

József Attila Tudományegyetem Természettudományi Kar
Gazdasági Földrajzi Tanszék

VONZÁSVIZSGÁLATOK A KISKUNHALASI MIKROKÖRZETBEN

Doktori értekezés

Németh Ferenc

Kecskemét

1977

Ezúton is köszönetemet fejezem ki a József Attila Tudományegyetem Gazdasági Földrajzi Tanszék vezetőjének, dr. Krajkó Gyula egyetemi tanárnak, a földrajztudományok doktorának azért a sokoldalú szakmai támogatásért, amellyel tanszékén munkámat minden vonatkozásban segítette.

Köszönet illeti a Magyar Szocialista Munkáspárt Bács-Kiskun megyei és a vizsgált terület járási-városi pártbizottságait, valamint a Bács-Kiskun megyei Tanács osztályait, a munkám során nyújtott önzetlen segítségükért.

I. A KISKUNHALASI MIKROKÖRZET TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉSE

1./ Természeti földrajzi környezet

A Kiskunhalasi mikrokörzet a Duna-Tisza közén, lényegében a Kiskunság homokhátságán helyezkedik el.

A Duna-Tisza köze a Közép-Duna medence központi tájának, az Alföldnek a NY-i felén helyezkedik el, és az Alföld földrajzi fekvéséből, medence helyzetéből adódó alapvető sajátosságokban is osztozik.

A Kiskunság mai felszínének kialakításában a Vecsés-Kecskemét-i levantei - ópleisztocén süllyedék játszott jelentős szerepet, mint az ősi Duna első erózió-bázisa, amely felé - több ágra szakadva - hordta törmelékét a hatalmas folyam. A mai felszínek a Duna felső pliocén-pleisztocén hordalékkúpjának maradványai.

E nagy lapos hordalékkúp határa É-on és K-en a Pest-lőrinc-Vecsés-Monor-Cegléd-Alpár vonal, Ny-on a Duna alluviumának K-i pereme, D-en pedig Kiskunhalas, Kistelek magasságában fokozatosan belesimulva az újholocén lepelhomokkal borított mészsízes laposok térszínében - a Bácskai-lösztábla É-i szegélyénél végződik.

A Duna hajdani fattyúágai között az egykori árterületen folyami homok és löszanyag települt. A futóhomokképződés a pleisztocén végén és a holocén mogyoró fázisban zajlott le. A D-K felé vándorló futóhomok sok helyütt átlépte a homokvonulatok széleit is, jelentősen összeszűkítve a jó termőképességű löszfelszíneket.

ÉNY-DK-i irányban mintegy hat löszvonulat húzódik, s közöttük ugyanilyen irányú homokvonulatok helyezkednek el. Sem a lösz, sem a homok nem alkot egységes összefüggő takarót. A homokos és löszös vonulatok - a Kiskunság hordalékkúp jellegéből adódóan - D felé egymástól eltávolodnak és szélesednek.

Vastag, eolikus eredetű újpleisztocénkori löszből épül fel az enyhén tagolt Bácskai-lösztábla. A Duná melléki lapályt holocénkori, szikesedésre hajlamos átmosott lösz borítja, a Tisza mentén pedig mészből szegény agyagos üledékek vannak a felszínen.

A mai domborzati kép, alföldi viszonylatban igen változatos. A homoktér szint buckák tagolják, közöttük - részben a régi Duna-medrek emlékét őrző - laposok húzódnak. A Homokhátság, különösen D-en magasan emelkedik ki a Duna árteréből, s meredek peremmel végződik K-en, a Tisza ártere felé is. A homokhátságok foglalják magukba a 100-150 m. tszf-i magasságban fekvő területeket, amelyek a Duna-Tisza köze legnagyobb részét, kb. 53 %-át borítják.

A Duna-Tisza köze lejtésvizonyaira jellemző, hogy a Duna és a Tisza völgye É-ről D felé, a Homokhátság ÉNY-ről DK felé lejt.

A két nagy folyó által határolt területen öt-hat számottevő kiterjedést elérő és mezőgazdasági szempontból is különböző talajtípus különböztethető meg: televényben szegény és löszös televényes homok, szárazföldi és infúziós löszből alakult vályogtalajok és szikesek. E meszes talajféleségek mellett a Tisza mentén erősen kötött savanyú vályog, továbbá meszes és savanyú agyag is fellelhető, bár ezek elterjedése jelentéktelenebb.

A különböző mezőgazdasági talajok - az altalajviszonyoktól függően - sugarasan ÉNY-DK-i irányban húzódnak, hol megszakítatlan sávokban, hol egymást követő foltokban, az elhalt

Duna-ágak s a köztük emelkedő viznemjárta térszinek vonulásának megfelelően.

A Kiskunhalasi mikrokörzet talajviszonyait az 1. sz. ábra szemlélteti.

A legnagyobb kiterjedést a homoktalajok érik el. A 60-70 kilométer széles homokvidéket keskeny vályog-, szikes- és vizjárta szalagok szabdalják fel. A pleisztocénban a Duna és mellékágai által lerakott homokon és kavicsokon kívül eolikus üledék, lösz is keletkezett, amely a homokkal többszörösen váltakozó rétegekben építi fel a térszint, de sok helyen - Kecskeméttől kezdve DK felé - ma is a felszínen van. A terület felépítésének sajátosságai a talajszelvényekben is fellelhetők. Az altalajban 1-2 m. mélységben sok helyen eltemetett iszapos vagy humuszos szintek helyezkednek el, amelyeket a fák gyökérzetükkel elérhetnek, kihasználhatnak. Ezek a talajok sokkal termékenyebbek, mint a teljes egészében laza homokból álló talajok. A futóhomoktalajok szelvénye egyöntetű rétegzetlen.

Kedvezőbb a humuszos homoktalajok rétegződése: 20-40 cm. vastag, 1-2 % szerves anyagot tartalmazó humuszcéteg fedí ezeket, ami a mezőgazdaság szempontjából kedvező előfeltételeket nyújt. Mind a laza homoktalajnak, mind a humuszos homoknak rossz a vízgazdálkodása.

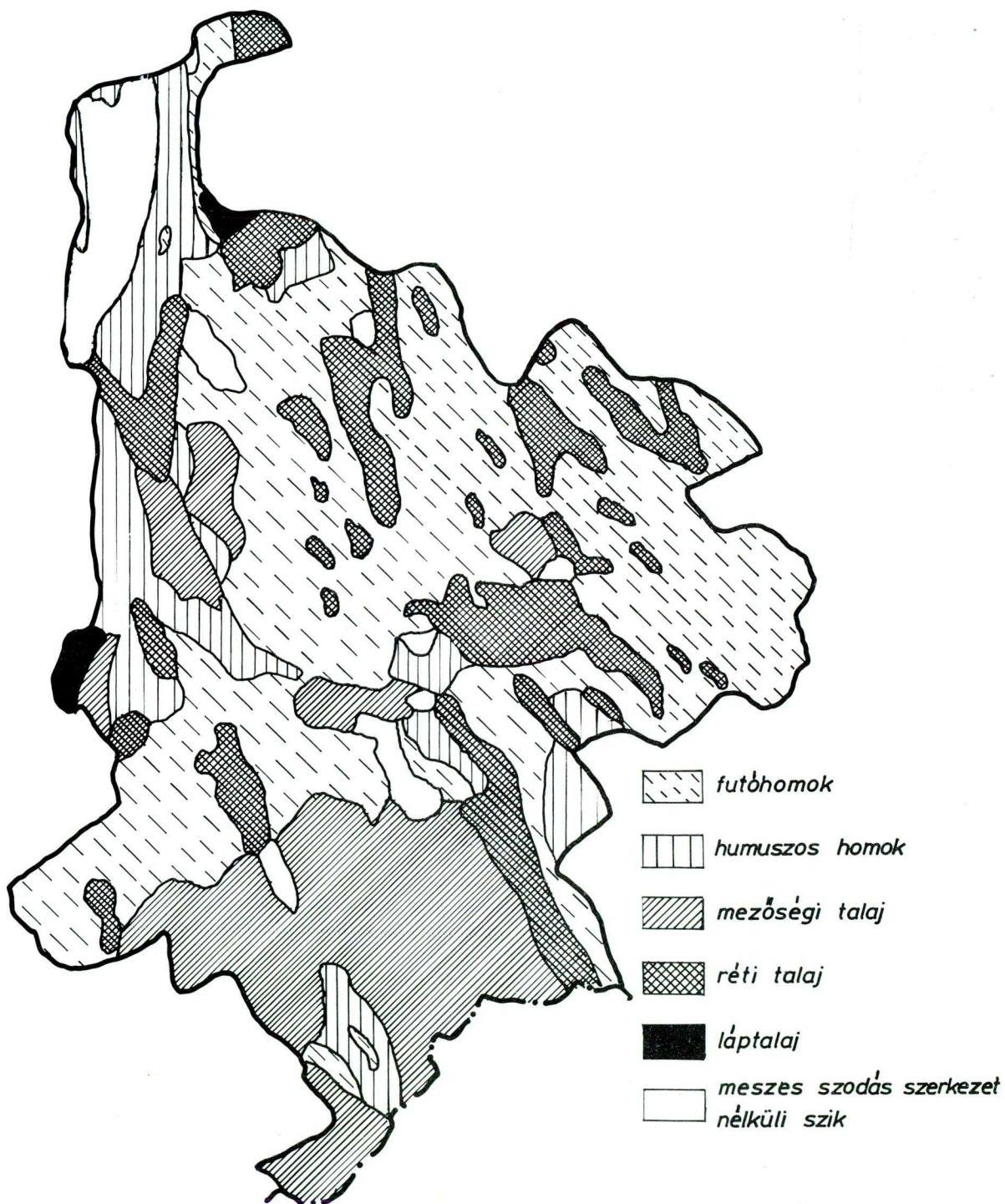
A homokvonulatok közötti mélyedésekben a magas talajvíz hatására nagy területeket foglalnak el a tőzeges láptalajok, kotús rétek vagy a vályogos, illetve homokos réti talajok. A homokhát D-i részén, valamint a Duna-völgy K-i szegélyén húzódnak a meszes-szódás szikesek összefüggő vonulatai.

Vályogtalajok találhatók jelentős foltokban a Duna menti lapályon, továbbá az egész Északbácskai-löszláblán.

A Duna-Tisza köze vízrajza szegényes. A Duna és a Tisza által övezett terület három különböző vízgyűjtőterületre

1. sz. ábra

Talajviszonyok

oszlík: a NY-i a Duna, az ÉK-i és a DK-i a Tisza felé csapódik le. A fővizválasztó közelebb fut a Dunához, mint a Tiszához.

A Duna egykori medreinek emlékeként sok mocsaras, lapos mélyedés, levetélt morotva, pusztuló holtág van a Duna-Tisza közén. Ezek a laposok, fokok, erek, turjánok, öregek lassan feltöltődnek, eltűnnek, táplálójuk ma már inkább csak a csapadék. Jelentős területet foglalnak el a szikes tavak is.

A talajviz - kedvező elhelyezkedése révén - nagy szerepet játszik a csapadékban nem bővelkedő Duna-Tisza közén.

A hátság futóhomokterületei általában magas, de szegényes talajvizet tartanak, kivéve a hátság széleit, ahol a talajvizszint gyors esést mutat a két nagy folyó alluviális síkja felé. A lösz pászták alatt, a talajviz rendszerint mélyebben helyezkedik el a lösz alatti homokrétegekben.

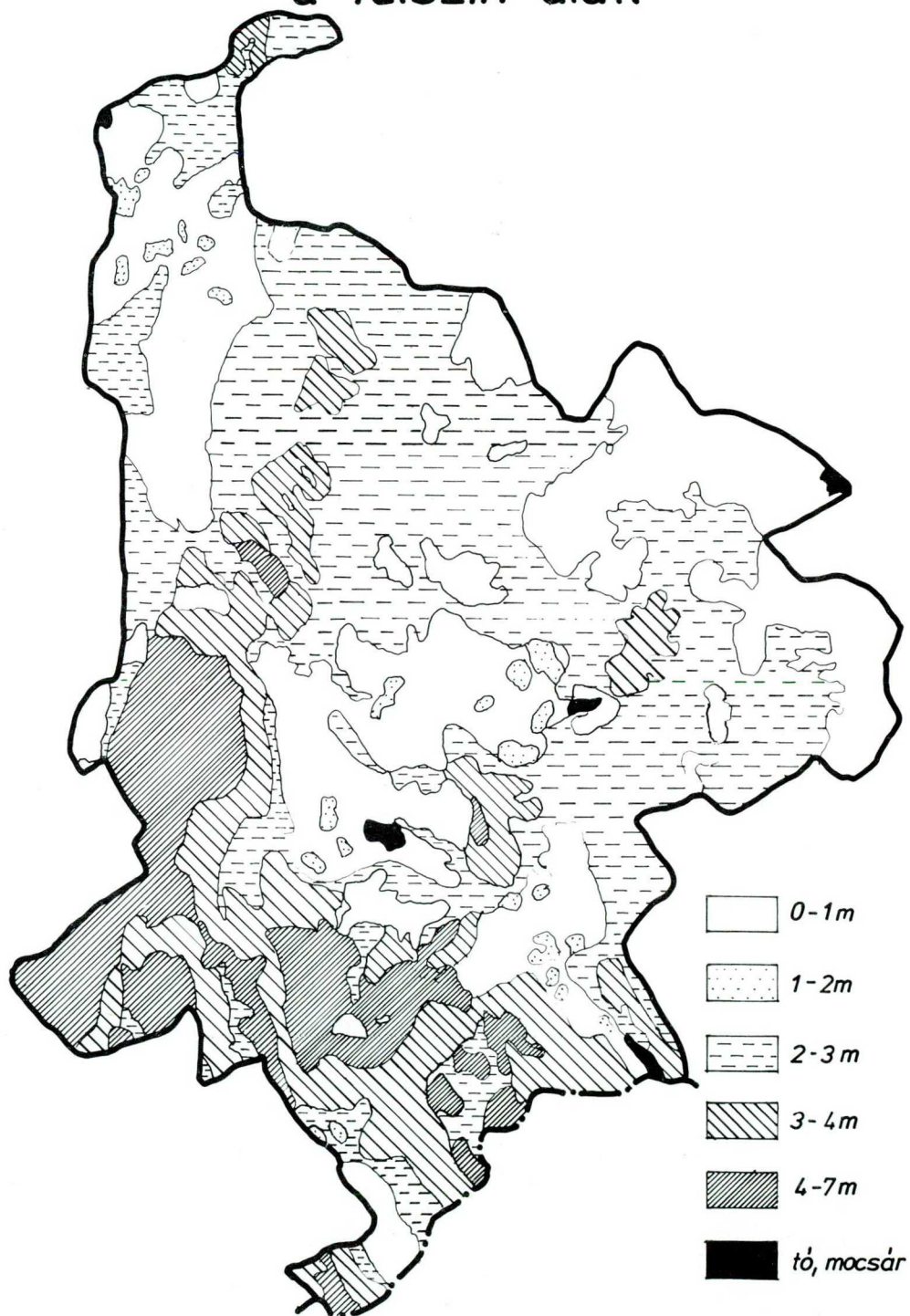
/2. sz. ábra./

Fontos probléma a Duna-Tisza közén a belviz-kérdés, különösen a Kiskunhalas-Kiskunfélegyháza-Szeged közötti háromszögben. A belvizektől elöntött terület talaja nagyobb részt szikes.

A Duna-Tisza köze éghajlati sajátosságait részben földrajzi helyzete, részben sajátos helyi földrajzi viszonyai határozzák meg. A mérsékelt-övi légcirkulációt irányító hatásközpontok felváltva éreztetik hatásukat, amelyek váltokozva jelentkező, túlsúlyának következményeként egész éven át nagy a bizonytalanság mind a légáramlás, mind a hőmérséklet, mind pedig a csapadék szempontjából. A domborzati tényezők a vizsgált területen sem a hőmérsékletet, sem pedig a csapadék térbeli, illetve mennyiségi eloszlását nem befolyásolják, a különböző talajokon azonban eltérő mikroklíma alakul ki.

2. sz. ábra

A talajvztükör átlagos mélysége a felszín alatt

A légnyomásviszonyokra télen-nyáron egyaránt viszonylag az alacsony értékek a jellemzőek. Az uralkodó szél iránya, valamint az átlagos szélesebség tekintetében az egész év folyamán lényegében azonos körülmények a jellemzőek.

Uralkodó a NY-i, ÉNY-i szél, de főleg télen gyakori az ÉK-i, továbbá a D-i szél.

A napsugárzás tartama és erőssége tekintetében kedvező a mikrokörzet helyzete. A napsütéses órák száma 2050 felett van és ezzel hazánk legnapfényesebb területe, amelynek kiemelkedő szerepe van - a vegetációs periódusban is - a napfényigényes szőlő és gyümölcs, de számos gazdasági növény minőségi termelése szempontjából.

A hőmérséklet kiemelkedő jelentőségű a mezőgazdaság szempontjából, amely a vizsgált területen 10-11 C° között van. A tenyészidőszak hőmérsékleti átlaga 16-17 C°.

A tenyészidőszak hőösszegei a Kecskemét-Kalocsa vonaltól DK-re fekvő területeken 330 C° feletti, a mikrokörzet többi részében 3200-3300 C° között van. A szélső hőmérsékleti értékek gyakorlati jelentőségű küszöbértékeinek földrajzi eloszlása lényeges befolyást gyakorol a mezőgazdasági termelésre. A fagyos napok száma DNY-ról ÉK felé 80-110-ig nő, a téli napok száma D-ről É felé nő: 25-35.

A nyári napok száma É-on 55, D-en már 80 felett van.

A korai, illetve a késői fagyok sokévi átlagban évente 14-14 alkalommal fordulnak elő. A csapadéknak - a hőmérséklet mellett - a mezőgazdasági termelés szempontjából a legnagyobb gyakorlati jelentősége van. A Duna-Tisza köze - különösen a Kiskunság - szárazságra hajló éghajlatu, K-i irányban fokozódó mértékben szenved a csapadék elégtelensége és bizonytalansága folytán. Az évi csapadék átlag 500-600 mm. között váltakozik. Az évi csapadék-minimum január-február-

ban, a maximum május-juniában jelentkezik. A vegetációs időszakban hull le az évi összes csapadék mintegy 57 %-a. Ez kisebb területfoltoktól eltekintve általában 300-350 mm. között mozog. A vegetációs időszakon belül lehulló csapadék havi eloszlása nem egyenletes. Míg a gabonafélék szempontjából fontos májusi esőátlag 50 mm-nél nem kevesebb, a júliusi - a kapások számára döntő - csapadék igen nagy területen elégtelen, csupán DNY-on és É-on haladja meg az 50 mm-t.

Az évi csapadék jelentős része hó alakjában hull le decembertől - februárig.

A mikrokörzet természeti adottságai összességében a mezőgazdálkodásra kedvezőtlenek. A természet pusztító erőivel való kemény küzdelemben formálódott a vizsgált terület is az antropogén hatásokra elvadult táj kulturtájává. Alig egy évszázad leforgása alatt zajlott le az a nagyszabású küzdelem, amely a sivó homokon megteremtette a szőlő és gyümölcsöskertek kulturáját is. A természeti viszonyok gondos megfontolása alapján történő komplex tevékenység volt szükséges ahhoz, hogy a körzet mai képe kialakuljon. Ebben a fejlődési folyamatban hasonló jellegű munkára van szükség a jövőben is.

2./ A mikrokörzet demográfiai viszonyai

A Kiskunhalasi mikrokörzet népességének vizsgálatához felhasználtam az 1960-as és az 1970-es népszámlálási adatokat, valamint külön felmérést végeztem az 1976-os évre vonatkozóan. Mivel a népességgel kapcsolatban nagy mennyiségű anyag állt rendelkezésre, ezért ebből csak azokat a részeket dolgoztam fel részletesen, amelyek a téma vizsgálatához szükségesek.

a./ A népesség földrajzi elhelyezkedése

A mikrokörzet két városának /Kiskunhalas, Kiskőrös/34 községének összesen 163 365 fő lakosa volt 1976. július 1-én. Az összes népesség 26 %-a él városban. Kiskunhalashoz viszonyítva ez az arány 17,3 % /28 220 fő/, Kiskőrösön 9 % /14 854 fő/. Az összes népesség 74 %-a /120 291 fő/ községi lakos.

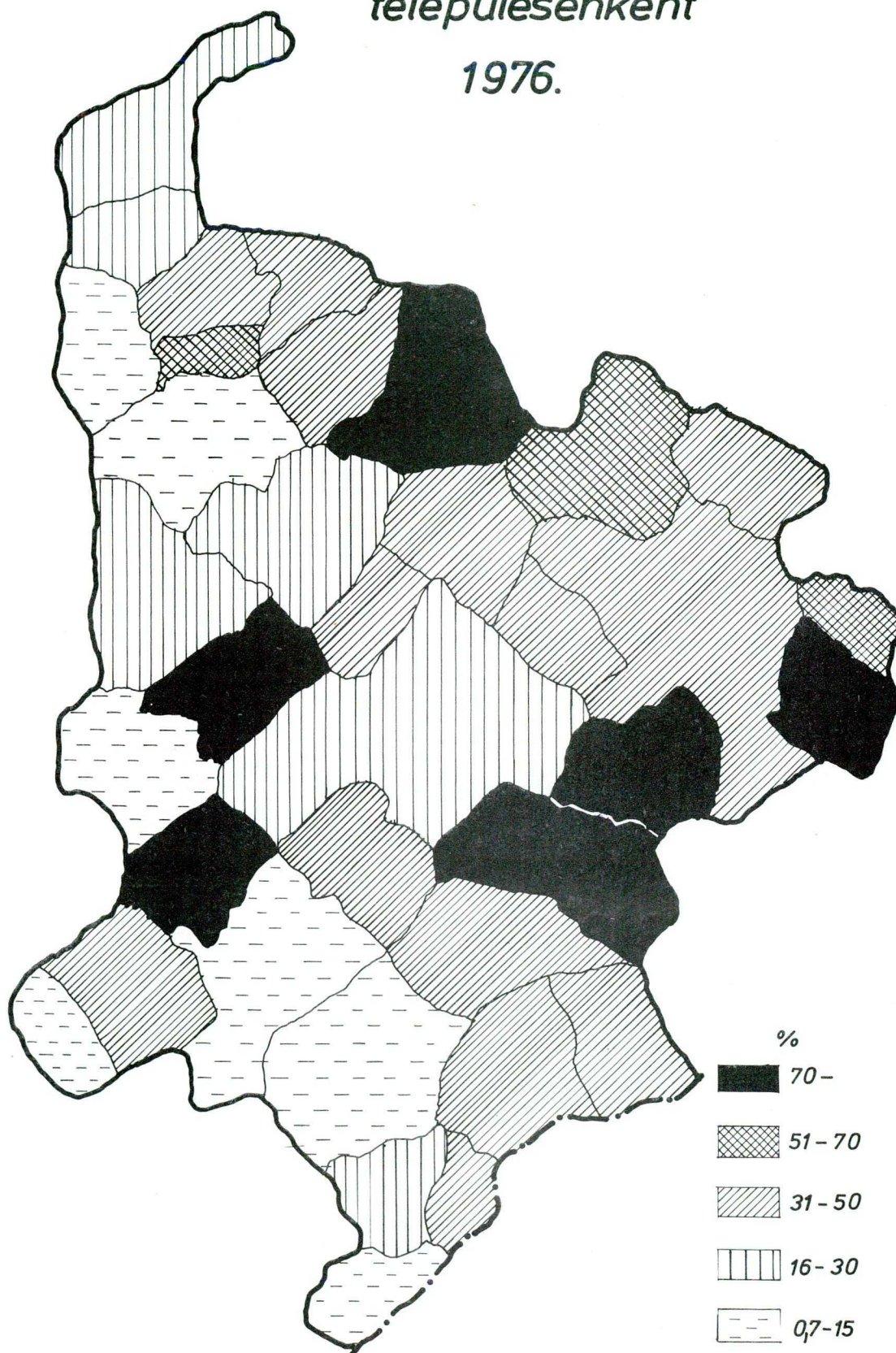
A mezőgazdasági funkciókat ellátó területen a természet-földrajzi adottságokhoz igazodva kialakult mezőgazdasági termelés a körzetre jellemző településszerkezetet alakított ki, amelyre a külterületi, tanyai népesség magas aránya a jellemző ma is. /3. sz. ábra/

Jól kimutatható összefüggés figyelhető meg a külterületi, tanyai népesség, illetve a tanyák térbeli elhelyezkedése és az uralkodó talajviszonyok között. /1. sz. táblázat/. A táblázat adataiból megállapítható, hogy valamennyi tanyasűrűségi kategóriában a tanyai népesség alapvetően a kedvezőbb közlekedésföldrajzi területeken helyezkedik el. A tanyasűrűségi kategóriák aránya az egyes településekben jelentős eltéréseket mutat.

3. sz. ábra

*A külterületi népesség aránya
településenként*

1976.

1.sz. táblázat

TANYASÜRÜSÉGI KATEGORIÁK MEGOSZLÁSA AZ URALKODÓ TALAJTÍPUSOK SZERINT 1975

[illegible]

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Szank	58,0	-	-	25,3	-	-	5,2	-	-	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	9,1	-	-
Tompa	16,3	9,6	-	-	-	-	-	-	-	1,8	-	-	-	-	-	-	-	-	64,4	7,9	-
Zsana	-	-	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kiskunhalas v.	46,1	-	-	14,2	-	-	-	-	-	-	-	-	39,7	-	-	-	-	-	-	-	-
Akasztó	-	-	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bócsa	22,9	-	-	56,0	-	-	15,3	-	-	5,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Császártöltés	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Csengőd	10,0	-	-	85,7	-	-	4,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fülöpszállás	34,6	12,7	-	20,1	-	4,4	-	-	4,2	-	-	-	-	-	-	21,7	-	-	2,3	-	-
Imrehegy	50,2	-	-	13,9	-	-	-	-	-	27,3	-	-	8,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaskantyú	35,7	-	-	-	-	-	64,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kecel	33,7	-	-	59,6	-	-	6,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Páhi	36,0	-	-	19,5	-	-	11,2	-	-	26,6	-	-	-	-	-	6,7	-	-	-	-	-
Soltvadkert	68,5	-	-	16,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15,5	-	-
Tabdi	3,2	-	-	14,8	-	-	18,9	-	-	-	-	-	-	-	-	63,1	-	-	-	-	-
Tázlár	18,0	-	-	82,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kiskőrös város	16,4	-	-	29,9	-	-	29,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24,7	-	-

a^x a hótakaróval borított időszak kivételével gépjárművel is általában járható

b^x az év jelentős részében gépjárművel nehezen, gyakran tartósan nem járható

c^x gépjárművel történő közlekedésre az év jelentős részében alkalmatlan

b./ A népesség számának alakulása

A Kiskunhalasi mikrokörzet népessége egészében véve csökkent a vizsgált időszakban. A városok vándorlási nyeresége lényegesen kisebb a községek népességvesztésénél, tehát a körzet városai nem képesek környékük felszabaduló munkaerejének lekötésére.

1960-1976 közötti időszakban a községek népessége összesen 19 282 fővel csökkent /14,2 %/. Kiskunhalas város népessége /7,6 %-kal/ 1 994 fővel növekedett. Kiskőrös városban a növekedés nagyobb arányú volt /13 %/, amely 1 717 főt jelent.

A községeknél bekövetkezett népességcsökkenés teljes mértékben a külterület népességének fogyását jelenti. Kiskunhalas város külterületi népessége 1 860 fővel /23 %/, Kiskőrösön 881 fővel /28 %/ csökkent a vizsgált időszakban.

A községek népességcsökkenését a magas elvándorlási arány okozza, amelyhez jelentősen hozzájárul az alacsony természetes szaporodás is.

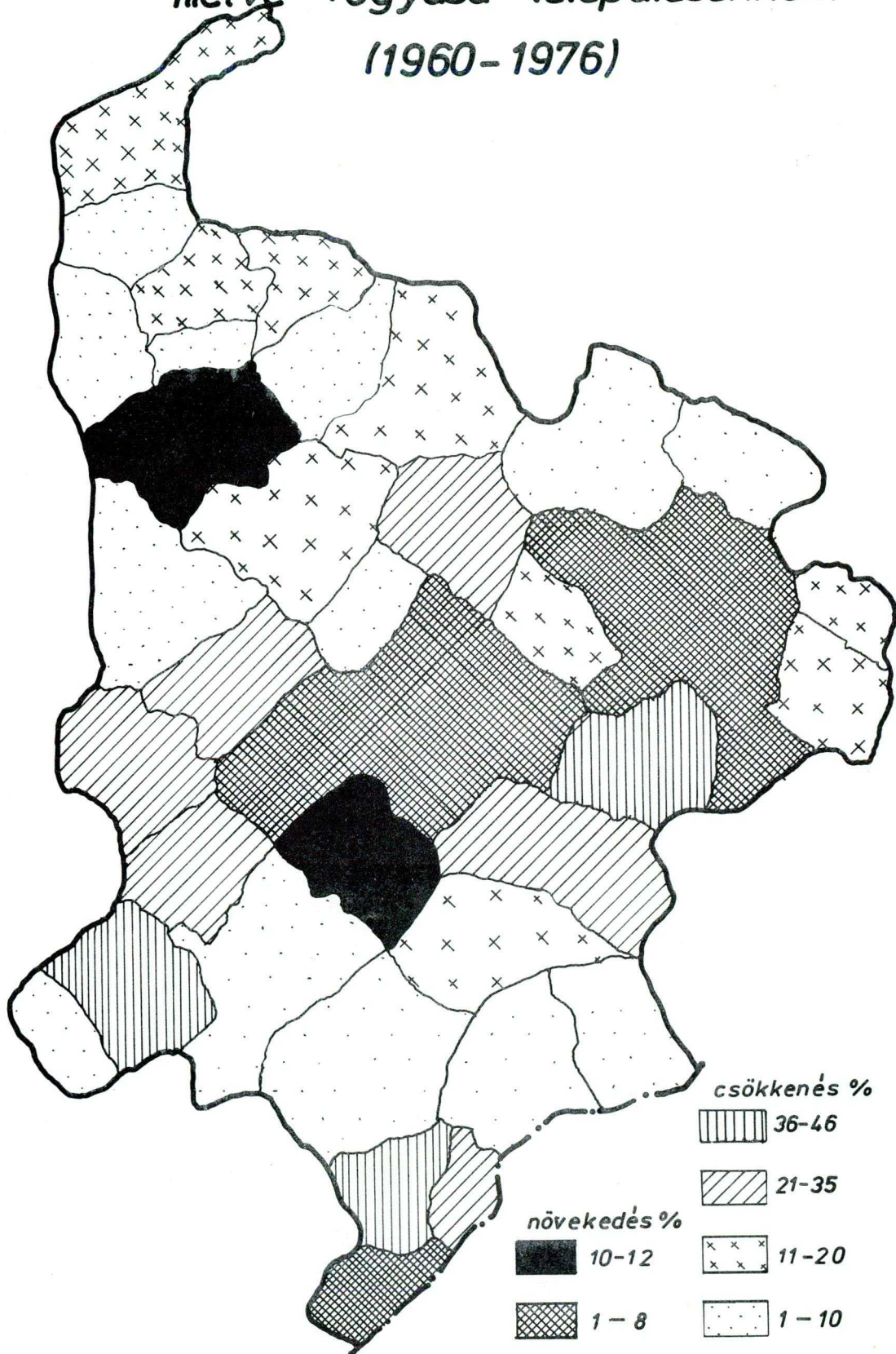
A mikrokörzet népességének tényleges növekedését, illetve fogyását településenként a 4. sz. ábra szemlélteti. Kiskunmajsa, Kunfehértó, Kunbaja községek népességének növekedését vándorlási nyereségük okozta, amelyhez hozzájárult a közigazgatási határok módosítása is.

Kiskunhalas város körül a legnagyobb népességcsökkenésű települések öve helyezkedik el. A Kiskőrös várost övező községek esetében a csökkenés mérsékeltebb tendenciát mutat.

A népesség számának alakulása, a növekedés, illetve a csökkenés mértékének aránya szerint a mikrokörzetben

4. sz. ábra

**A népesség tényleges növekedése
illetve fogyása településenként
(1960-1976)**

jól körülhatárolható területeket lehet megkülönböztetni. A körzet É-i részén a mérsékeltebb, Kiskunhalas, Kunfehértó, Kiskunmajsa településekhez kapcsolódóan a legmagasabb népességcsökkenésű. Délen ezt ismét mérsékeltebb népességcsökkenésű települések öve követi. Bácsszőlős és Csikéria nagy népességcsökkenésű községeihez kapcsolódóan Kunbaja növekvő népességszámú települése zárja az övezetek sorát. A népesség térbeli mozgásának okát és irányát a jobb életkörülmények, a kedvezőbb munkafeltételek határozzák meg.

c./ A népesség életkor szerinti összetétele

A mikrokörzet népességének életkor szerinti összetétele szoros összefüggésben van a népesség földrajzi elhelyezkedésével és számának alakulásával.

Az összes népességen belül településenként külön is megvizsgáltam a főbb korcsoportok arányát az 1976. július 1-i állapotnak megfelelően:

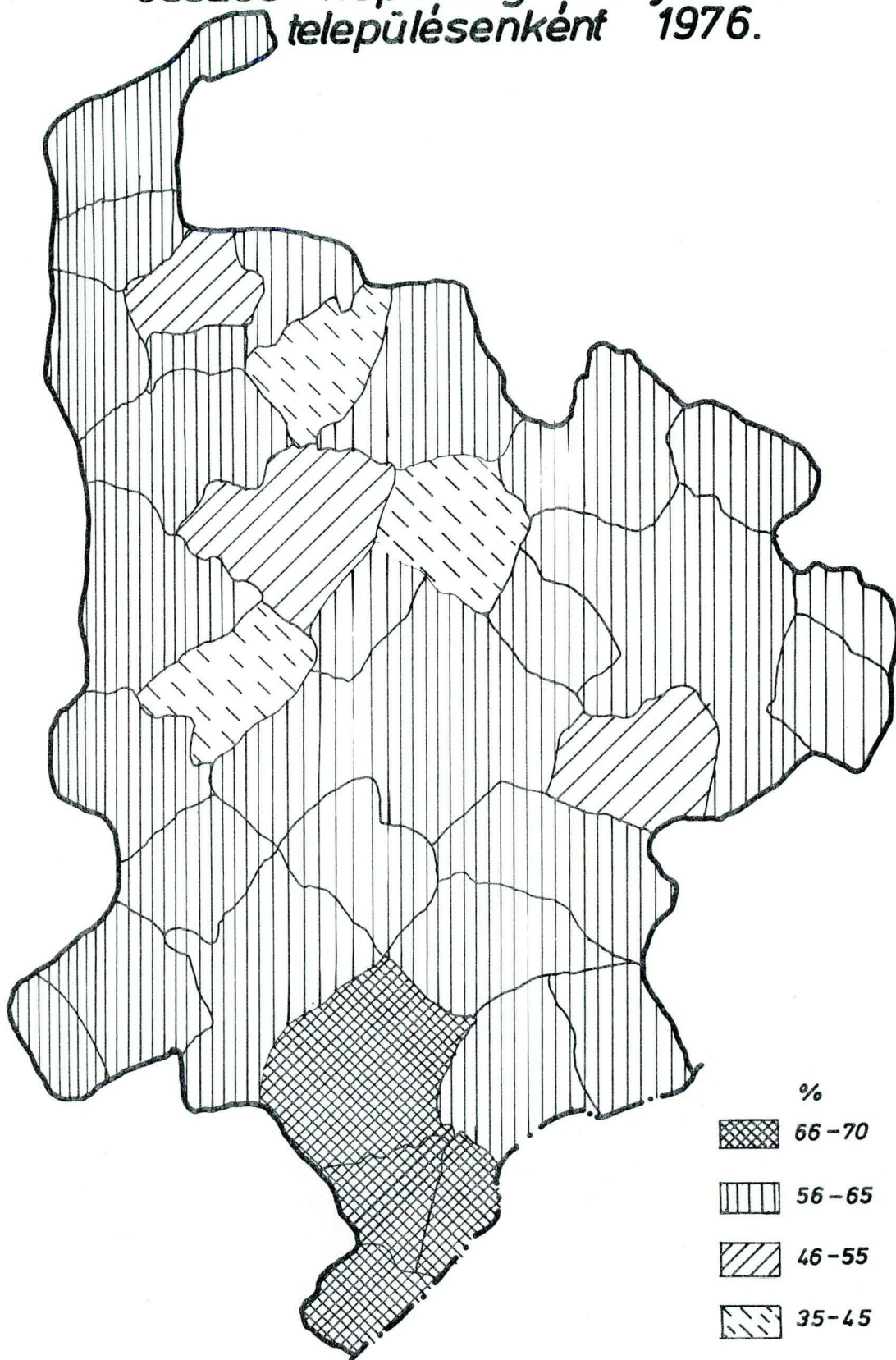
- 0-13 évesek aránya 14-35 % közötti szóródást mutat.
- 14-39 évesek aránya valamennyi településben átlagosan 15 %-kal magasabb, mint az előző korcsoporté. Arányuk 14-40 % között váltakozik.
- 40-59 évesek aránya 19-40 % között váltakozik.
- A 60 évesek és a 60 év feletti aránya alacsonyabb és kiegyenlítettebb mint az előző korcsoportoké.

A külterületi népesség korcsoportonkénti megoszlása jelentős eltérést mutat az előzőektől, amelynek oka a 40-59 évesek és a 60 év feletti magas aránya. A külterületről elsősorban a fiatalabb korú népesség vándorol el.

A munkaképes korú népesség arányát az összes népességen belül az 5. sz. ábra mutatja be településenként.

5. sz. ábra

**A munképes korú népesség az
összes népesség arányában
településenként 1976.**

A munkaképesek aránya csupán 3 településben /Imrehegy, Tázlár, Kaskantyú/ nem éri el az 50 %-ot. Ezekben a községekben a 60 év felettiiek részaránya magas /35-40 %/.

A települések 83 %-ában a munkaképesek aránya 56-70 % között váltakozik.

A mikrokörzet népességének korösszetételét vizsgálva megállapítható, hogy a települések döntő többségében a főbb korcsoportok kiegyenlítettek. A külterületi népességre általában az öregedő /maturus/ korösszetétel a jellemző.

3./ Az ipari tevékenység alakulása a mikrokörzetben

a./ Az ipartelepítés célkitűzései és megvalósításának módjai 1960-1976 között

Az ipar decentralizálásával, a vidék ipari lemaradásának csökkentésével 1959-ben az MSZMP VII. kongresszusa, 1960-ban pedig a Központi Bizottság külön határozata foglalkozott.

Bács-Kiskun megye többi részéhez hasonlóan a Kiskunhalasi mikrokörzetben is sajátos - ugynevezett öntevékeny - módon ment végbe az ipari üzemek, telephelyek létesítése. Mivel népgazdasági szinten ipari beruházásokra pénzügyi fedezet korlátozott mértékben állt rendelkezésre, ezért a megüresedő kaszárnyákat és egyéb épületeket, a nagyobb termelő egységektől könyvjóváírással átvett használaton kívüli gépekkel rendezték be. Az így létrehozott ipari "magokat" folyamatosan bővítették, növelték. Jelentősebb új beruházásokra azonban csak 1970 után került sor.

A természetföldrajzi adottságok következtében nagymértékben állt rendelkezésre a mezőgazdasági nyersanyagbázis, amely elsősorban a könnyű- és az élelmiszeripar fejlődésének kedvezett.

Az ipar decentralizálása, a területi arányosabb iparszerkezet kialakítása egybeesett a mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében felszabaduló munkaerőfoglalkoztatásának megoldásával. A munkaerőfelesleg így már nem csupán feltételévé, hanem kényszerítő tényezőjévé vált az iparosításnak.

Az iparszervező tevékenység új vonása volt a tanácsi vállalatok, telepek átadása a minisztériumi tárcáknak, amely jelentősen elősegítette ezen ipari vállalatok továbbfejlesztését.

A községekben, de a városokban is a helyi összefogás jó példái voltak a kisipari termelőszövetkezetek fejlesztésére tett intézkedések. Az ipari szövetkezetek száma és tevékenysége a mikrokörzet településeiben ma is jelentős mértékű. A mikrokörzet községeiben 1960-ban 8 ipari telephely működött. Kiskunhalason ezek száma 14, Kiskőrösön mindössze 3 volt. Jelenleg a mikrokörzet községeiben 53, Kiskunhalason 26, Kiskőrösön 7 ipari telephely működik.

Az öntevékeny iparfejlesztés következtében a zöldmezős telepítésnél lényegesen kedvezőbb feltételek mellett, olcsóbban, számos új ipartelep kezdte meg a termelést. Ezek munkás és alkalmazotti létszáma már az alapítást követő években többszörösére emelkedett, s ezzel éppen a foglalkoztatottsági gondokon enyhítettek.

Negatív vonása is volt e sajátos ipartelepítési módszernek. A sok kis üzemben az elavult technikát konzerválta, amely ugyanakkor a termelékenység gátjává vált. Jelentős gondot okoz az is, hogy a vállalatok döntő többsége csak telephelyként működik, az anyavállalat székhelye máshol van.

1960-tól kezdve napjainkban is a mikrokörzet ipari vállalatai közül több összevonásra került, vagy más tárca vette át irányítását. Ezek célja elsősorban a meglevő eszközök jobb kihasználását, a gyártmányszerkezet korszerűsítését, a szakosodást szolgálták. Ilyenek pl. az Irodagépipari és Finommechanikai Vállalat Finommechanikai Gyára Kiskőrösön, amely a pénztárgépek gyártására szakosodott, vagy az országos járműprogramban résztvevő Gan-Mávag kiskunhalasi gyáregysége.

Az 1960-as évektől kezdődően a nagyüzemi mezőgazdaságok döntő többsége létrehozta a termeléséhez szükséges ipari melléküzemeit, később pedig a mezőgazdasági termékek feldolgozását, tárolását végző élelmiszeripari egységeit, pl. malmok, vágóhidak, gabonatárolók, borpalackozók, sütődék stb. Ezek a mezőgazdasági végtermék kibocsátására irányuló anyagi alapokon nyugvó jogos törekvések. A gépek és a gépi berendezések kihasználtsága azonban itt a legalacsonyabb.

b./ A népesség foglalkoztatottsági strukturájának változása

A mikrokörzet népességének foglalkoztatottsági strukturáját az 1960-1970-1976-os évekre vonatkozóan elemeztem részletesebben. A foglalkoztatottságban a legnagyobb változás 1960-1970 közötti időszakban ment végre. Ez az időszak egybeesik a mikrokörzet nagyobb volumenű iparfejlesztésével. 1970-1976 között a foglalkoztatottsági struktúra változásának mértéke és üteme is kisebb volt.

1960-ban a mikrokörzet összes népességének 55 %-a volt aktív kereső. A községekben ez az arány 55,5 %, Kiskunhalason 54 %, Kiskőrösön 53 % volt. 1970-ben a mikrokörzet összes népességének 53 %-a, Kiskunhalason 51 %-a, Kiskőrösön 58 %-a volt aktív kereső. 1976-ra ez az arány a mikrokörzetben 54 %-ra, a községekben 54 %-ra, Kiskunhalason 53 %-ra és Kiskőrösön 59 %-ra módosult.

A vizsgált időszakban az összes aktív kereső száma a 96 426 főről 88 105 főre /91,4 %/ csökkent. A községekben az aktív keresők aránya 14,5 %-kal csökkent, a városokban ugyanakkor nőtt, Kiskunhalason 5,6 %-kal, Kiskőrösön 20 %-kal. A változás oka elsősorban a népesség elvándorlásában van, amelyet jelez a város aktív keresők számának növekedése is. A mikrokörzeten belüli népességmozgás mellett jelentős a mikrokörzeten kívülre történő vándorlás is, amelyet mutat - figyelembe véve a csökkenő népesség számot is - az összes aktív kereső 8,6 %-os csökkenése is.

A foglalkoztatottsági struktúra alapvetően nem módosult, a mezőgazdasági népesség száma azonban jelentősen csökkent, az ipari foglalkoztatottak száma nőtt.

Az ipari aktív keresők száma 1960 és 1976 között megháromszorozódott /21 284 fő/, arányuk 7,3 %-ról 24 %-ra növekedett.

A községekben arányuk 5 %-ról 17,7 %-ra, számuk 3 926 főről 11 394 főre növekedett. Kiskunhalas városban a 2 317 főről /5 %/ 7 040 főre /24 %/, Kiskőrös városban a 812 főről /11,6 %/ 2 850 főre /33 %/ emelkedett az ipari foglalkoztatottak száma.

A mezőgazdasági aktív keresők száma a 70 639 főről 47 972 főre, arányuk az összes aktív keresőhöz viszonyítva a 73 %-ról 54 %-ra csökkent. A községekben 80 %-ról /60 238 fő/ 65,4 %-ra /42 102 fő/, Kiskunhalas városban 42 %-ról /6 002 fő/ 16,5 %-ra /2 470 fő/ Kiskőrös városban a 63 %-ról /4 399 fő/ 39 %-ra /3 400 fő/ csökkent arányuk.

Kiskunhalas városban erőteljesebben, Kiskőrös városban kisebb mértékben nőtt a tercier ágazatokban dolgozó aktív keresők száma.

A mikrokörzet településeiben a foglalkoztatottsági struktúra változását a 6. sz. ábra mutatja be. A legnagyobb változás természetesen azokban a településekben következett be, amelyekben ipartelepítésre, vagy jelentősebb iparfejlesztésre került sor. Az ipari foglalkoztatottak arányában a legnagyobb növekedés a községek közül Szankon, Jászszenklászlón, Kiskunmajsán, Kelebián, Kunbaján, Mélykúton, Kisszálláson, Fülöpszálláson és Páhiban volt. Jól kimutatható az is, hogy a városokba - vagy a községekbe - telepített ipar vonzásaként megnőtt az ipari foglalkoztatottak aránya. Ilyen települések pl. Pirtó, Balotaszállás, Harkakötöny, Páhi, Kömpöc stb., amelyek semmiféle ipari telephellyel nem rendelkeznek.

Jelentős azoknak a településeknek a száma /8/, amelyekben csökkent vagy nem változott az ipari foglalkoztatottak aránya. A legnagyobb csökkenés Akasztón következett be, ahol egyharmaddal lett kevesebb az iparban dolgozók száma, de jelentős a csökkenés Tabdi, Kaskantyú, Imrehegy, községekben is.

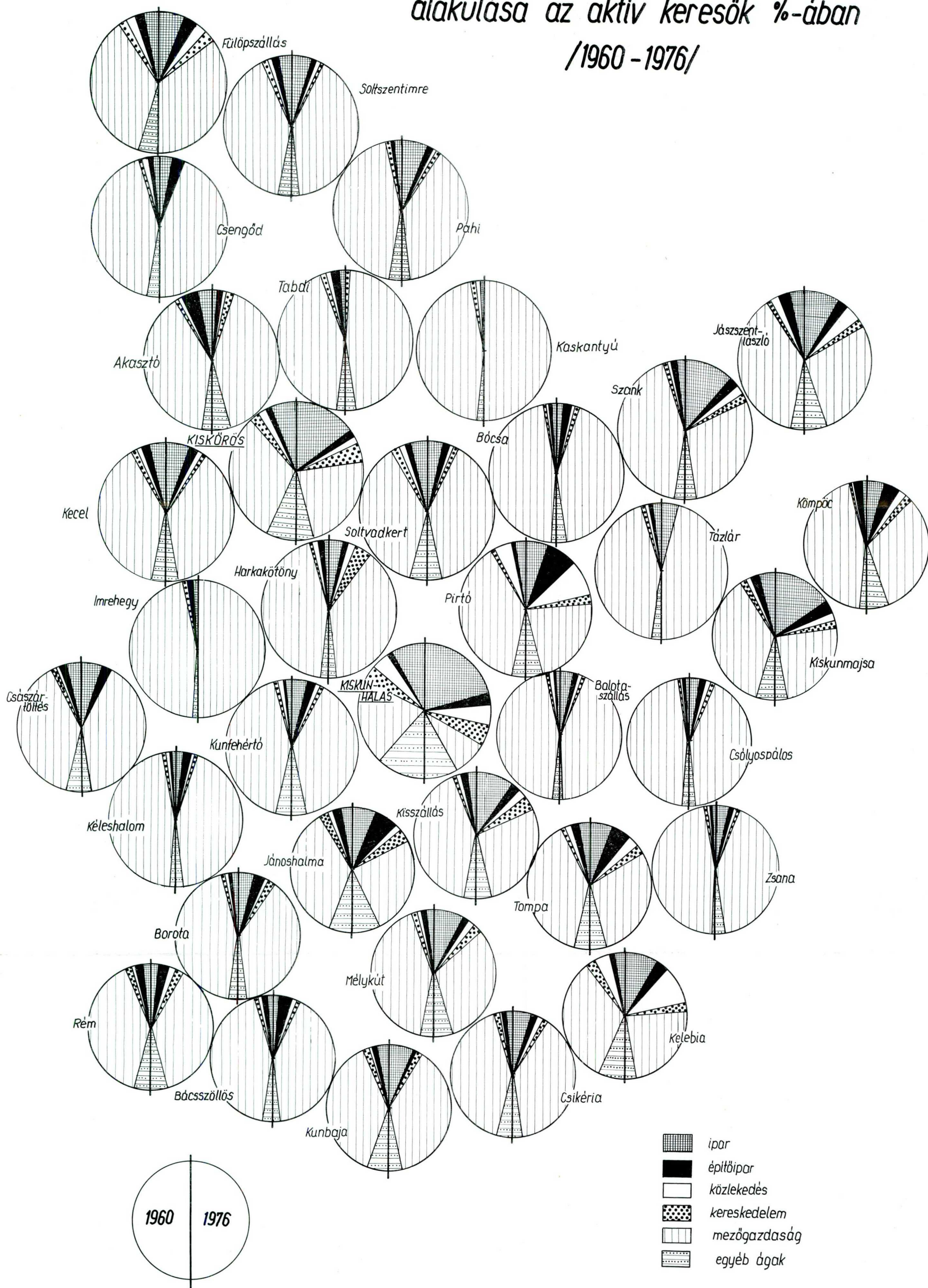
Oka elsősorban a szűkös ipari munkalehetőségben van. A mezőgazdasági aktív keresők aránya a települések többségében jelentősen csökkent, ugyanakkor 9 községben számottevően nőtt, összefüggésben az ipari foglalkoztatottak számának csökkenésével.

A községekben a kereskedelem, közlekedés és az egyéb ágazatokban foglalkoztatottak aránya összességében minimális növekedést mutat. Az előzőeknél némileg magasabb az építőiparban foglalkoztatottak arányának növekedése. A mikrokörzet gazdasági szerkezete lényegesen behatárolta a foglalkoztatást, ugyanakkor a munkaerő oldal is határt szabott egyes területek fejlődésének.

A települések munkaerő felhasználásának elemzése alapján megállapítható, hogy az valamennyi helyen 100 %-os, szabad munkaerő gyakorlatilag nincs.

A foglalkoztatottság ágazati struktúrájának alakulása az aktív keresők %-ában

/1960-1976/

A terület mezőgazdasági jellegénél fogva a mezőgazdasági csúcsmunkák idején munkaerőhiány jelentkezik. A munkaképes koron felüli aktív keresők száma 1976-ban összesen 12 931 fő volt, amely az aktív keresők 15 %-át jelentette. Ez az arány a községekben magasabb /18 %/, Kiskunhalas városban 4 %-os, Kiskőrösön 14 %-os.

A mikrokörzet népességének foglalkoztatottsági struktúrájában bekövetkezett változás, különösen az ipari foglalkoztatottak számának növekedése, az ipari munkahelyek fokozott kereslete és a lehetőségek közötti feszültségek az ingavándor forgalom növekedésének okai. Ennek megfelelően az egyes települések vonzásköre is változott. Kiskunhalas és Kiskőrös város esetében ez jelentősen megnövekedett.

c./ Az ipar szerkezetváltozása új termelő ágazatok létrejötte

A mikrokörzet iparának fejlődéséhez jelentős szerkezeti változás is kapcsolódott. A könnyűipar és a gépipar volt a leggyorsabban fejlődő ágazat, ennek megfelelően a mezőgazdasági nyersanyag bázisra épülő élelmiszeripar súlya azonban erősen visszaesett.

1976-ban az összes ipari foglalkoztatott 25 %-a a könnyűiparban, 21 %-a a gépiparban, az egyéb iparban 17 %-a, az élelmiszeriparban 15 %-a, a bányászatban 4,5 %-a, az építőanyagiparban 0,6 %-a dolgozott. Az ipari szövetkezetek megalakulása és gyors fejlődése következtében az egyéb ipari ágazat sorrendben a harmadik helyre került.

A mezőgazdasági nagyüzemek ipari tevékenységet végző melléküzemágaiban az összes ipari foglalkoztatott 17 %-a dolgozik jelenleg.

A két települést /Szank, Kiskunmajsa/ érintő bányászat a vizsgált időszakban indult erőteljes fejlődésnek és aránya

a Kiskunhalas térségében feltárt szénhidrogén mező kitermelésének megkezdésével tovább fog növekedni. Az építőanyagipar, a korszerűbb építési módok és gyártási technológiák elterjedése miatt jelentősen visszaesett.

A mikrokörzet községeiben az egyes ipari ágazatokat vizsgálva megállapítható, hogy fejlődésében arányaiban és szerkezetében is jelentősen eltér a körzet egészére tett általános megállapításoktól. A legdinamikusabban ugyanitt is a könnyűipar fejlődött /25 %/, azonban a községekre jellemző, nagyszámu kisiparos bázison kialakult szövetkezeti ipar jelenleg a legnagyobb létszámot foglalkoztató /22,4 %/ ágazattá vált.

Mivel a nagyüzemi mezőgazdaságok több mint 95 %-a a községekben helyezkedik el, ezért az ipari tevékenységet végző melléküzemágak foglalkoztatottainak aránya is itt a legmagasabb /21 %/.

A gépipar fejlődése mérsékeltebb ütemű a községekben.

A meglevő ipartelepek bővítése mellett újak létrehozására csak 1971-1976 közötti időben került sor. A gépipar részaránya 16,4 %-os.

Az építőanyagipar és a bányászat számaránya és fejlődése a mikrokörzet egészére tett megállapításokkal azonos.

Kiskunhalas városban a végrehajtott fejlesztések, rekonstrukciók és az új ipartelepek létrehozásának eredményeképpen a könnyűipar /40 %/ és a gépipar /24,5 %/ súlyában és arányában is meghatározó lett. Az élelmiszeripar jelenlegi szerkezete a vizsgált időszakot megelőzően jött létre, és fejlesztése is mérsékeltebb volt mint az előző két ágazaté.

A jelenlegi 21 %-os részesedés a korábbi időszakhoz viszonyítva csökkenést mutat.

Az egyéb ipari ágazat 10 %-kal, a nagyüzemi mezőgazdaságok ipari melléküzemágai 3,9 %-kal részesedik. Az építőipar jelenlegi 0,6 %-os aránya lényeges visszaesést mutat az összes ipari foglalkoztatotthoz viszonyítva.

Kiskőrös város sajátos iparszerkezettel rendelkezik. Az összes ipari foglalkoztatott 43 %-át az egyéb ipari ágazathoz tartozó vegyes és építőipari szövetkezet foglalkoztatja, amely 1951-ben alakult és 1966-ban került átszervezésre. A gépipar 1950-ben jött létre, de jelentősebb fejlődése csak 1970 után kezdődött meg. Aránya jelenleg 38,8 %-os. Az élelmiszeripar /17,2 %/, legjelentősebb üze me az 1945-ben is már meglevő konzervipari vállalat. A mezőgazdasági nagyüzemek közül csak egy rendelkezik ipari tevékenységet végző melléküzemággal, amely 1971-ben létesült és aránya alig éri el az 1 %-ot.

A Kiskunhalasi mikrokörzet községeiben létesített új és legjelentősebb élelmiszeriparhoz tartozó vállalat a Kiskunhalasi Állami Gazdaság Borkősav Üzeme Kunfehértón, amely 1970-ben kezdte meg termelését.

A 232 főt foglalkoztató üzem termelési értéke 1975-ben 116 millió forint volt. A könnyűipari ágazatban a kiskunhalasi Háziipari Szövetkezet keresztorsózó üzemét létesített 1970-ben Tázlárón. A 68 főt foglalkoztató üzem éves termelési értéke 3,3 millió forint volt 1975-ben.

1971-ben a Hódmezővásárhelyi Kötöttárugyár Jánoshalmán hozott létre telepet, amelynek a jelenlegi létszáma 232 fő. 1972-ben a Habselyem és Kötöttárugyár III. sz. Gyára Soltvadkerten létesített telepet, amelynek termelési értéke 6 millió forint volt az elmúlt évben. A Budapesti Műbutorasztalosok I. SZ. Csengődön létesített telepet 42 fővel 1973-ban. Ugyancsak ebben az évben jött létre a Szegedi Ruhagyár bácsalmási gyára 4. sz. üze me Kelebián 79 fővel. 1975-ben 27,4 millió forint volt a termelési értékük. A Pécsi Kesztyűgyár Kecelen 1975-ben létesített telepet, amelynek létszáma jelenleg 50 fő.

A gépipari ágazatban termelési értéke alapján /102 millió forint/ a legjelentősebb üzem az 1976-ban létesített MEDICOR Művek 47 főt foglalkoztató telepe Soltvadkerten. Az 1968-ban Fülöpszálláson létrehozott Fővárosi Vasipari Vállalat telepe 159 főt foglalkoztat és 1975. évi termelési értéke megközelíti a 38 millió forintot.

A községekben az 1960 után létrejött ipari ágazatok közül a legnagyobb fejlődést a bányászat mutatja, amely 800 főt foglalkoztat. A kiskunmajsai üzemegység 1975. évi termelése elérte a 155 millió forintot. Az ország kőolajtermelésének 10 %-át, a földgáz kitermelésének 12 %-át a mikrokörzet lelőhelyei adják.

Az élelmiszeripart képviselő Gabonafelvásárló és Földolgozó Vállalat körzeti üzei az alaptevékenységük bővülése kapcsán ugyancsak jelentős fejlődést mutatnak. A körzet két legnagyobb üzemének /Soltvadkert, Mélykút/ termelési értéke 1975-ben 111, illetve 101 millió forint volt.

A vizsgált időszakban a néhány fővel megalakult ipari szövetkezetek a községekben létszámban és termelési értékben is a legjelentősebb termelő egységekké váltak, amelyek közül a 606 főt foglalkoztató mélykúti a legnagyobb. Termelési értéke az összes községi ipartelephez viszonyítva a legmagasabb volt /189 millió forint/ 1975-ben.

Kiskunhalas városban az ipar fejlődésének fő szakasza 1960-tól 1970-ig tartott. Ekkor jött létre a gépiparhoz tartozó "Fém munkás" Vállalat Gyára és a Ganz-Mávag Gyáregysége. A fejlődés mértékére jellemző, hogy a termelési érték megháromszorozódott, amely 1975-ben 203, illetve 160 millió forint volt. A könnyűipari ágazatban a jelenleg legnagyobb létszámot /711 fő/ foglalkoztató Papiripari Vállalat gyárának 1965-ben 3,6 millió forint volt a termelési értéke, amely jelenleg 170 millió forint.

Ebben az időszakban jött létre a PNYV telepe, és az Épületasztalosipari és Faipari Vállalat átszervezése és fejlesztése, amely 1965-ben még csak 37 millió forint termelési értéket produkált, 1975-ben már 118 millió forintot. Az élelmiszeripart képviselő Baromfifeldolgozó Vállalat az elmúlt 15 évben jelentős mértékben fejlődött. 1960-ban termelési értéke még csak 100 millió forint volt, amely 1975-ben meghaladta a 600 millió forintot. A létszám /1 200 fő/ és termelési érték alapján egyaránt a város legnagyobb üzeme. 1970 után a városban egy új ipari üzem - a Kötöttárúgyár - létesült.

Kiskőrös városban a vizsgált időszakban az Irodagépipari és Finommechanikai Vállalat Finommechanikai Gyára létesült 1970-ben. A 617 főt foglalkoztató üzem 1975. évi termelési értéke 110 millió forint volt. A Sütőipari Vállalat 1971-ben jött létre, amely 1975-ben 22 millió forintos termelési értéket produkált. A városban 1970 után ipari telephely nem létesült.

A Kiskunhalasi mikrokörzet ipari telephelyeinek foglalkoztatottsági megoszlását a 2. sz. táblázat mutatja be. A községi ipartelepek 78 %-a 20-300 főt foglalkoztat. Kiskunhalas városban ez az arány 73 %-os. Ezer főn felüli létszámmal 1 üzem rendelkezik. Kiskőrös városban a 7 ipari telephely foglalkoztatottainak a száma arányosan oszlik meg az 51-800 fős nagyságrend között.

A táblázat is jól szemlélteti, hogy a mikrokörzet ipartelepei kislétszámuak, szétaprózottak. 500-1000 főt az összes ipartelep 10 %-a foglalkoztat. Az alacsony létszám azt is jelzi, hogy többségük nem önálló vállalat, hanem csak gyáregységként, ipari telephelyként működik, amely sok ellent-

2.sz. táblázat

AZ IPARTELEPEK ÉS AZOK FOGLALKOZTATOTTSÁGÁNAK MEGOSZTLÁSA

/1976. július 1./

TELEPÜLÉS	MEGNEVEZÉS	Legfel- jebb 10 fő	10- 20 fő	21- 50 fő	51- 100 fő	101- 300 fő	301- 500 fő	501- 800 fő	801- 1000 fő	1001- 2000 fő	2001- és több	Össz. ipar- telep
Kiskun- halas város	Szocialista ipar- telep	1	-	4	4	5	6	2	3	1	-	26
	Össz.foglalkozt.	10	-	115	303	736	2.419	1.126	2.453	1.215	-	8.377
	Ebből munkás	7	-	96	272	599	1.997	920	2.036	1.045	-	6.972
Kiskőrös város	Szoc.ipartelep	-	-	-	2	1	2	2	-	-	-	7
	Össz.foglalkozt.	-	-	-	129	244	790	1.369	-	-	-	2.532
	Ebből munkás	-	-	-	122	214	687	1.167	-	-	-	2.190
Khalasi. mikrokörz. falusi te- lepeülései	Szoc.ipartelep	2	4	15	13	13	5	1	-	-	-	53
	Össz.foglalkozt.	19	68	524	965	2.308	2.094	707	-	-	-	6.685
	Ebből munkás	18	64	483	888	2.093	1.797	614	-	-	-	5.957
A khalasi. mikrokörz. összes te- lepeülése	Szoc.ipartelep	3	4	19	19	19	13	5	3	1	-	86
	Össz.foglalkozt.	29	68	639	1.397	3.288	5.303	3.202	2.453	1.215	-	17.594
	Ebből munkás	25	64	579	1.282	2.906	4.481	2.701	2.036	1.045	-	15.119

mondást, feszültséget is jelent. /Pl. fejlesztések, bér és szociális ellátottság stb./

Mivel az ipari üzemek csak telephelyként működnek, a legtöbb településben, és többségük nem készterméket állít elő, ezért a termelési érték is csak az anyavállalatnál mutatható ki. A telephelyek termelési értékének megállapítására készített felmérés adatai ellentmondóak, pontatlanok, hiányosak, mivel az anyavállalat sem tudta kimutatni a telep termelési értékét több helyen. Mindezek figyelembevételével az elvégzett számítások alapján azonban meghatározható az iparfőcsoportok részesedése az összes ipari termelésből. /3. sz. táblázat/

Az iparfőcsoportok részesedése az ipari termelésből és gépi berendezéseinek állaga 1975-ben

3. sz. táblázat

IPARI ÁGAZAT %	Mikrokörz. községei		Kiskunhalas		Kiskőrös		Mikrokörz. össz. telep- ülés	
	Term. érték	Gép- állag	Term. érték	Gép- állag	Term. érték	Gép- állag	Term. érték	Gép- állag
Gépipar	23	56	24	60	44	73	26	63
Könnyűipar	12	72	27	70	-	-	17	71
Élelmisz.	23	57	42	63	19	67	30	62
Építőag.	0,3	71	0,5	71	-	-	0,4	71
Bányászat	18	51	-	-	-	-	8	51
Egyéb ipar	16	72	5,2	68	36	73	14	71
Nagyüzemi mg.ipari mell.üzemág	7,7	-	2	-	1	-	4,6	-

A Kiskunhalasi mikrokörzet ipara a fejlesztések és az új ipari ágazatok létrejötte után is elsődlegesen a terület mezőgazdasági jellegéhez igazodik.

Az ipar a mikrokörzetben a gazdasági fejlődést meggyorsította és komplexebbé tette. A terület gazdálkodási szerkezetét az iparfejlesztés nem változtatta meg, alapvető funkciója továbbra is mezőgazdasági.

4./ A mezőgazdasági tevékenység alakulása a mikrokörzetben

a./ A művelés ágakban bekövetkezett változások

A Kiskunhalasi mikrokörzetben jelentős változások történtek a vizsgált időszakban. A mikrokörzet településeinek többszöri közigazgatási határmódosítása során változott a települések területe és ennek megfelelően a mezőgazdasági művelés alá vont területük nagysága is.

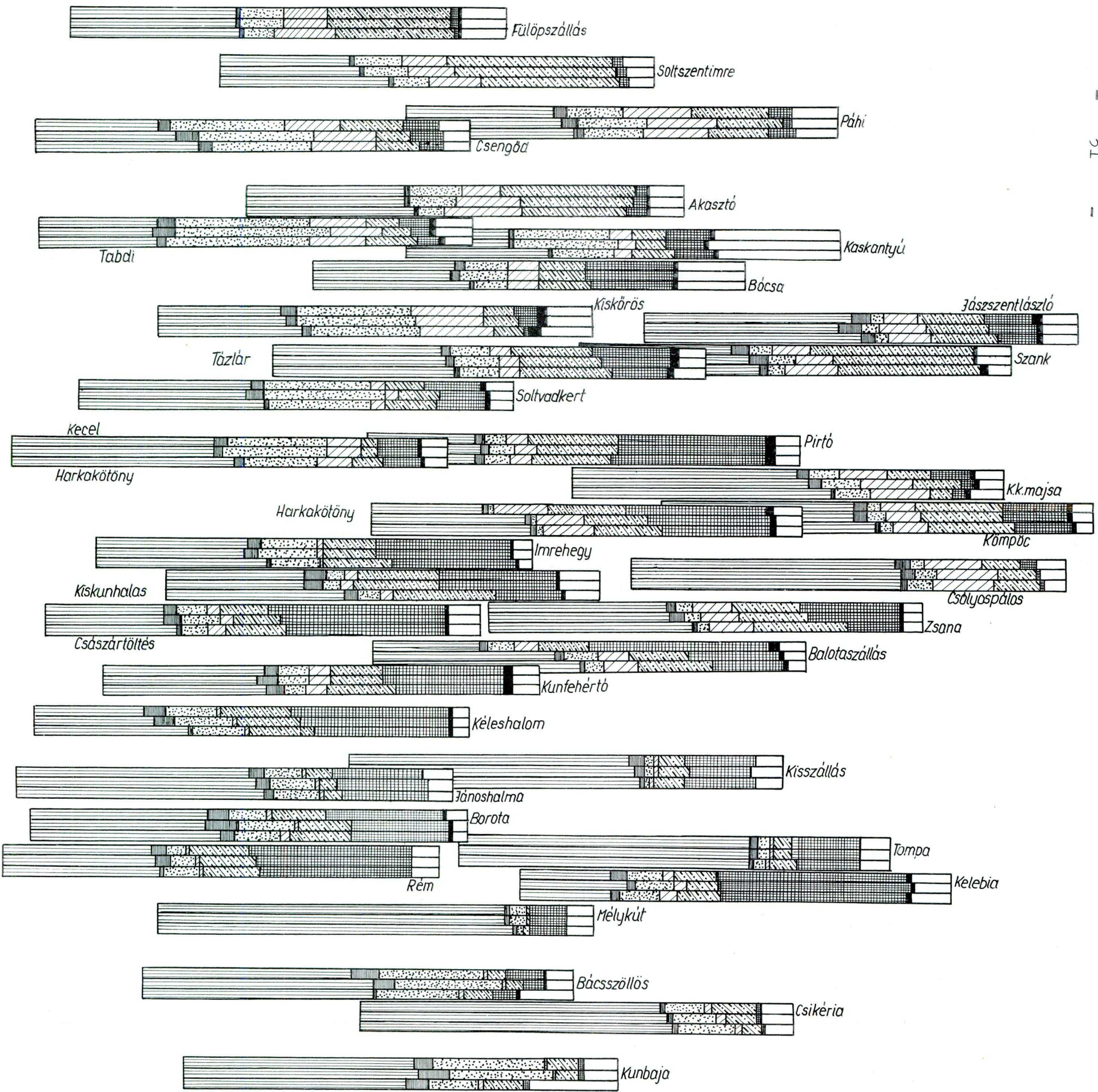
1976-ban a mikrokörzet összes mezőgazdasági földterülete 286 584 ha. volt. A műveléságakban bekövetkezett változásokat az 1962-1971-1976-os években a 7. sz. ábra szemlélteti településenként.

A művelési ágak vizsgálata alapján megállapítható, hogy a mikrokörzetben az 1962. évi állapothoz képest számottevő változás nem következett be.

A települések közül a szántó területében a legnagyobb csökkenés Balotaszálláson /23 %/, Kéleshalmon /10 %/, Kiskunmajsán, Csengődön, Kaskantyún, Soltszentimrén, Kiskunhalas városban /9 %/ volt. A szántó területe csupán egy településben növekedett /Kunbaján/ minimális 2 %-os aránnyal.

A szőlő ágazat - a jelentős telepítések ellenére - részarányában a régi szőlők műveléskiesése, az 1950 után telepített szőlők kiöregedése miatt csökkenő tendencia mutatható ki 1971-től kezdődően.

A földterület megoszlása művelési ágak szerint %-ban (1962, 1971, 1976)

szántó

kert és gyümölcs

szőlő

rét

legelő

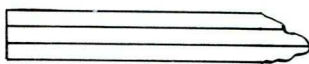
erdő

nádas

művelés alól
kivett terület

100% földterület

1976
1971
1962

1960-hoz képest a csökkenés a legjelentősebb Csikérián /4 %/, Borotán, Csólyospáloson, Rémen /3 %/ következett be. A legnagyobb arányú növekedés Kunbaján /14 %/, Kaskantyún /8 %/, Akasztón, Bácsszőlősen /6 %/, Kecelen /4 %/, volt. A kert és gyümölcsös aránya a települések többségében minimálisan növekedett.

Az erdőtelepitések hatására valamennyi településben jelentősen megnőtt az erdőterület aránya, amely 1960-hoz viszonyítva a legnagyobb növekedés Balotaszálláson /24 %/, Kiskunhalas városban /13 %/, Zsanán /11 %/, Szankon /7 %/ volt. A többi településben átlagosan 3 %-kal nőtt az erdőterület. A rét és a legelő terület arányának változása nem számottevő. A rét, a legelő és az állattenyésztés változása közötti összefüggés jól kimutatható valamennyi településben.

A művelési ágakban bekövetkezett változásokat figyelembe véve külön is, területileg részletezve vizsgáltam meg a szántóterület és a szőlőterület arányát az összes mezőgazdasági földterületből az 1976. évi állapotnak megfelelően.

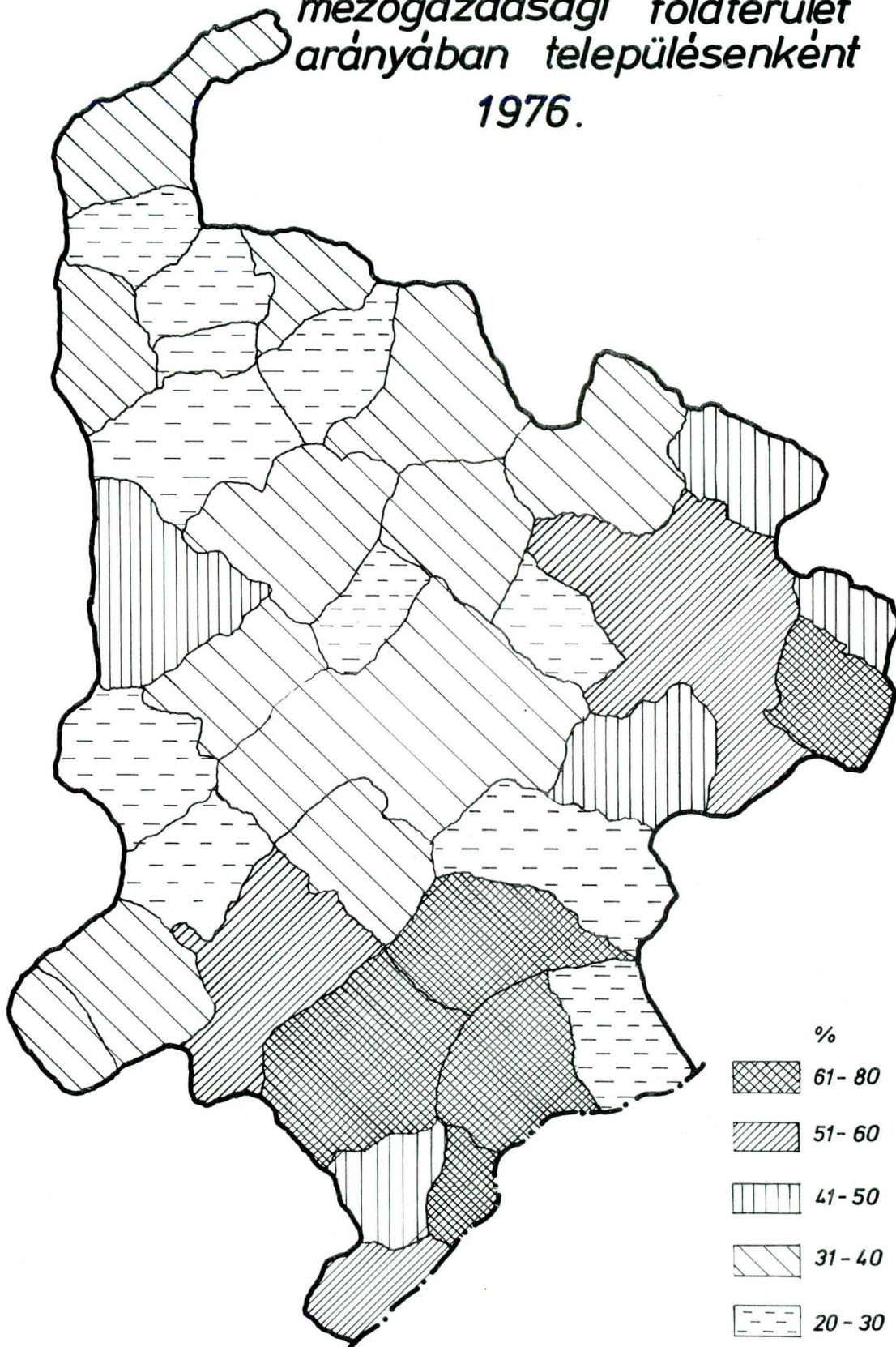
A szántóterület aránya az egyes településekben jelentős eltéréseket mutat /20-80 %/, amely a szőlőhöz hasonlóan a természetföldrajzi adottságokhoz igazodik. /8. sz. ábra/

A mezőgazdasági művelés alatt álló földterületből 50 % feletti értékkel szerepel a szántó Kiskunmajsán, Csólyospáloson, Jánoshalmán, Kisszálláson, Mélykúton, Tompán, Csikérián és Kunbaján. A többi településben a legalacsonyabb arány /20-30 %/ is közel azonos a legmagasabb szőlőterületi aránnyal /28-35 %/.

A szőlő és gyümölcsös területi elhelyezkedése ellentétes a szántóéval /9. sz. ábra/. A legmagasabb arányt az Imrehegy, Soltvadkert, Bócsa községektől Fülöpszállásig elhelyezkedő települések képviselik. A többi település közül csupán Kéleshalom, Borota és az állami gazdasághoz kapcsolódóan Kunbaja és Csikéria éri el a legmagasabb arányt.

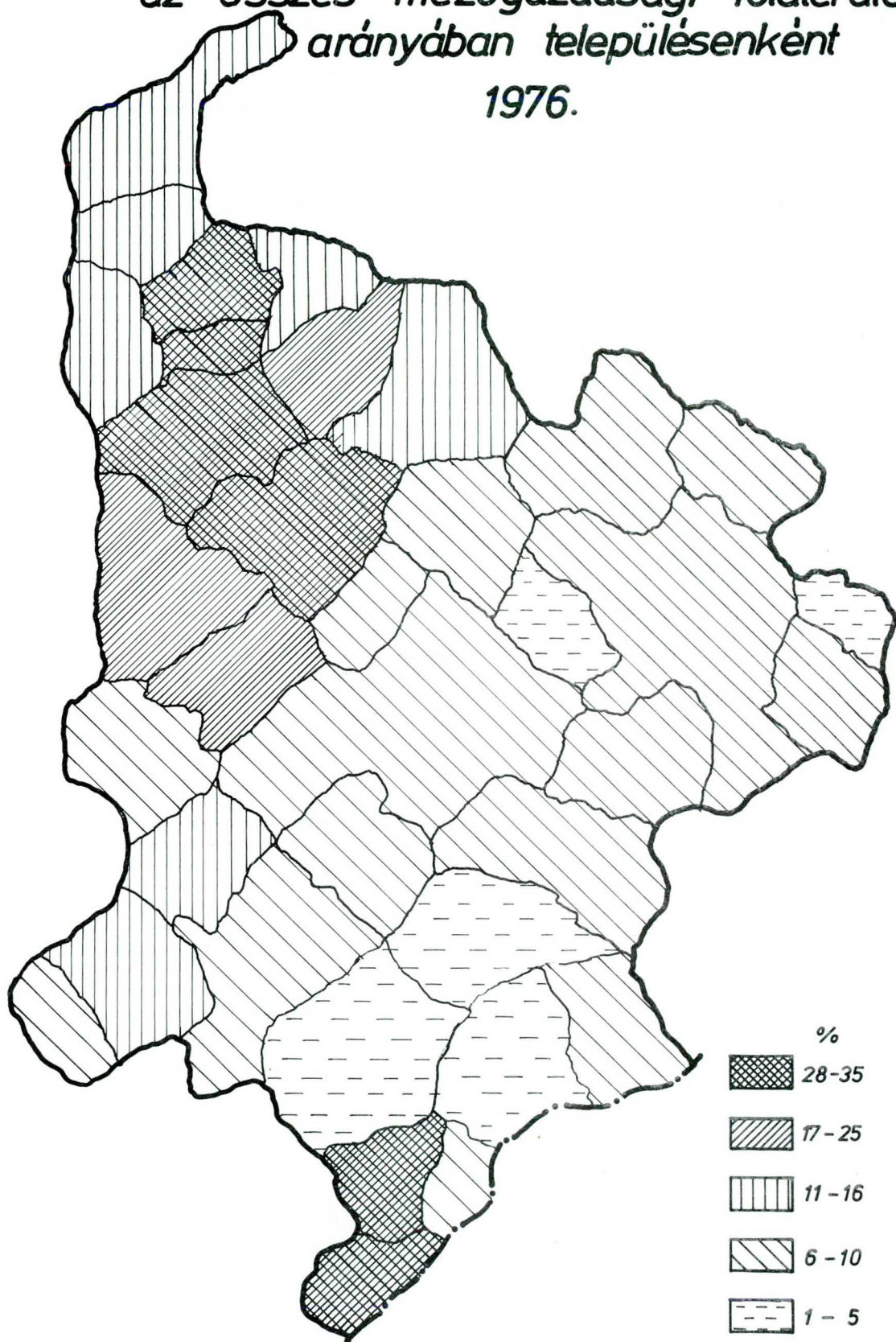
8. sz. ábra

**A szántó terület aránya az összes
mezőgazdasági földterület
arányában településenként
1976.**

9. sz. ábra

**A szőlő és gyümölcsös terület aránya
az összes mezőgazdasági földterület
arányában településenként
1976.**

b./ Az állattenyésztésben bekövetkezett változások

A mikrokörzet állattenyésztése jelentős fejlődésen és átalakuláson ment keresztül a vizsgált időszakban. A legdöntőbb változást itt is a nagyüzemi mezőgazdaságok létrejötte és a gazdálkodásukban végbement fejlődés okozta. Jelentősen változtak az állattartás feltételei. A korszerű szakosított telepek kialakítása mellett a keveréktakarmányok és koncentrátumok, tápok széles körű alkalmazása, az itatásos borjúnevelés térhódítása, a gépesítés több más tényezővel együtt az egyéni gazdaságok állattartására is jelentős hatást gyakorolt. Mindezek alapján az állatállomány számbelíleg és minőségét tekintve is változott.

A teljeskörű állatállományra vonatkozó községi soros adatok hiánya miatt a szarvasmarha, a sertés, a ló és a juh állomány létszámának megállapítására felmérést végeztem, az 1976. évi állapotnak megfelelően.

A szarvasmarha állomány létszáma 30 148 db., amelynek 47 % a tehén volt. A sertések száma összesen 194 ezer darab és ennek 7,6 % a volt koca. A lovak száma 8833 darab, a juhok száma 63 758 darab volt.

1960-hoz viszonyítva a legnagyobb növekedés a sertések számában /30 %/ következett be, de jelentős a juhok 23 %-os növekedése is. Mindkét állatfajta esetében a megváltozott kedvező közgazdasági szabályozók a tartásra is kedvezően hatottak.

A gépesítés széles körű elterjedése és alkalmazása a mezőgazdaságban a lovak számának nagyarányú csökkenését /59 %/ eredményezte.

A szarvasmarhaállomány 1 600 db-bal volt kevesebb /5 %/ 1960-hoz viszonyítva.

A vizsgált állatok számának alakulását településenként a 4. sz. táblázat szemlélteti.

A szarvasmarhaállomány nagyarányú csökkenésében külön is kiemelkednek Bácsszőlős /96,5 %/, Rém /92,4 %/, Akasztó /76 %/, Kiskőrös /66,8 %/, települések.

A szakosított szarvasmarhatelepek létrehozásának eredményeként jelentősen nőtt számuk Fülöpszálláson /50,5 %/, Jász-szentlászlón /48,9 %/, Mélykúton /47,7 %/, Császártöltésen /33 %/. A sertésállomány a települések döntő többségében növekvő tendenciát mutat. A szakosodás itt is meghatározó, de az egyéni gazdaságok ebben már jelentős súlyt képviselnek. A legnagyobb növekedést Mélykút /67,7 %/, Borota /62 %/, Kecel /40,9 %/, Kaskantyú /40,8 %/, Bócsa /40,5 %/ községek mutatnak. Külön is figyelmet érdemel az, hogy a kocaállomány növekedése az összes növekedésen belül magasabb arányt képvisel. Számottevő csökkenés Bácsszőlősen /82 %/, Balotaszálláson /37 %/, Kéleshalom /26,2 %/ és Császártöltésen /20,1 %/ volt.

A lovak száma valamennyi településben csökkent, átlagosan 60-70 %-kal.

A rét és legelőhasznosítással is összefüggésben a juhok száma növekvő tendenciát mutat, ebből is kiemelkedik Akasztó /79 %/, Harkakötöny /75 %/, Rém 72 %/, Kisszállás /70 %/. Több községben azonban a csökkenés mértéke is jelentős, így pl. Bácsszőlősen /99,8 %/, Kunbaján/100 %/. Ebben döntő tényező a gazdaságosság és az egyéb irányú szakosodás. A mikrokörzet településeiben nagy hagyományai vannak a baromfitenyésztésnek. Azt a körülményt, hogy itt kialakulhatott a nagyarányú baromfitartás, több tényező indokolja. Ilyen a kiterjedt tanyarendszer - külterjes tartásmód lehetőség - a baromfifeldolgozó üzemek /Kecskemét, Kiskunhalas/ ösztönző, vagyis piaci hatása, továbbá az egyik legfontosabb indok a terület takarmányszegénysége.

4.sz. táblázat

AZ ÁLLATÁLLOMÁNY SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA TELEPÜLÉSENKÉNT

/1960-1975/

/+ - %-ban/

TELEPÜLÉSEK	Szarvas- marha összesen	Ebből tehén	Sertés Össze- sen	Ebből koca	Ló	Juh
Balotaszállás	-48,3	-42,4	-37,0	-45,4	-76,2	+36,1
Bácsszőlős	-96,5	-98,0	-82,0	-79,9	-95,5	-99,8
Borota	-78,1	-78,0	+62,0	+53,4	-81,0	+23,4
Csikéria	+ 2,6	-54,3	+28,2	+49,0	-76,1	+60,9
Csolyospálos	+ 2,5	- 3,2	+26,5	+18,0	-33,7	-45,1
Harkakötöny	-46,8	-37,4	+ 2,3	+ 5,0	-83,0	+75,1
Jánoshalma	+25,2	+ 2,4	+46,0	+62,0	-74,0	+39,0
Jászszentlászló	+48,9	+10,7	- 3,7	- 1,0	-81,1	+43,7
Kelebia	-28,4	-35,9	+10,3	+15,1	-56,5	+32,4
Kéleshalom	-46,3	- 6,9	-26,2	-17,1	-72,1	-70,0
Kiskunmajsa	+ 9,3	+16,1	+36,6	+39,4	-25,3	+41,3
Kisszállás	+30,0	-10,0	-22,3	-21,5	-81,4	+70,0
Kömpöc	-18,5	-10,0	+20,2	+37,2	-50,4	-73,7
Kunbaja	-24,7	-20,5	+39,3	+32,2	-78,1	-100,0
Kunfehértó	-43,1	-66,4	+ 9,1	+15,5	-56,8	-33,0
Mélykút	+47,7	+47,3	+67,7	+68,9	-68,6	- 5,3
Pirtó	-40,4	-25,0	+30,0	+28,8	-54,4	-84,4
Rém	-92,4	-94,5	+ 8,2	+27,4	-77,3	+72,0
Szank	- 7,0	-27,6	+20,2	+24,2	-49,6	+54,3
Tompa	- 1,1	-22,6	+24,5	+28,1	-82,7	-20,4
Zsana	-15,0	- 3,5	+ 2,7	+12,5	-64,0	+37,3
Kiskunhalas város	-38,6	-48,8	+11,2	+3,0	-63,3	+ 6,0

Települé- sek	Szarvas- marha összes.	Ebből tehén	Sertés össze- sen	Ebből koca	Ló	Juh
Akasztó	-76,0	-69,9	+30,7	+35,3	-50,7	+79,0
Bócsa	-33,0	-12,7	+40,5	+55,6	-53,8	+ 5,6
Császártöltés	+33,0	+14,9	-20,1	-47,4	-80,5	-96,3
Csengőd	-50,2	-57,1	- 9,7	- 1,4	-54,3	+11,5
Fülöpszállás	+50,5	+45,7	- 3,9	-15,1	-69,8	+28,2
Imrehegy	-54,6	-49,2	- 5,2	-22,5	-70,5	-74,0
Kaskantyú	-64,1	-66,3	+40,8	-49,4	-55,4	-97,2
Kecel	-31,0	-37,1	+40,9	+40,0	-45,1	-19,1
Páhi	+40,3	+ 7,9	+34,9	+11,4	-62,6	+48,9
Soltszimre.	-53,0	-39,6	+ 6,8	+22,7	-49,4	-50,9
Soltvadkert	-31,1	-47,9	+28,4	+32,9	-48,8	-87,3
Tabdi	-60,6	-66,7	+18,6	+60,9	-69,0	-74,2
Tázlár	-34,3	-27,8	+35,2	+39,0	-52,6	+26,7
Kiskőrös v.	-66,8	-72,1	+29,2	+60,2	-43,9	-52,5

Szükségszerűen kialakult igénytelenebb baromfitartás jövedelmezőségét növelte a kisebb takarmány szükséglet is. A baromfi a lakossági ellátás mellett jelentős exportcikk is.

A baromfiállomány a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben háromszorosára növekedett és jelenleg meghaladja az 1,5 millió darabot. A baromfiállományon belül a tyúkfélék aránya 97 %-os.

c./ A szocialista mezőgazdaság szerepe

A mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében a művelt terület 98,3 %-a tartozik a szocialista szektorhoz. A mikrokörzetben a nagyüzemi gazdaságok földterülete és arányuk az összes nagyüzemi földterületből jelentős eltérést mutat. A legnagyobb arányt a mezőgazdasági termelőszövetkezetek képviselik 56 %-kal, ezt a mezőgazdasági szakszövetkezetek 33,3 %-kal követik. Az állami gazdaságok 10 %-os arányt, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek közös vállalkozásai 0,7 %-os arányt képviselnek. Az előnyös egyesülési folyamat eredményeképpen 1976-ra a termelőszövetkezetek száma 36-ra, a szakszövetkezeteké 27-re csökkent. Az előzőek mellett a mikrokörzetben még 3 állami gazdaság és 2 mezőgazdasági közös vállalkozás gazdálkodik.

A mikrokörzet birtokmegoszlása a múltban is jelentősen eltért az országos és megyei átlagtól. Különösen a Homokhátságon. A nagybirtok ugyanis ezen a sivár futóhomokos területen nem élt meg. A parcellázott, vagy hasznonbérbe adott homokpusztákon így fokozatosan tanyás kisbirtok-rendszer alakult ki. A földreform annyiban teremtett új helyzetet, hogy a nagyobb birtokokon keletkezett állami gazdaságok mellett az egyéni kisüzem rendszer megerősödött. Gyökeres változás a mezőgazdaság kollektivizálódásával következett be és teljesen új agrárstruktúrát teremtett, amely azonban történelmi örökségét még ma is magán hordja.

A nagyüzemi gazdaságok gazdálkodását, a területükön elhelyezkedő nagyszámú tanya ma már akadályozza. Jelentős feszültség okozója az is, hogy a tanyai népesség bár alapvetően mezőgazdasági foglalkozású, azonban a tanyák termelőhely funkciója mindjobban háttérbe szorul és inkább csak lakóhely-funkciót töltenek be.

A külterületen lakók jelentős része ma már nem a mezőgazdaságban dolgozik, hanem a városok és más települések ipari üzemeibe ingázik.

A nagyüzemi mezőgazdaság többségében megteremtődtek a vállalatszerű gazdálkodás feltételei. Jellemzővé vált a szakosodás a gyorsabb ütemű gépesítés és kemizálás. A gabona-, kukorica-, zöldborsó-, takarmánynövények és a burgonya-termelés komplex gépesítése megoldott. A termésátlagok jelentősen növekedtek. 1965-ben a búza termésátlaga 11-14 q, a kukorica 13-19 q, a burgonya 54 q volt hektáronként. 1975-ben a búzából 29-33 q, a kukoricából 44 -63 q, a burgonyából 78-132 q volt a termésátlag hektáronként. A termésátlagok eltérő értékei a gazdaságok különböző természetföldrajzi adottságait is tükrözik.

A szántóföldi növénytermesztés vetésszerkezetében az elmúlt 10 éves időszakot vizsgálva, a nagyüzemi gazdaságoknál lényeges változás nem következett be. A kenyérgabona, a takarmánygabona, a kukorica és a szálatakarmányok ma is a szántó több mint 70 %-át foglalják el.

A gépállomások megszűnése után azok erőgépeit és gépi berendezéseit a nagyüzemi mezőgazdaságok - elsősorban a termelőszövetkezetek - vették át, amely alapját képezte az ipari tevékenységet végző melléküzemágak létrehozásának. A melléküzemágak termelési értéke - néhány helyen - megközelíti a mezőgazdaságét.

A Kiskunhalasi mikrokörzet mezőgazdasága - benne a nagyüzemek - nemcsak megőrizte, de tovább is fejlesztette a tájhoz igazodó mezőgazdasági termelés hagyományait. A legfontosabb termelési ágak a szőlő, a gyümölcs, a zöldség, a kenyérgabona és az állattenyésztéshez szükséges

takarmányfélék. Az állatok közül a baromfi és a sertés a nevezetesebb, mindkettő export-cikk is. A mikrokörzet mezőgazdasága ma is az itt élő népesség ellátása mellett az élelmiszer-gazdaság, a felvásárló és feldolgozó üzemek nyersanyag bázisának jelentős területe.

II. VONZÁSVIZSGÁLATOK

1./ Szabadpiaci vonzások

a./ A szabadpiaci felmérések eredményei /Kiskunhalas és Kiskőrös/

A szabadpiaci felméréseket Kiskunhalason és Kiskőrösön 1976. május 21-én, 26-án és október 6-án, 22-én végeztem részletesen minden áruféleségre vonatkozóan.

A felmérések kis és nagy felhozatalu /fő/ piaci napokon történtek. A nagyközségek /Soltvadkert, Kecel, Jánoshalma, Tompa, Kiskunmajsa/ önálló napi szabadpiacainak hatását figyelmen kívül hagyhattam, mivel a felmérési napokat úgy választottam meg, hogy a szabadpiaci napok között átfedések nem voltak.

Az azonos piaci napokon a városok szabadpiaci felhozatalát a nagyközségek piacai csak kismértékben csökkentették. A felmérések egy napra eső átlagát értékeltem. A piaci nap felhozatalát a kg-kénti árral számítottam át forint értékre, néhány áruféleségnél ahol nagyobb árkülönbségek voltak, az átszámítás alapját a leggyakrabban szereplő Ft ár képezte.

A tavaszi és őszi felmérések átlaga jól tükrözte a reális, kiegyensúlyozott árufelhozatalt, és alkalmas az árulista legszélesebb kimutatására.

A felhozott termékeket 9 csoportba rendezve dolgoztam fel. A legnagyobb választékot a zöldség, a szőlő és gyümölcs és az egyéb termékek adták mindkét város piacán.

A Kiskunhalas napi piacára felhozott termékek között 36,4 %-kal /83 131 Ft/ a zöldség vezetett, amelyet

21,2 %-kal /48 558 Ft/ a szőlő és gyümölcs, 10,1 %-kal /23 100 Ft/ pedig a baromfi következett. A többi termék felhozatala közel azonos szintű /4,3-4,7 %/ volt. Ez alatti értékkel 4 172 Ft /1,8 %/ csupán a különböző töves, szálas, csomós, cserepes virágok szerepeltek.

Kiskőrös napi piacára felhozott termékek között is 47,3 %-kal /62 768 Ft/ a zöldség vezetett. Ezt követte 17,5 %-kal a baromfi, 12,4 %-kal /23 261 Ft, 16 510 Ft/ a szőlő és a gyümölcs. A tojás és a virág egyaránt 1,3 %-kal /1 739 Ft/, a tej és tejtermék 2,6 %-os /3 510 Ft/ aránnyal szerepelt. A takarmányfélék az összes felhozatal 0,5 %-át adták /650 Ft/.

Az alacsony értéket - a meglevő és viszonylag jelentős állattartás mellett - elsősorban a takarmányfélék önellátó termelése, a nagyüzemi gazdaságok ilyen irányú ellátása, valamint a különböző állati tápok nagymértékű elterjedése indokolja. Az egyéb termékek 8,2 %-kal /10 830 Ft/ részesedtek.

Kiskunhalas és Kiskőrös napi szabadpiacaira felhozott termékek - a mennyiségi különbségektől eltekintve - százalékos aránya közel azonos. Mindkét város piacán a legnagyobb arányban a zöldségfélék szerepeltek. A nagyobb felhozatal következtében ez Kiskőrösön 10,9 %-kal magasabb volt mint Kiskunhalason. A zöldséget Kiskőrösön az élőbaromfi, Kiskunhalason a szőlő és gyümölcs követte. A nagyobb felhozatal miatt a tojás, tej és tejtermék, a takarmányfélék aránya Kiskunhalason magasabb volt. A virág és az egyéb termékek aránya a két piacon hasonló volt.

Az összes piacozókból a nők aránya Kiskőrösön 74 %-os, Kiskunhalason 62 %-os. Az arányszámok a kialakult szokásokat, a foglalkoztatottságot, a "kétlaki" életmódot is jelzi.

A közlekedési eszközök közül mindkét városban a piacozók a legnagyobb arányban a személygépkocsit vették igénybe /Kiskunhalason 57 %, Kiskőrösön 39,4 %/.

Kiskőrösön ezt a kerékpár, Kiskunhalason a motorkerékpár követi. A tömegközlekedési eszközök igénybevétele mindössze 10 %-os. A többi közlekedési eszköz igénybevétele 3-10 % között volt. Kiskunhalason a lovaskocsit, Kiskőrösön a kézikocsit egyetlen piacozó sem vette igénybe.

A városok szabadpiaci vonzásterületei a mikrokörzet határaival döntő mértékben egybeesnek. Kiskunhalas piaci felhozatalát 27 mikrokörzeten belüli és 15 mikrokörzeten kívüli település látja el. Kiskőrös esetében 10 mikrokörzeten belüli és 17 mikrokörzeten kívüli település biztosítja a szabadpiaci áruellátást.

b./ Kiskunhalas és Kiskőrös szabadpiacainak jelentősége

A mikrokörzet mindkét városában, a szabadpiac évszázados hagyományok és szokások őrzője, a város és a falu találkozásának alkalmai voltak. A városok központi terein kialakult piaci helyek nemcsak a városok ellátásában játszottak fontos szerepet, hanem a piaci napok alkalmával a községek-ből, a külterületi, tanyai településekből a városba érkező árusok, gyakran azok családtagjai a tartós fogyasztási cikkek, ruházati és egyéb termék vásárlására, a különböző ügyes-bajos dolgaik intézésére is felhasználta ezeket az alkalmakat.

Kiskunhalas városban a szabadpiac már 1959-ben fedett volt és ezzel megelőzte a megyeszékhelyet, Kecskemétet, ahol az árusítás korszerű feltételei, a fedett árucsarnok csak 1977-ben készül el.

Kiskőrös szabadpiacának a helye többször változott, az árusítás módja, formája és feltételei azonban jelentősen nem változtak ma sem.

A városok szabadpiacai kedvelt és keresett beszerzési helyei a városi lakosságnak. A fő piaci napokon több ezer vásárló keresi fel a friss, jó minőségű, nagy választékot kínáló standokat. Vonza a vásárlókat az árudömping, az alku lehetősége és az ilyenformán kialakult vásárlási szokás is.

A zöldség, a gyümölcs, a burgonya, az élőbaromfi ára valamivel magasabb mint a bolti kiskereskedelemben, amelynek oka, a viszonylag szűk bolthálózat.

Az áruk mennyisége és az áruválaszték sem kielégítő. A két város szabadpiaci átlagárai magasabbak mint Kecskemét városban.

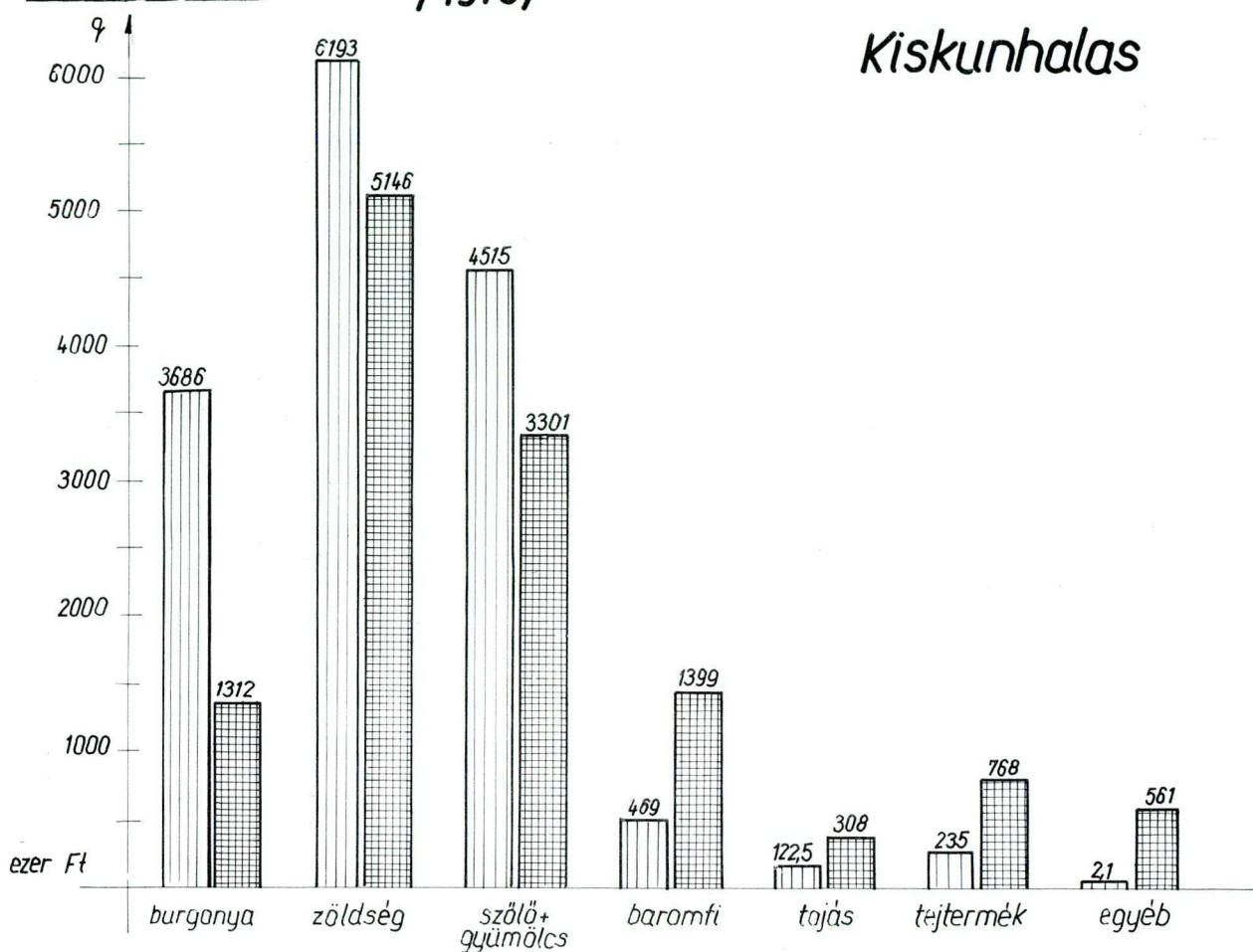
Állandó és nagy kereslet van a szabadban nevelt /nem tápos,/ élőbaromfi, a tojás, a tejtermékek iránt.

Kiskunhalas 1975. évi szabadpiaci összfelhozatalában /10. ábra/ első helyen 6 193 q-ával a zöldség szerepel, amelyet a szőlő és a gyümölcs követ 4 515 q-ával. Jelentős a burgonya éves szintű összes felhozatala, amely 3 686 q volt. Az élőbaromfi 469 q-ával, a tejtermék 235 q-val, a tojás 122,5 q-val részesedett az éves felhozatalból.

Kiskőrös 1975. évi összes szabadpiaci felhozatalának áruszerkezete és mennyiségi arányai /11. sz. ábra/ alapvetően megegyeznek Kiskunhalas várossal. Az első helyen a zöldség szerepel a 2 442 q felhozattal, amelyet itt is a szőlő és a gyümölcs követ 1 970 q-val, megelőzve a burgonya 1 052 q éves szintű felhozatalát. Az élőbaromfi felhozatala Kiskőrösön 108 q-val, a tojás 140,5 q-val, a tejtermék 78 q-val volt nagyobb, mint Kiskunhalason.

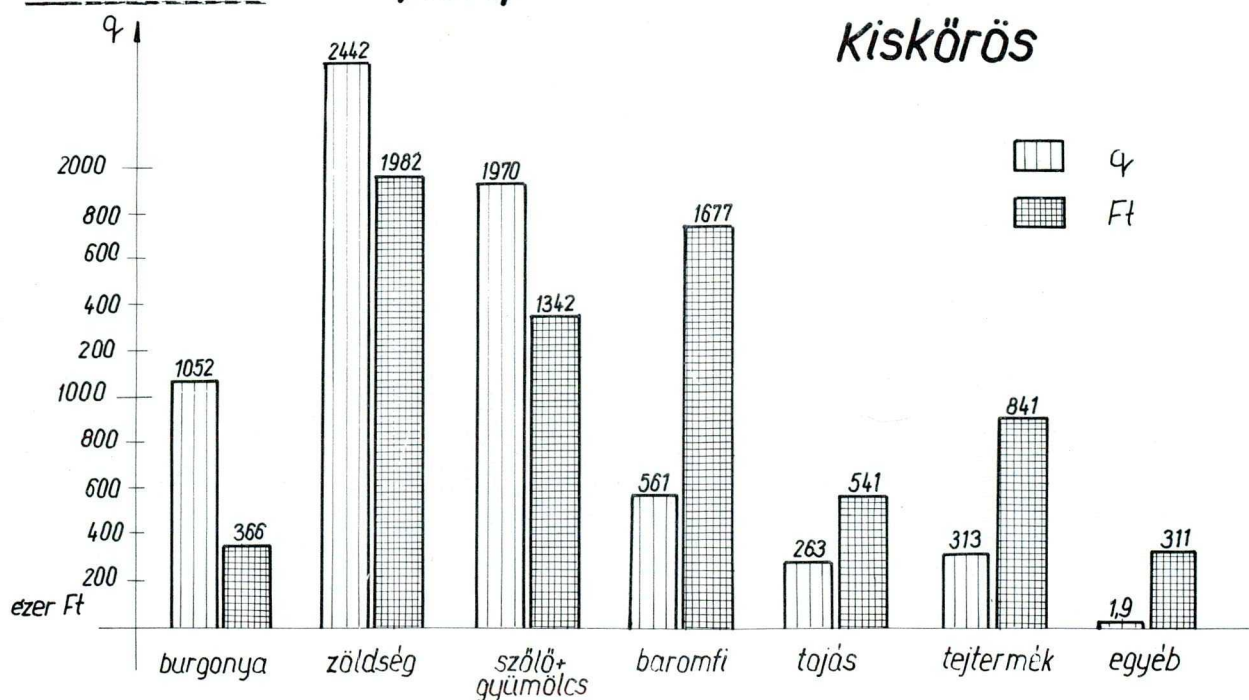
Szabadpiaci összfelhozatal árucsoportonként /1975/

10. sz. ábra

Szabadpiaci összfelhozatal árucsoportonként /1975/

11. sz. ábra

Az 1975-ös év forint értéke átszámított piaci összfelhozatalát az 1970-es évvel összehasonlításban, havonkénti bontásban a 12. és 13. sz. ábrák szemléltetik. Kiskunhalason 1970-ben a felhozatal összértéke 10 millió forint volt, amely 1975-re 13 millió forintra növekedett. Kiskőrösön is hasonló volt a növekedési arány 1970-ben, az összes felhozatal értéke 4 millió forint volt, amely 1975-re elérte a 7 millió forintot.

A szabadpiaci árak döntő mennyisége a háztáji és kisegítő gazdaságokból került ki. Kiskunhalas városban külön is megvizsgáltam a mezőgazdasági nagyüzemek részesedését a szabadpiaci felhozatalból, amely az 1970 és 1975-ös években a következők szerint alakult:

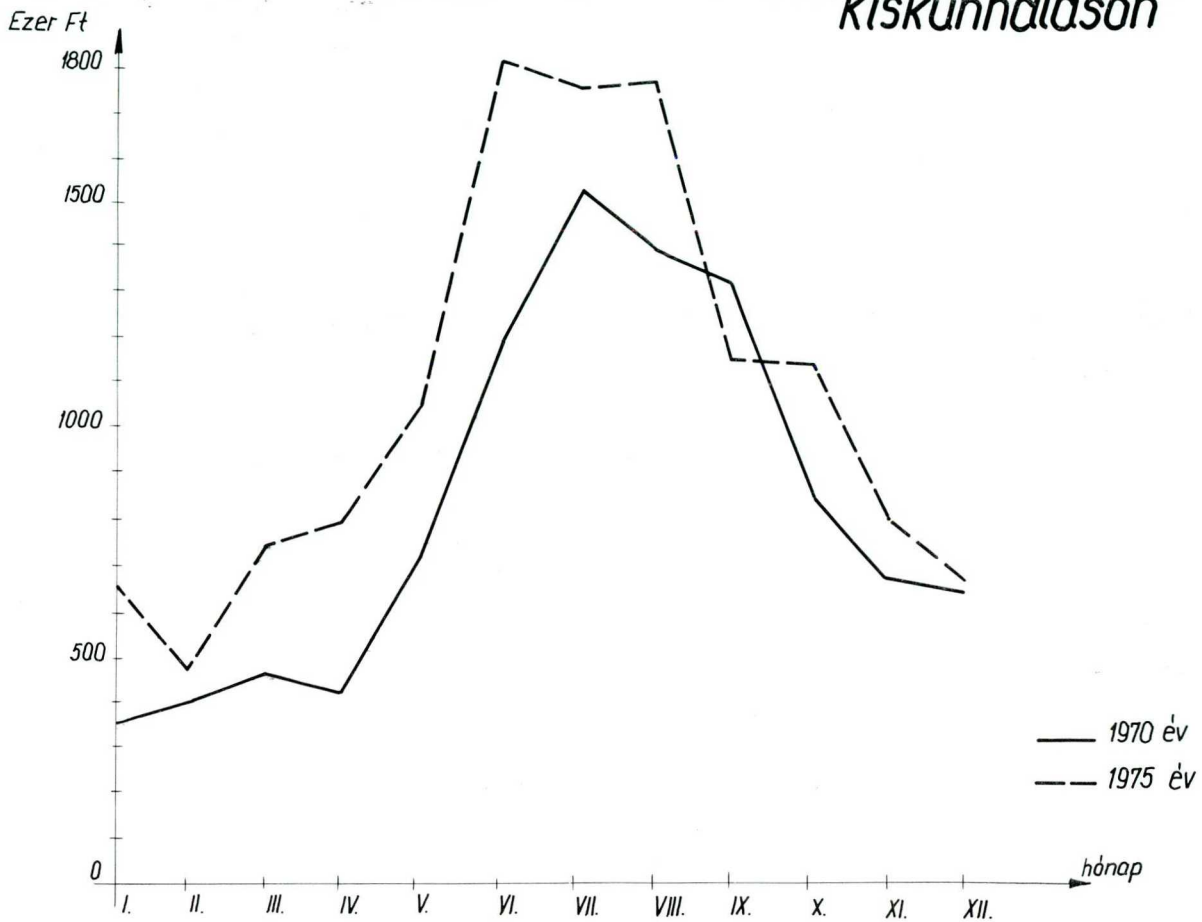
	1970. év	1975. év
Élőbaromfi	2,9 %	-
Tojás	-	3,7 %
Burgonya	11,4 %	15,5 %
Zöldség	24,6 %	14,1 %
Gyümölcs	15,4 %	9,8 %

A nagyüzemi gazdaságok csupán a burgonyánál növelték 4,1 %-kal részesedésüket a szabadpiaci felhozatalból. A legnagyobb aránycsökkenés a zöldségnél /10,5 %/ következett be, de számottevő a szőlő, a gyümölcs 5,6 %-os csökkenése is.

Az árucsoportok felhozatalának havi alakulásáról ad tájékoztatást a 14. és a 15. sz. ábra. Kiskunhalason a felhozatal évszakonként és árucsoportonként is változik. A legkiegyenlítettebb a tojás felhozatala, amelynél csupán szeptember hónapban van számottevőbb visszaesés.

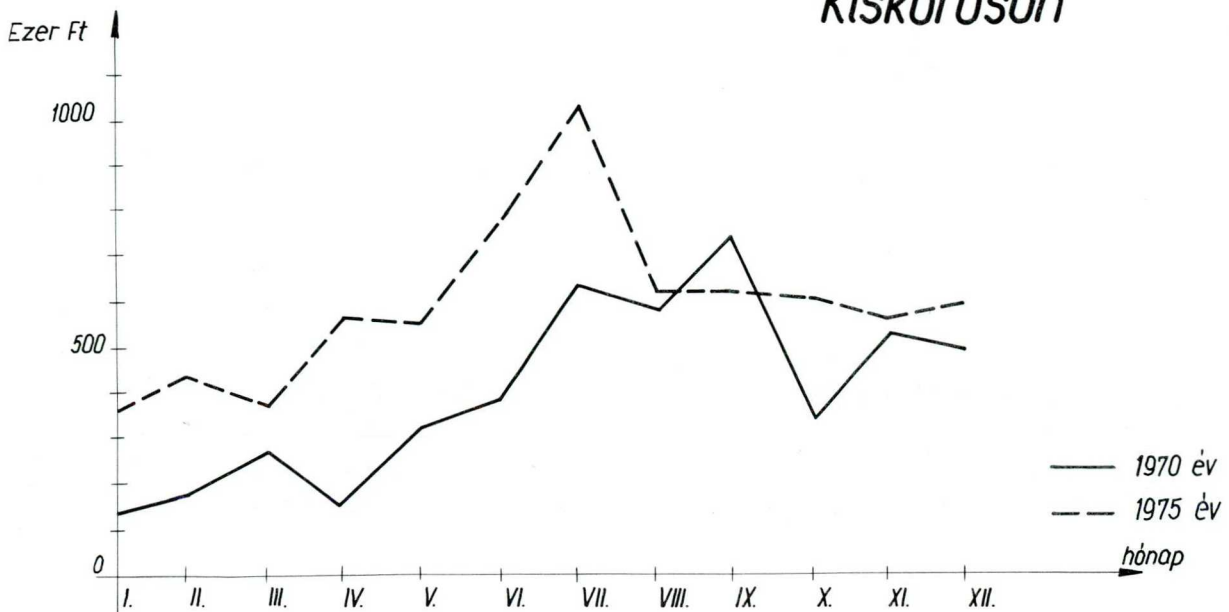
12. sz. ábra

Havonkénti szabadpiaci felhozatal Kiskunhalason

13. sz. ábra

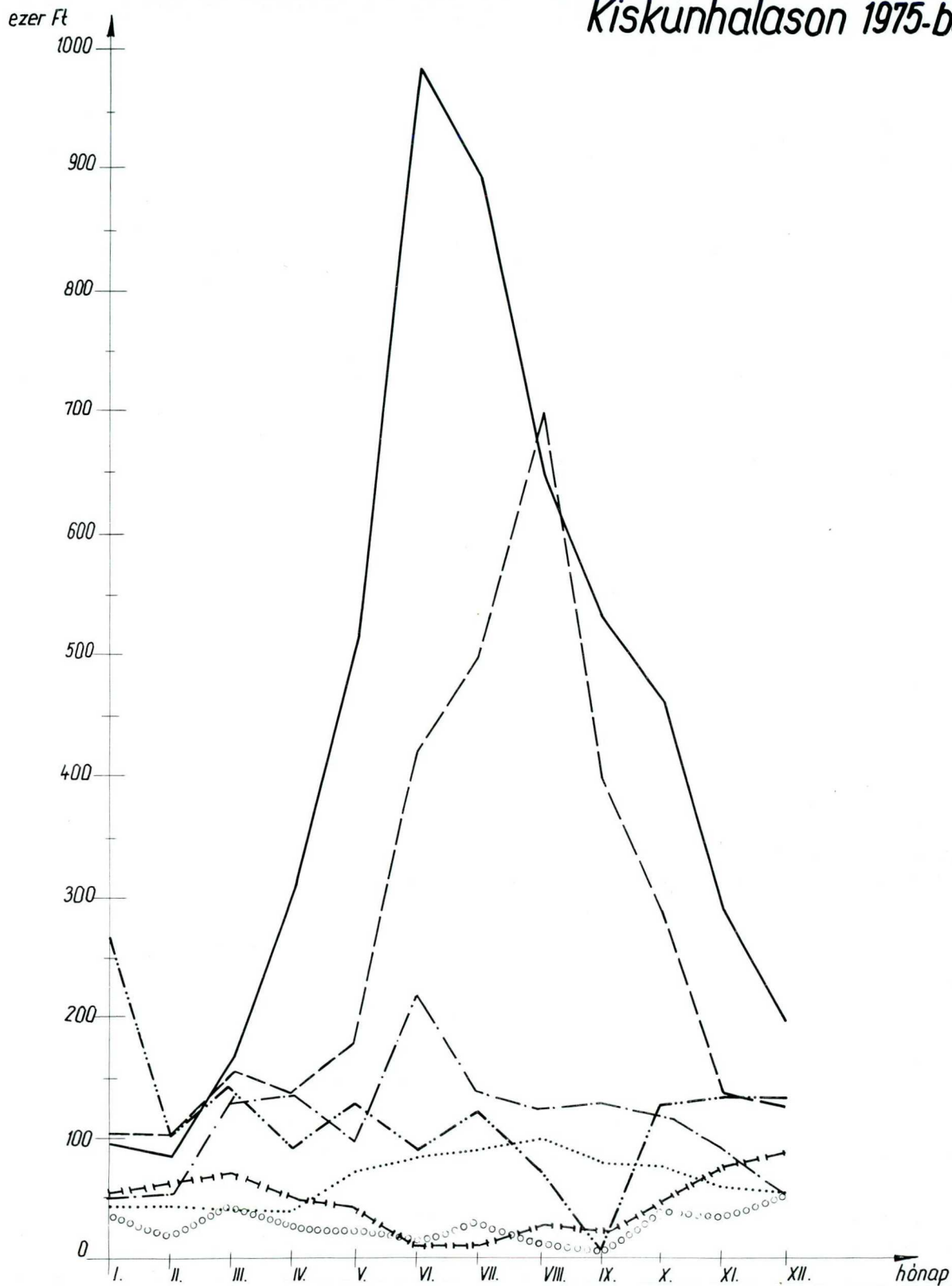
Havonkénti szabadpiaci felhozatal Kiskőrösön

A tej és tejtermék árucsoportja májustól augusztus végéig a többi időszakhoz viszonyítva kétszeres értékkel szerepel. A baromfi felhozatala nagy havonkénti ingadozást mutat, amelynek legalacsonyabb értéke szeptember hónapban van. A burgonyából a felhozatali csúcs júniusban van, majd az év végéig fokozatosan csökken. Az élőbaromfi és a burgonya felhozatalában a jelentős ingadozást a körzeten kívüli területek árusainak, valamint a nagyüzemi mezőgazdaságok rendszertelen, váltakozó mennyiségű szállításai okozzák. A zöldség júniusban, a szőlő és a gyümölcs augusztus végén - szeptember hónapban éri el a legmagasabb felhozatali csúcsot. Kiskőrös város szabadpiaci felhozatalának árucsoportjai erős ingadozást mutatnak az egyes hónapokban. A tojás felhozatal áprilisban a legmagasabb, majd szeptemberben éri el a legalacsonyabb értéket. A burgonya felhozatala viszonylag a legkiegyenlitettebb. A tej és tejtermék árucsoportjában márciusban és szeptemberben jelentkezik kettős felhozatali minimum. A baromfi, a zöldség, a szőlő és a gyümölcs felhozatalának ingadozása a legszélsőségesebb. Kiskőrösön is az egyes árucsoportokon belül a legmagasabb felhozatali értéket a zöldség éri el július hónapban.

Kiskunhalas és Kiskőrös szabadpiacainak havi árufelhozatalát összehasonlítva megállapítható, hogy Kiskunhalas szabadpiaci ellátása az ingadozások ellenére is kiegyenlitettebb. A várost ellátó körzetek /települések/ Kiskunhalashoz szorosabban kötődnek, a vonzásintenzitás nagyobb, mint Kiskőrösön, ahol a város jelentősebb vonzást csak a belső körzet településeire gyakorol. A külső körzet és az alkalomszerűen szereplő körzeten kívüli területek árufelhozatalának ingadozását /az összes felhozatalból a külső és a körzeten kívüli területek átlagban 30-40 %-kal részesednek/ a város jelentős mennyiségű önfelhozatala a belső körzettel együtt sem tudja a szabadpiac árufelhozatalát egyensúlyban tartani.

Szabadpiaci felhozatal havonként Kiskunhalason 1975-ben

— zöldség

- - - gyümölcs

- · - burgonya

· · · baromfi

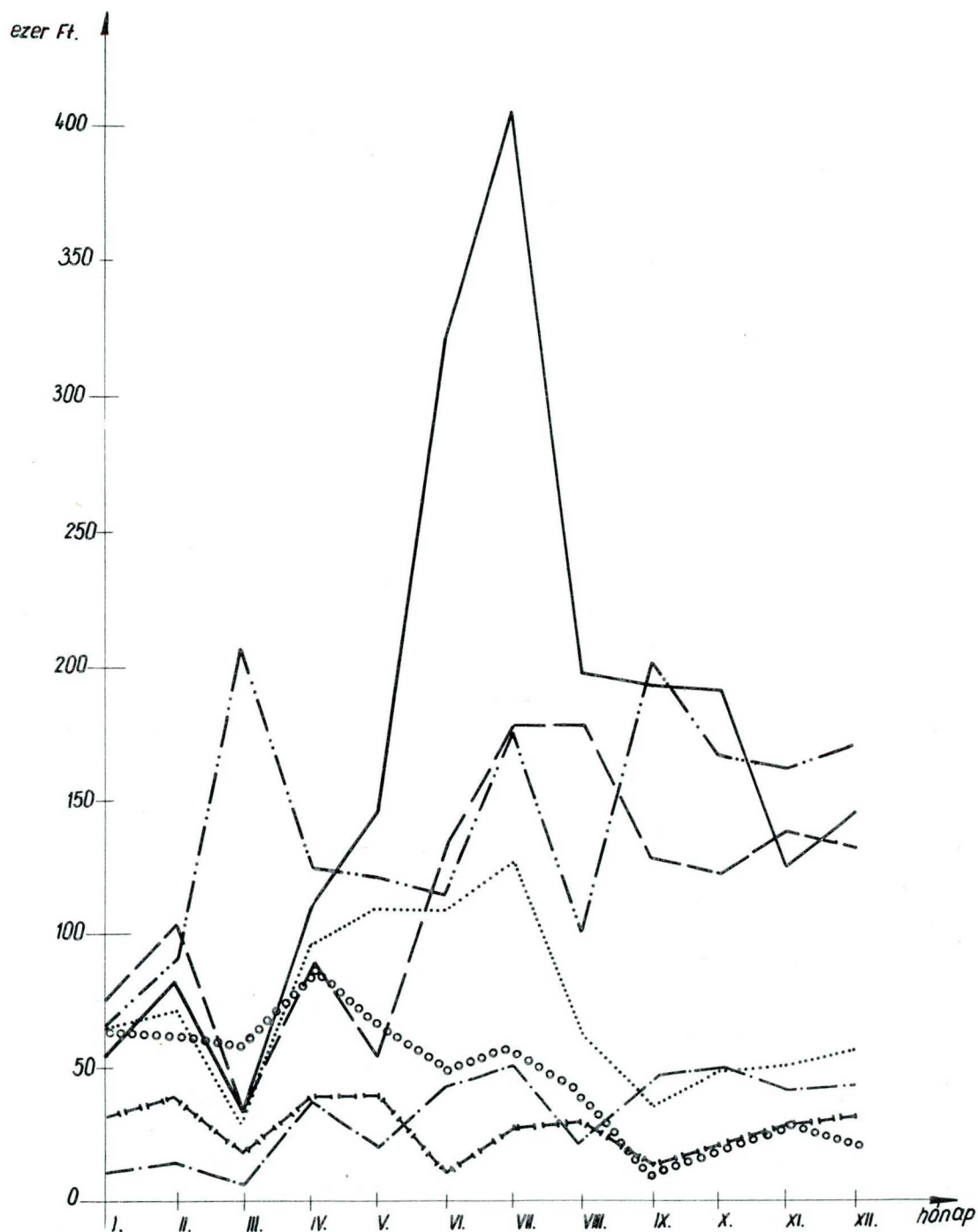
.....tejtermék

ooooo tojás

- - - egyéb

15. sz. ábra

Szabadpiaci felhozatal havonként Kiskőrösön 1975-ben

—— zöldség

---- gyümölcs

-.-.- burgonya

..... baromfi

..... tejtermék

ooooo tojás

+-+-+ egyéb

A Kiskunhalasi mikrokörzet szabadpiacai/7/ a települések áruezellátásában fontos szerepet töltenek be. A lakosság igényeit mennyiségében és minőségben is megfelelően tudják kielégíteni. A mikrokörzet szabadpiacainak földrajzi elhelyezkedése is kedvezőnek mondható. A szabadpiaci napok a hét különböző napjain arányosan oszlanak meg a települések között. A községek szabadpiacainak vonzása csak az azt körülvevő néhány településre terjed ki és ennek megfelelően, kis vonzáskörzettel rendelkeznek.

c./ Kiskunhalas /napi/ szabadpiaci körzetei és azok áru felhozatalának szerkezete

Kiskunhalas napi piacát belső, saját felhozatalán kívül 3 övezet látja el áru felvételekkel /5. sz. táblázat/.

Az egy piaci napra eső összfelhozatal átlaga 228 692 forint volt. A megnövekedett zöldség és gyümölcsárak következtében a város szabadpiaci összfelhozatala megközelítette az 1974-es évi kecskeméti szabadpiacok éves felhozatalának 238 971 forintos átlag értékét. /Szappanos 1975/ Az összes felhozatal 36,8 %-a a belső körzetből, 29,9 %-a Kiskunhalas kül-és belterületéről, 19,5 %-a a külső körzetből és 13,8 %-a körzeten kívüli területekről származott.

Kiskunhalas napi szabadpiacainak legjelentősebb ellátója a belső körzet.

E körzethez 11 település tartozik. Kiskunmajsának és Jánoshalmának saját szabadpiaca is van. A községek nagy külterülettel /tanyákkal/ rendelkeznek. A paraszti foglalkozású lakosság magas arányát jelzi, hogy a felhozott termékek mintegy 71 %-a háztáji és kisegítő gazdaságokból került ki.

A belső körzet - a körzetek egymás közötti összehasonlításában - első helyen áll a burgonya, a takarmányfélék, a tojás, a tej és tejtermékek felhozatalában.

A körzet átlagos felhozatal 84 276 forint /36,8 %/ értékű. A belső áruszerkezetben első helyen a zöldségfélék szerepelnek /30,3 %/. A szőlő és gyümölcs 17,4 %-a a többi termék a virágot kivéve /2,3 %/ részaránya 7-8 %-os. A belső körzet 9-36 km-es zónájából a 133 fő árusból 90 fő /67,6 %/ személygépkocsival, 27 fő /20 %/ vonattal és autóbusszal, 16 fő /12 %/ motorral szállította áruját /6. sz. táblázat/.

Kiskunhalas város a körzetek közül a 68 382 forintos /29,9 %/ felhozattal a második helyen áll. Zöldségfélék /35 %/, a szőlő és gyümölcs /40,6 %/ felhozatalában a körzetek közül az első helyet foglalja el. A körzet belső áruszerkezetében is a zöldség /42,6 %/, a szőlő és gyümölcs /29 %/ áll az első helyen. A többi termék részaránya az 5 %-ot sem éri el. A termékek ilyen arányu megoszlása a város bel- és külterületén is a nagy hagyományokra épülő szántóföldi, kert, szőlő és gyümölcs kultúrákra utal, amely fontos szerepet tölt be a város élelmiszer ellátásában. A 87 fő piaci árusból legtöbbször gyalog /29 fő/ kerékpárral /23 fő/, személygépkocsival /13 fő/, motorral és kézikocsival 11-11 fő szállította az áruját.

A külső körzet részesedési aránya 19,5 %-os /44 744 forint/, amellyel a körzetek között a harmadik helyet, a baromfi felhozatalában az első helyet foglalja el /31,6 %/. A körzet belső áruszerkezetében a többi körzethez hasonlóan az első helyen a zöldségfélék /35,2 %/, a másodikon a baromfi /16,3 %/ szerepel. A körzetből virágot nem hoztak fel. A tej és tejtermékek aránya a legalacsonyabb /0,7 %/. A takarmányfélék, a tojás részesedési aránya egyaránt 6 %.

A 47 fő piacozó közül a legtöbben személygépkocsival /87%/ szállították áruikat. A motorkerékpárt és az autóbust egyaránt 3-3 fő vette igénybe.

Körzeten kívüli területhez tartozó települések termelői elsősorban a kistömegű, de magas értéket képviselő árucikkkel jelennek meg alkalomszerűen a város piacán. A foglalkoztatottság strukturájának változása, az iparosodás, a városi funkciók erősödése révén Kiskunhalas ellátó övezete jelentősen kitágul, vonzást gyakorol más, a megye határain kívüli területekre is a szükségletek kielégítésére. A 26-107 km-es körzet településeinek a piacozóinak száma piaci naponként váltakozik.

Átlagban 35-40 fő piaci árus 20-25 településből szállítja az áruját elsősorban személygépkocsival /80 %/. A körzet részesedése az összes felhozatalból 13,8 % /31 290 forint/, amellyel az utolsó, baromfiból és egyéb termékfélésegekből a harmadik helyet foglalja el. A körzetből takarmányt, tejet és tejterméket - részben a nagyobb távolságok miatt - nem szállítottak az árusok. A felhozatal belső szerkezetében 40,6 %-kal a zöldség áll az élen, amelyet 17,8 %-kal a baromfi, 16,7 %-kal a szőlő és a gyümölcs, 4,7 %-kal a burgonya, 3,2 %-kal a tojás és 3 %-kal a virág követ. Az egyéb termékek felhozatala a belső áruszerkezetekben itt a legmagasabb /14 %/.

d./ Kiskörös /napi/ szabadpiaci körzetei és azok árufelhozatalának szerkezete

Kiskörös napi piacát belső, saját felhozatalán kívül 3 övezet látja el áruval Kiskunhalashoz hasonlóan, azonban itt a saját felhozatal a legmagasabb 47 091 forint, /35,5 %/.

/ 7. sz. táblázat/

5.sz.táblázat

A KISKUNHALASI PIAC ÁRUFELHOZATALÁNAK FT %-OS MEGOSZTLÁSA KÖRZETENKÉNT AZ
EGYES ÁRUFÉLESEGEK FT és %-OS RÉSZESEDÉSE A KÖRZETEK ÖSSZES FELHOZATALÁBÓL

K Ö R Z E T	% Ft	1 zöld- ség	2 burgo- nya	3 szőlő gyüm.	4 takar- mány	5 virág	6 barom- fi	7 tojás	8 tejter- mékek	9 egyéb termék	10 összesen
KISKUN- HALAS	%	35,0	27,6	40,6	19,7	31,8	14,2	18,0	32,2	13,3	29,9
	Ft	29.127	4.726	19.726	2.327	1.327	3.286	2.350	3.157	2.356	68.382
		4,26	6,9	29,0	3,4	1,9	4,8	3,4	4,6	3,4	100
BELSŐ KÖRZET	%	30,7	43,5	30,0	58,7	46,6	30,0	54,6	64,6	40,7	36,8
	Ft	25.556	7.437	14.641	16.948	1.945	6.943	7.254	6.321	7.231	84.276
	%	30,3	8,8	17,4	8,3	2,3	8,2	8,6	7,5	8,6	100
KÜLSŐ KÖRZET	%	19,0	20,0	18,4	21,6	-	31,6	20,0	3,3	21,2	19,5
	Ft	15.754	3.443	8.944	2.560	-	7.303	2.651	326	3.763	44.744
	%	35,2	7,7	20,0	5,7	-	16,3	6,0	0,7	8,4	100
KÖRZETEN KIVÜLI	%	15,3	9,0	11,0	-	21,6	24,1	7,4	-	24,8	13,8
	Ft	12.694	1.482	5.247	-	900	5.568	993	-	4.406	31.290
	%	40,6	4,7	16,7	-	3,0	17,8	3,2	-	14,0	100
ÖSSZESEN:	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Ft	83.131	17.088	48.558	11.835	4.172	23.100	13.248	9.804	17.756	228.692
	%	36,4	7,4	21,2	5,3	1,8	10,1	5,8	4,3	7,7	100

A KISKUNHALASI PIACOSZÓK MEGOSZLÁSA A NEMEK, A TELEPÜLÉSEK ÉS AZ IGÉNYBE
VETT SZÁLLÍTÓESZKÖZÖK SZERINT

Sor- szám	Körzet, felho- zatal helye	fér- fi	nő	kiló- méter	vonat	teher gépk.	szem. gépk.	autó- busz	lovas- kocsi	kerék- pár	gya- log	kézi- kocsi	mo- tor	Össz.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Kiskunhalas	29	58	0-15	-	-	13	-	-	23	29	11	11	87
	<u>Belső körzet</u>													
2.	Pirtó	-	10	9	6	-	-	4	-	-	-	-	-	10
3.	Jánoshalma	8	14	23	5	-	15	2	-	-	-	-	-	22
4.	Kunfehértó	4	6	11	3	-	4	-	-	-	-	-	3	10
5.	Imrehegy	6	5	16	-	-	8	3	-	-	-	-	-	11
6.	Harkakötöny	5	6	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-	11
7.	Balotaszállás	4	5	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-	9
8.	Kéleshalom	4	9	11	-	-	9	4	-	-	-	-	-	13
9.	Császártöltés	4	11	36	-	-	11	-	-	-	-	-	4	15
10.	Tázlár	2	6	29	-	-	5	-	-	-	-	-	3	8
11.	Zsana	3	6	16	-	-	7	-	-	-	-	-	2	9
12.	Kiskunmajsa	4	11	23	-	-	11	-	-	-	-	-	4	15
Belső körz.össz.:		44	89	9-36	14	-	90	13	-	-	-	-	16	133 fő

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
<u>Külső körzet</u>														
13. Soltvadkert	8	9	19	-	-	17	-	-	-	-	-	-	17	
14. Kísszállás	2	3	15	-	-	3	-	-	-	-	-	2	5	
15. Kecel	1	7	22	-	-	5	2	-	-	-	-	1	8	
16. Szank	1	4	29	-	-	5	-	-	-	-	-	-	5	
17. Mélykút	-	3	33	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	
18. Borota	3	-	27	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-
19. Bócsa	1	2	29	-	-	2	1	-	-	-	-	-	3	
20. Csólyospálos	-	2	37	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	57
21. Kömpöc	-	1	34	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
Külső körzet össz.	16	31	15-37	-	-	41	3	-	-	-	-	3	47 fő	-

Körzeten kívüli

22. Bátya	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
23. Üllés	1	-	33	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
24. Kalocsa	1	1	57	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	
25. Kiskőrös	-	3	46	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	
26. Kaskantyú	-	1	48	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
27. Kunbaja	1	-	48	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
28. Tompa	-	3	26	-	1	2	-	-	-	-	-	-	3	
29. Kelebia	3	-	33	2	-	1	-	-	-	-	-	-	3	
30. Rém	1	-	32	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
31. Akasztó	1	-	56	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
32. Kecskemét	3	-	66	-	1	2	-	-	-	-	-	-	3
33. Kiskunfélegyh.	1	-	49	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
34. Hajós	2	-	44	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
35. Csongrád	1	-	74	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
36. Szeged	3	-	69	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
37. Szakmár	1	-	49	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
38. Bácsalmás	1	-	47	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
39. Csengele	2	-	41	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
40. Bugac	2	-	67	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
41. Paks	1	-	107	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
42. Kistelek	1	-	43	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Körzeten kívüli összesen:	26	9	26-107	2	5	28	-	-	-	-	-	-	35
MINDÖSSZESEN:	115	187		16	5	172	16	-	23	29	11	30	302 fő

Ezt az indokolja, hogy magasabb a mezőgazdasági népesség aránya, nagyobb a külterület, a néhány éve lett város még magán hordja a nagyközség jegyeit, a városi funkciók ellátása most van kialakulóban.

Az egy piaci napra eső összfelhozatal átlaga 132 826 forint volt, amelynek 31,3 %-a a belső körzetből, 26,2 %-a körzeten kívüli területről, 7 %-a külső körzetből származik.

Kiskőrös város a körzetek közül az első helyet foglalja el a zöldség /32,5 %/ a szőlő és a gyümölcs /62,8 %/, a virág /49,3 %/, a tej és tejtermék /70 %/, az egyéb termékek /83 %/ felhozatalában. A tojás /42 %/ és a takarmányfélék /38,5 %/ felhozatalában a második helyet foglalja el. Az arányszámok az önellátás jelentős mértékét mutatják. A ház körül, a kiskertekben, a szőlőben, a gyümölcsösben és az egyéb kiegészítő, háztáji gazdaságokban termelt zöldség, gyümölcsfélék, az állattartás fontos szerepet tölt be a város élelmiszer ellátásában.

A piaci árusok 81,3 %-a nő, akik közül a legtöbben aktívan már nem dolgoznak. A 80 fő piaci árusból 46 fő /58 %/ kerékpárral, 20 fő /25 %/ gyalog, 11 fő /14 %/ személygépkocsival és mindössze /3 %/ 3 fő szállította áruját lovas-kocsival. /8 sz. táblázat/

A körzet belső áruszerkezetében is a zöldségfélék /43,4 %/, a szőlő és gyümölcs /22 %/, valamint az egyéb termékfélések árucsoportja /19 %/ vezet. A körzet összes árufelhozatalán belül a virág, a baromfi, a tojás, a tej és tejtermékek aránya 8 % és 5,2 % között váltakozik.

A legalacsonyabb a takarmányfélék felhozatala mennyiségben és forint értékben egyaránt /0,5 %/.

A belső körzet a város második legfontosabb ellátó körzete, a 8-19 km-es zónában a 7 települést magába foglaló

terület, amely áru felhozatalában is a legkiegyensúlyozottabb. A nagy külterülettel és alapvetően mezőgazdasági népességgel rendelkező településekben a megtermelt áruk értékesítésének fő helye a város. A körzet átlagos felhozatala 41 613 forint /31,3 %/ volt. Az áruk közül mennyiségben és forint értékben is a legnagyobb volt a burgonya /62,5 %/, a baromfi /50 %/, a tojás /48,3 %/, a virág /41,3 %/ felhozatala. Szőlő és gyümölcsben a második /28 %/, zöldségfélében /25,8 %/ és a tejtermékekben /4 %/ a harmadik helyet foglalja el. Takarmányfélék a körzet egyetlen árusa sem hozott a városi kereslet hiánya miatt. A körzet belső felhozatalában a zöldség /39 %/, a baromfi /27,9 %/ és a burgonya /17,8 %/ vezet. A szőlő és a gyümölcs részesedése 11,1 %-os. A többi termék a virág, a tojás, a tej és tejtermék, valamint az egyéb terméktípusok részesedése 0,2 - 2 % között változik.

Körzeten kívüli területek. A 15 települést magába foglaló 21-97 km-es zóna a város ellátásában a harmadik legfontosabb területet jelenti a 34 794 forintos /26,2 %/ összes felhozattal. A körzet árusaira is az jellemző mint Kiskunhalas esetében, hogy elsősorban kistömegű, de magas értéket képviselő árucikkekkel jelennek meg alkalomszerűen a város piacán. A városi funkciók erősödésével a városi vonzáskörzete kitágult, azonban ebben még az alkalomszerűség döntő tényező.

A körzetek közül ennek a legmagasabb értékű a zöldségfélék /41 %/, a baromfi /24 %/ és a takarmányfélék /61,5 %/ felhozatala. A burgonya, a tojás felhozatala egyaránt 9,8 %-os. Az egyéb termékek árucsoportjában a körzet a második helyet foglalja el /13,4 %/.

A körzet belső áruszerkezetében az összes körzet közül a zöldségfélék aránya ebben a legmagasabb /74 %/.

A baromfi a 16 %-os aránnyal a második helyen szerepel az árulistán. A többi áruféleség részesedése 0,3 - 4,2 % között váltakozik. A nagyobb távolságok miatt is tejet és tejterméket az árusok nem hoztak.

A 32 fő piaci árus 78 % -a szállította áruját személygépkocsival, 6 fő /19 %/ vonattal, 1 fő /3 %/ tehergépkocsival.

A külső körzet 4 települést magába foglaló 16-46 km-es zónája a város a belső körzet és a körzeten kívüli területek felé átmenetet képez. A 9 326 forintos átlagos felhozattal /7 %/ a körzetek között az utolsó helyet foglalja el, és áruválasztéka is szűkebb, amelyen takarmány, virág, tojás nem szerepel. A tej és tejtermék /25,8 %/, a burgonya /14,5 %/ felhozatalában a második, a baromfi /19,9 %/ és a szőlő, gyümölcs /8,5 %/ felhozatalában a harmadik helyet foglalja el. A körzet településeinek árusai átlagosan 11 fő rendszeresen megjelenik áruival a város piacán, amelyből Tázlár /3,4 %/ és Szakmár /2,4 %/ részesedése a legjelentősebb. Orgovány és Csengőd részesedése nem éri el az 1 %-ot sem a körzet összes felhozatalából.

A belső áruszerkezetben a baromfi /49,6 %/ szerepel az első helyen, a burgonya /18,4 %/, a szőlő és a gyümölcs /15 %/ előtt. A tej és tejtermék 9,7 %-kal, a zöldség és az egyéb termékek árucsoportja egyaránt 4 %-kal részesedik.

A piacozók 73 % -a személygépkocsival, motorkerékpárral, tehergépkocsival és vonattal egyaránt 9-9 % -a szállítja áruját.

7.sz. táblázat

A KISKÖRÖSI PIAC ÁRUFELHOZATALÁNAK FT %-OS MEGOSZTLÁSA KÖRZETENKÉNT
AZ ÁRUFÉLESEGEK FT ÉS %-OS RÉSZESEDÉSE A KÖRZETEK ÖSSZES FELHOZATALÁBÓL

KÖRZET	% Ft	zöld- ség	burgo- nya	szőlő gyüm.	takar- mány	virág	barom- fi	tojás	tejter- mékek	egyéb termék	összes.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KISKÖRÖS	%	32,5	13,2	62,8	38,5	49,3	6,2	42,0	70,0	83,0	35,5
	Ft	20.456	1.560	10.370	250	848	1.436	729	2.462	8.980	47.091
	%	43,4	3,3	22,0	0,5	1,8	3,0	1,5	5,2	19,0	100
BELSŐ KÖRZET	%	25,8	62,5	28,0	-	41,3	50,0	48,3	4,0	0,9	31,3
	Ft	16.204	7.400	4.620	-	710	11.601	840	140	100	41.615
	%	39,0	17,8	11,1	-	1,7	27,9	2,0	0,3	0,2	100
KÜLSŐ KÖRZET	%	0,6	14,5	8,5	-	-	19,9	-	25,8	2,8	7,0
	Ft	374	1.720	1.400	-	-	4.624	-	908	300	9.326
	%	4,0	18,4	15,0	-	-	49,6	-	9,7	3,2	100
KÖRZETEN KIVÜLI	%	15,3	9,0	11,0	-	21,6	24,1	7,4	-	24,8	13,8
	Ft	12.694	1.482	5.247	-	900	5.568	993	-	4.406	31.290
	%	40,6	4,7	16,7	-	3,0	17,8	3,2	-	14,0	100
ÖSSZESEN	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Ft	83.131	17.088	48.558	11.835	4.172	23.100	13.248	9.804	17.756	228.692
	%	36,4	7,4	21,2	5,3	1,8	10,1	5,8	4,3	7,7	100

8.sz. táblázat

A KISKÖRÖSI PIACÓZÓK MEGOSZLÁSA A NEMEK, A TELEPÜLÉSEK ÉS AZ IGÉNYBE VETT
SZÁLLÍTÓESZKÖZÖK SZERINT

Sor- Körzet, felho- szám zatal helye	férfi	nő	kiló- méter	vonat	teher- gépk.	szem- gépk.	autó- busz	lovak- kocsi	kerék- pár	gya- log	kézi- kocsi	mo- tor	Össz.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Kiskörös	15	65	0-15	-	-	11	-	3	46	20	-	-	20
<u>Belső körzet</u>													
2. Soltvadkert	-	5	9	-	-	2	-	-	-	-	-	3	5
3. Tabdi	-	4	8	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4
4. Kecel	7	16	12	2	-	15	-	3	-	-	-	3	23
5. Bócsa	2	2	19	-	1	2	-	-	-	-	-	1	4
6. Kaskantyú	1	2	11	1	-	1	-	-	-	-	-	1	3
7. Páhi	-	2	14	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
8. Akasztó	-	1	10	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Belső körzet összesen	10	32	8-19	3	1	21	2	3	4	-	-	8	42
<u>Külső körzet</u>													
9. Tázlár	2	1	19	-	1	1	-	-	-	-	-	1	3
10. Szakmár	3	3	31	1	-	5	-	-	-	-	-	-	6
11. Orgovány	1	-	46	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
12. Csengőd	-	1	16	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Külső körz.összesen:	6	5	16-46	1	1	8	-	-	-	-	-	1	11

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<u>Körzeten kívüli</u>													
13. Baja	2	1	71	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
14. Harkakötöny	-	1	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
15. Paks	1	-	61	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
16. Szabadszállás	2	-	35	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
17. Kecskemét	2	4	66	-	-	6	-	-	-	-	-	-	6
18. Kalocsa	-	3	35	2	-	1	-	-	-	-	-	-	3
19. Szeged	2	-	97	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
20. Dunatetőtlen	1	-	21	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
21. Bátya	-	5	41	1	1	3	-	-	-	-	-	-	5
22. Foktő	-	2	45	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
23. Érsekcsanád	1	1	52	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
24. Keserütelek	-	1	46	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
25. Csongrád	1	-	96	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
26. Csólyospálos	-	1	51	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
27. Csengele	-	1	53	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Körzeten kívüli összesen	12	20	21-97	6	1	25	-	-	-	-	-	-	32
MINDÖSSZESEN:	43	12		10	3	65	2	6	50	20	-	9	165

e./ Kiskunhalas szabadpiaci vonzásterületei

A felmérések adatai alapján a város szabadpiaci vonzásterületeit a 16. sz. ábra és a 9. sz. táblázat szemlélteti.

A saját felhozatal övezete: a zöldség, a szőlő és a gyümölcs öve, de magas százalékos aránnyal szerepel valamennyi termékféleség. A város és annak nagy külterülettel rendelkező települései az összes felhozatal 29,9 %-át biztosította. A piacozók létszámából a saját felhozatal övezete 28,8 %-kal részesedett.

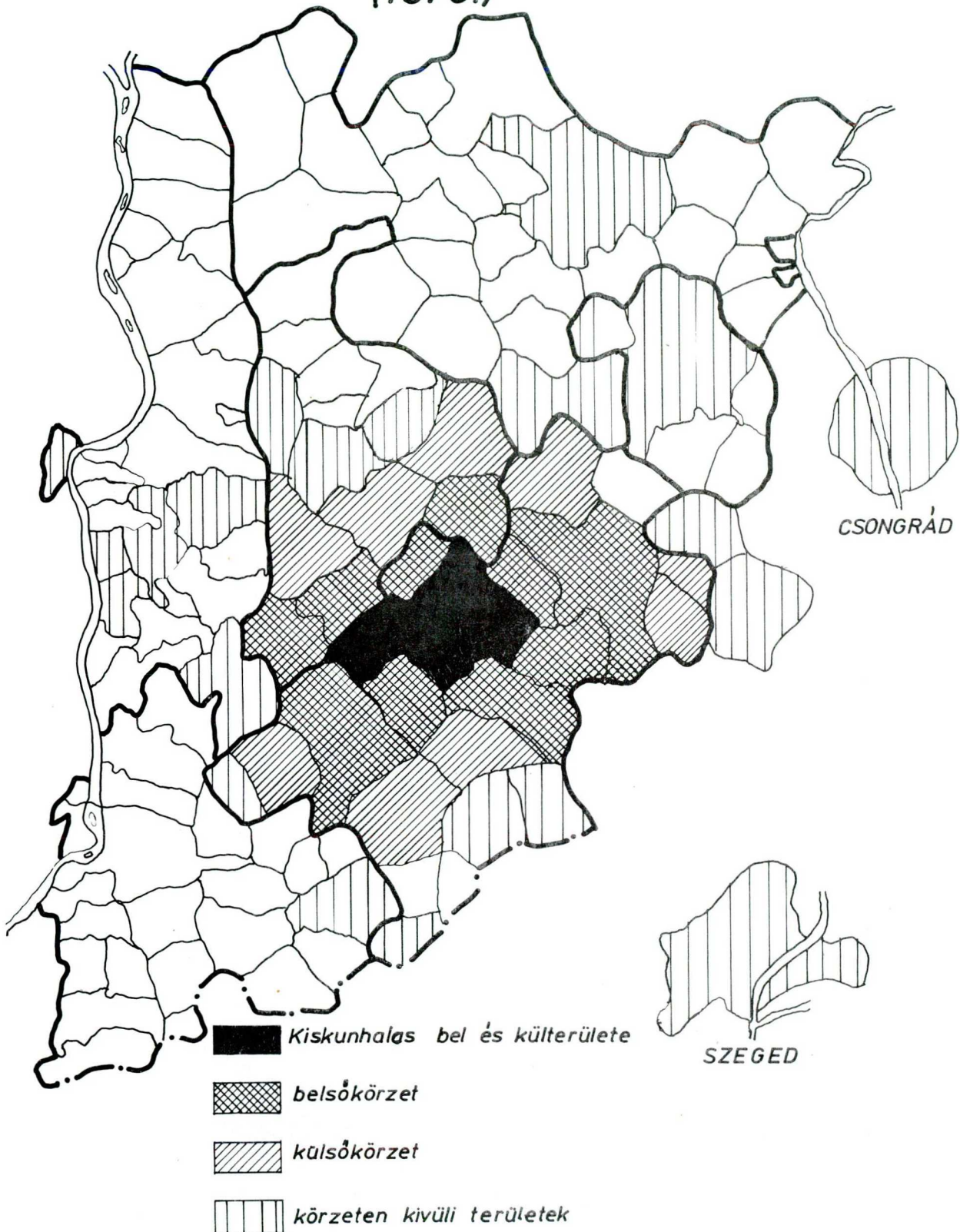
A belső övezet: a baromfi, a burgonya, a takarmányfélék, a tej és tejtermék, a tojás és a virág öve. Az összes felhozatalból a részesedési aránya a legmagasabb 36,8 %. A belső övezet a napi szabadpiaci felhozatal legkiegyensúlyozottabb, legjelentősebb területe, amely 11 községet foglal magába. Az összes piacozóból való részesedése 44 %-os.

A külső körzet: a zöldség, a baromfi, a szőlő és gyümölcs, a takarmányfélék öve, amelynek jellemzője, hogy a különböző termékféleségek közel azonos arányban részesednek az egyes felhozatalból, ez alól kivételt a tej és tejtermékek 3,3 %-os részesedése jelent. Az összes felhozatalból való részesedése a körzetnek 19,5 %-os, a piacozók számából 15,6 %-os. A külső körzetet alkotó 9 község kapcsolata a várossal /központtal/ erősebb, mint Kiskőrös város hasonló övezetében.

Körzeten kívüli terület: az alkalomszerűen szereplő 1 % alatti részesedésű településekkel - a baromfi, a szőlő és gyümölcs, a zöldség öve - azok képviselőjében 1-3 árusal.

16. sz. ábra

Kiskunhalas szabadpiaci vonzáskörzetei (1976.)

A körzet az összes felhozatalból 13,8 %-kal, a piacozók számából 11,6 %-kal részesedik. A körzethez tartozó 21 településből 7 mikrokörzeten belüli, 8 mikrokörzeten kívüli Bács-Kiskun megyei, 6 Bács-Kiskun megyén kívüli település.

Kiskunhalas centrikus helyzeténél fogva jelentős területeket fűz magához a megye középső és déli területeiből.

9. sz. táblázat

A KISKUNHALASI PIAC ÖSSZES ÁRUFELHOZATALÁBÓL

AZ EGYES KÖZSÉGEK %-OS RÉSZESEDÉSE

Körzet, község	Ft érték	Települések %-os részes.	Körzet %- os részes.
Kiskunhalas	68 382	29,9	29,9
<u>Belső körzet</u>			
Pirtó	4 475	2,0	
Jánoshalma	19 990	8,7	
Kunfehértó	6 210	2,7	
Imrehegy	6 932	3,0	
Harkakötöny	6 929	3,0	36,8
Balotaszállás	7 424	3,2	
Kéleshalom	6 354	2,8	
Császártöltés	6 168	2,6	
Tázlár	6 050	2,6	
Zsana	3 691	1,6	
Kiskunmajsa	10 053	4,4	

Körzet, község	Ft érték	Települések %-os részes.	Körzet %-os részesedése
<u>Külső körzet</u>			
Soltvadkert	11 000	4,8	
Kisszállás	2 990	1,3	
Kecel	13 486	5,9	
Szank	4 023	1,7	
Mélykút	3 943	1,7	19,5
Borota	4 493	1,9	
Bócsa	3 308	1,4	
Csályospálos	1 017	0,4	
Kömpöc	484	0,2	
<u>Körzeten kívüli</u>			
Bátya	600	0,3	
Üllés	1 300	0,6	
Kalocsa	1 200	0,5	
Kiskőrös	4 463	2,0	
Kaskantyú	455	0,2	
Kunbaja	405	0,2	
Tompa	3 948	1,7	
Kelebia	2 813	1,2	
Rém	544	0,2	
Akasztó	506	0,2	
Kecskemét	2 480	1,0	13,8
Kiskunfélegyháza	619	0,3	
Hajós	1 769	0,8	
Csongrád	1 004	0,5	
Szeged	2 420	1,0	
Szakmár	486	0,2	
Bácsalmás	492	0,2	
Csengele	1 680	0,8	
Bugac	786	0,3	
Paks	1 820	0,8	
Kistelek	1 500	0,7	
Összesen:	228 692 Ft	100 %	100 %

f./ Kiskőrös szabadpiaci vonzásterületei

A felmérések adatai alapján a város szabadpiaci vonzásokörzeteit a 17. sz. ábra és a 10. sz. táblázat szemlélteti.

A piactól való legkisebb távolság, a kedvező út és forgalmi viszonyok következtében a város saját felhozatala, az összes piaci felhozatalnak 35,5 %-át, az összes piacozó 49 %-a biztosította. A saját felhozatal övezete: a zöldség, a szőlő, a gyümölcs, a tejtermék, a virág és a különböző kisipari termékek öve.

A belső övezet: A zöldség, a burgonya, a szőlő, gyümölcs, a baromfi, a tojás öve. Az övezet a piacozók létszámából 25-30 %-kal, az övezet községei az összfelhozatalból 0,3-18,3 %-kal részesedtek. A százalékos értékek az egyes községek között szélsőségesen alakulnak, amelyek az egyes piaci napokon is jelentős eltérést mutatnak. A belső öv azonban az összes felhozatalból jelentős, 32-39 %-kal részesedik.

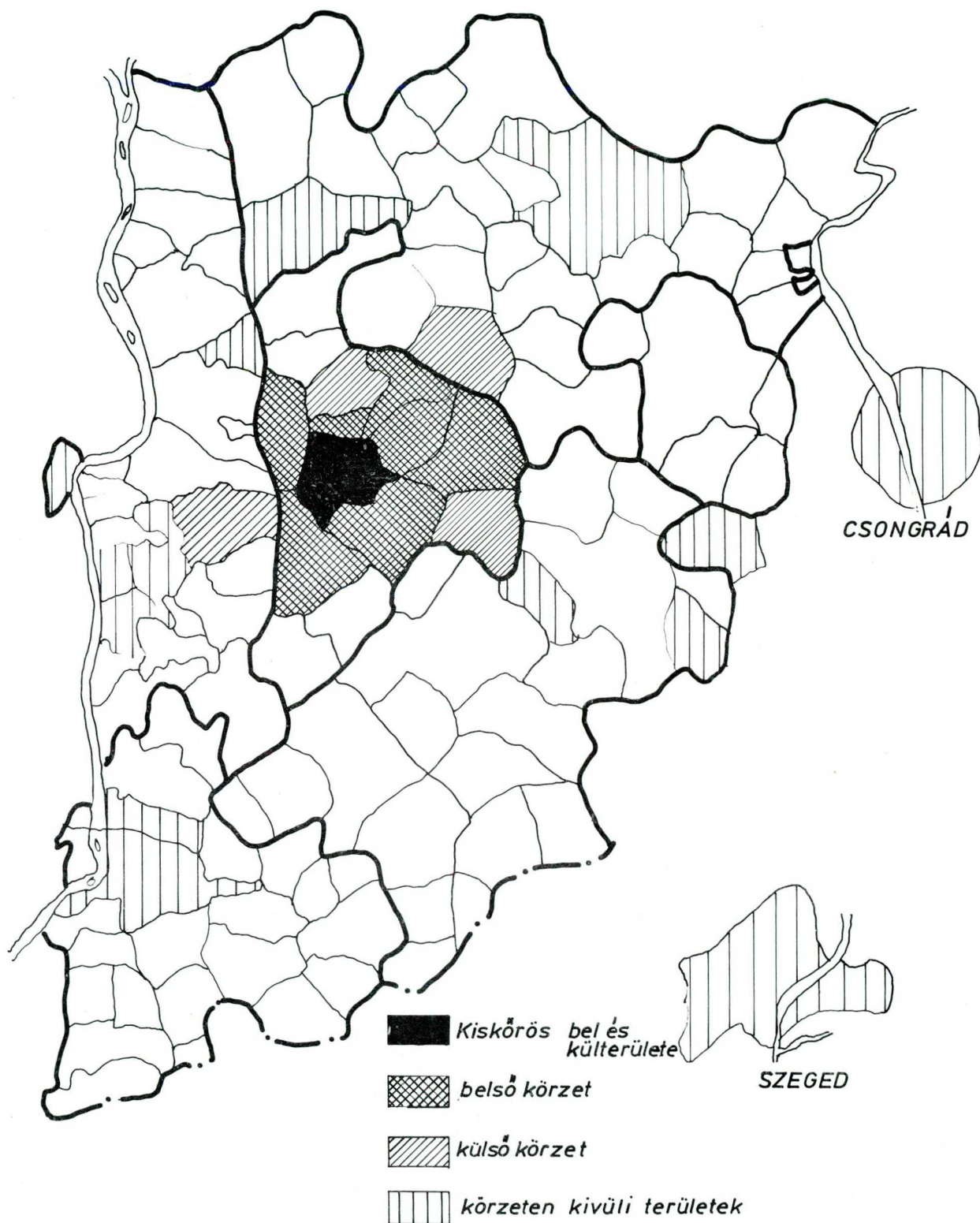
A belső körzet ellátó övezeteibe tartozó községek: Soltvadkert, Tabdi, Kecel, Bócsa, Kaskantyu, Páhi, Akasztó.

A külső körzetet néhány község alkotja, amelyek száma változó, a központtal lazább kapcsolatot tartanak. A külső öv a baromfi, a tejtermék öve. Az összes felhozatalból való részesedése 6,3 %. A laza kapcsolatra utal a piacozók 6 %-os aránya is.

A körzeten kívüli terület az alkalmasszerűen szereplő települések /1-6 árussal/ részesedése az összes felhozatalból 0,1-8 %. A körzeten kívüli terület árufelhozatala a legszélesebb, de ebből is a zöldség és a baromfi részesedése a legnagyobb.

17. sz. ábra

A kiskőrösi szabadpiac vonzáskörzetei (1976.)

10. sz. táblázat

A KISKÖRÖSI PIAC ÖSSZES ÁRUFELHOZATALÁBÓL AZ
EGYES KÖZSÉGEK %-OS RÉSZESEDÉSE

Körzet, község	Ft érték	Települések Körzet %-os %-os részes. részesed.	
Kiskörös	47 091	35,5	35,5
<u>Belső körzet</u>			
Soltvadkert	9 511	7,2	
Tabdi	760	0,6	
Kecel	24 289	18,3	
Bócsa	4 570	3,4	31,3
Kaskantyú	1 065	0,8	
Páhi	1 330	0,9	
Akasztó	200	0,3	
<u>Külső körzet</u>			
Tázlár	4 464	3,4	
Szakmár	3 172	2,4	7,0
Orgovány	900	0,7	
Csengőd	700	0,6	
<u>Körzeten kívüli</u>			
Baja	3 464	2,6	
Harkakötöny	170	0,1	
Paks	1 300	0,9	
Szabadszállás	4 200	3,2	
Kecskemét	10 740	8,0	
Kalocsa	970	0,7	
Szeged	3 200	2,4	26,2
Dunatetőtlen	800	0,6	
Bátya	2 190	1,6	
Foktő	500	0,4	

Körzet, község	Ft érték	Települések %-os részes.	Körzet %-os részesedése
Érsekcsanád	3 600	2,4	
Keserütelek	800	0,6	
Csongrád	1 200	0,9	
Csolyospálos	660	0,5	
Csengele	1 000	0,8	
Ö s s z e s e n :	132 826	100	100

2./ A középfokú oktatási intézmények vonzása

A mikrokörzet központjainak az oktatási szerepkörre vonatkozó behatárolásához az 1975-76-os tanévben a két város valamennyi /Kiskőrös 2, Kiskunhalas 4/ középfokú iskolájára kiterjedő felmérést végeztem.

E felmérés összesen 2 797 fő tanulót érintett.

A tanulói létszámnak Kiskőrösön /összes tanuló 705 fő/ 43,7 %-a kiskőrösi, 43 %-a mikrokörzeten belüli, 12,6 %-a mikrokörzeten kívüli, 0,6 %-a Bács-Kiskun megyén kívüli.

Kiskunhalas /összes tanuló 2 092 fő/ 31,7 %-a helybeli, 58,4 %-a mikrokörzeten belüli, 8 %-a mikrokörzeten kívüli, 1,9 %-a megyén kívüli tanuló.

A középiskolás diáklétszám ilyen arányú megoszlásából következően a területi vonzást illetően az intézményeket két csoportba lehet sorolni.

I. Kis vonzásterületű oktatási intézmények /Kiskunhalas 1 gimnázium, Kiskőrös 1 ipari szakmunkásképző intézet/.

II. Közepes vonzású oktatási intézmények /Kiskunhalas 1 ipari szakmunkásképző intézet, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző Intézet, Növénytermesztő- Állattenyésztő és Mg. Gépészeti Szakközépiskola, Kiskőrös: Gimnázium és Kertészeti Szakközépiskola.

E csoportosításnak megfelelően mutatja be a tanulók létszámát és területi bontását a 11. sz. táblázat.

11. sz. táblázat

A KISKUNHALASON ÉS KISKÖRÖSÖN TANULÓK MEGOSZTLÁSA
INTÉZMÉNYCSONPORTOK SZERINT

MEGNEVEZÉS	Kisvonzású Okt.int-k.		Közepes vonz. okt. int-k.		Együtt	
	Kiskun- halas	Kis- kőrös	Kiskun- halas	Kis- kőrös	Kiskun- halas	Kis- kőrös
Összes tanulók száma	411	380	1 681	325	2 092	705
Mikrokörzet központ	158	186	505	122	663	308
Százalék	38,4	49	30	38	31,7	43,7
Mikrok-n belüli egyéb település	243	183	963	126	1 206	309
Százalék	59,2	48	57,3	38	57,6	44
Mikrok-n kívüli Bács m-i telep.	10	9	172	77	182	86
Százalék	2,4	2,4	10,2	24	8,7	12,1
Többi megye együtt	-	2	41	-	41	2
Százalék	-	0,5	2,4	-	2,0	0,2

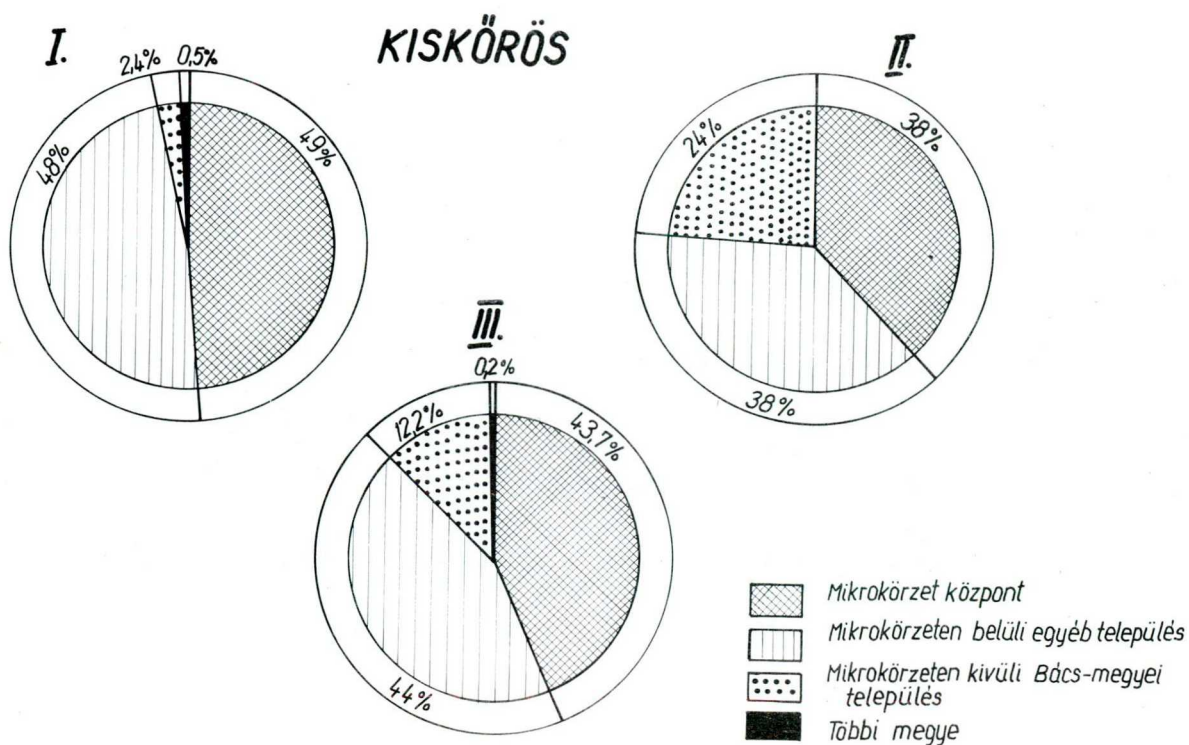
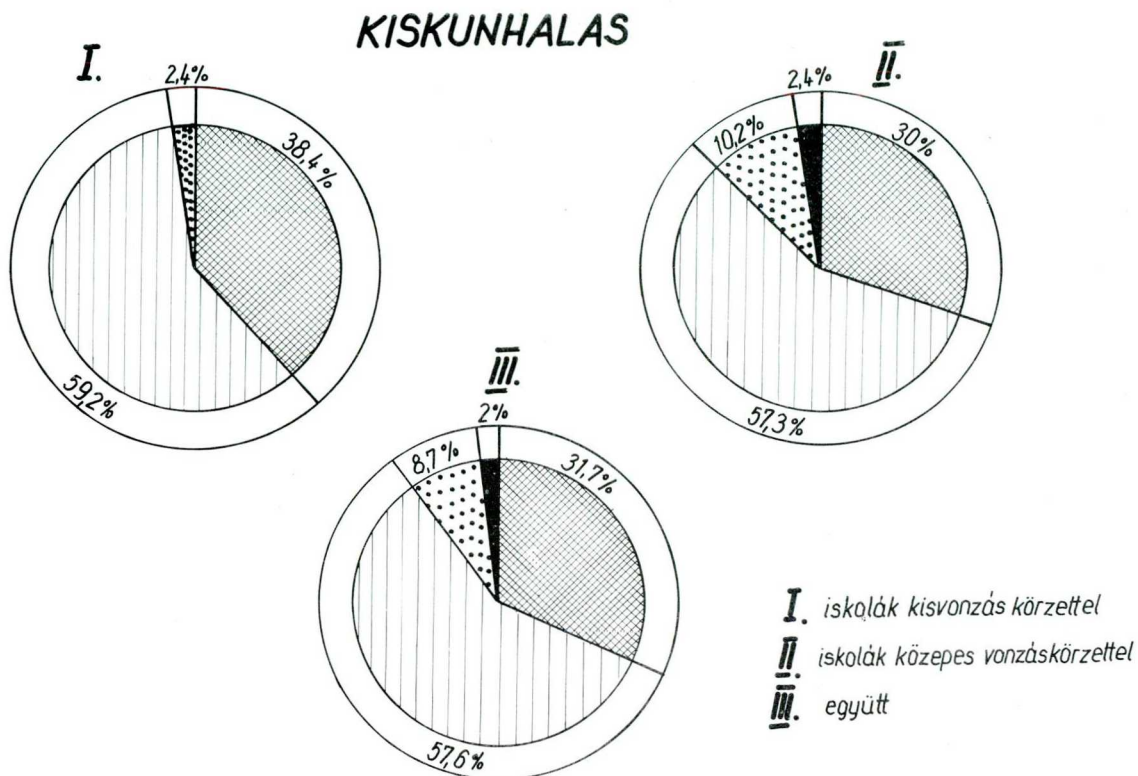
Az I. csoport vonzása elsősorban a központokra és közvetlen környékére korlátozódik. A II. csoport vonatkozásában a központok közvetlen környékére gyakorolt vonzáshatás mellett elsősorban a mikrokörzet települései részesülnek nagyobb arányban, Kiskunhalason 57,3 %, Kiskőrösön 38 %. A mikrokörzeten kívüli egyéb Bács megyei településre nagyobb vonzáshatást a szakiskolák gyakorolják képzésük jellege miatt /kertészeti, kereskedelmi és vendéglátóipari, növénytermesztő- állattenyésztő és mg. gépészeti/. Jelentősen befolyásolja ezt, hogy a megye hasonló intézményeinek száma és férőhelye sem elegendő, ezért gyakori a tanulók ezekbe az intézményekbe való átirányítása. Ez a más megyei tanulókra is vonatkozik. A települések 1000 lakosra jutó alacsony /1-2 fő/ tanulólétszáma is azt igazolja, hogy a II. csoport tanintézetei csak közepes vonzásuaknak minősíthetők. /18. sz. ábra/

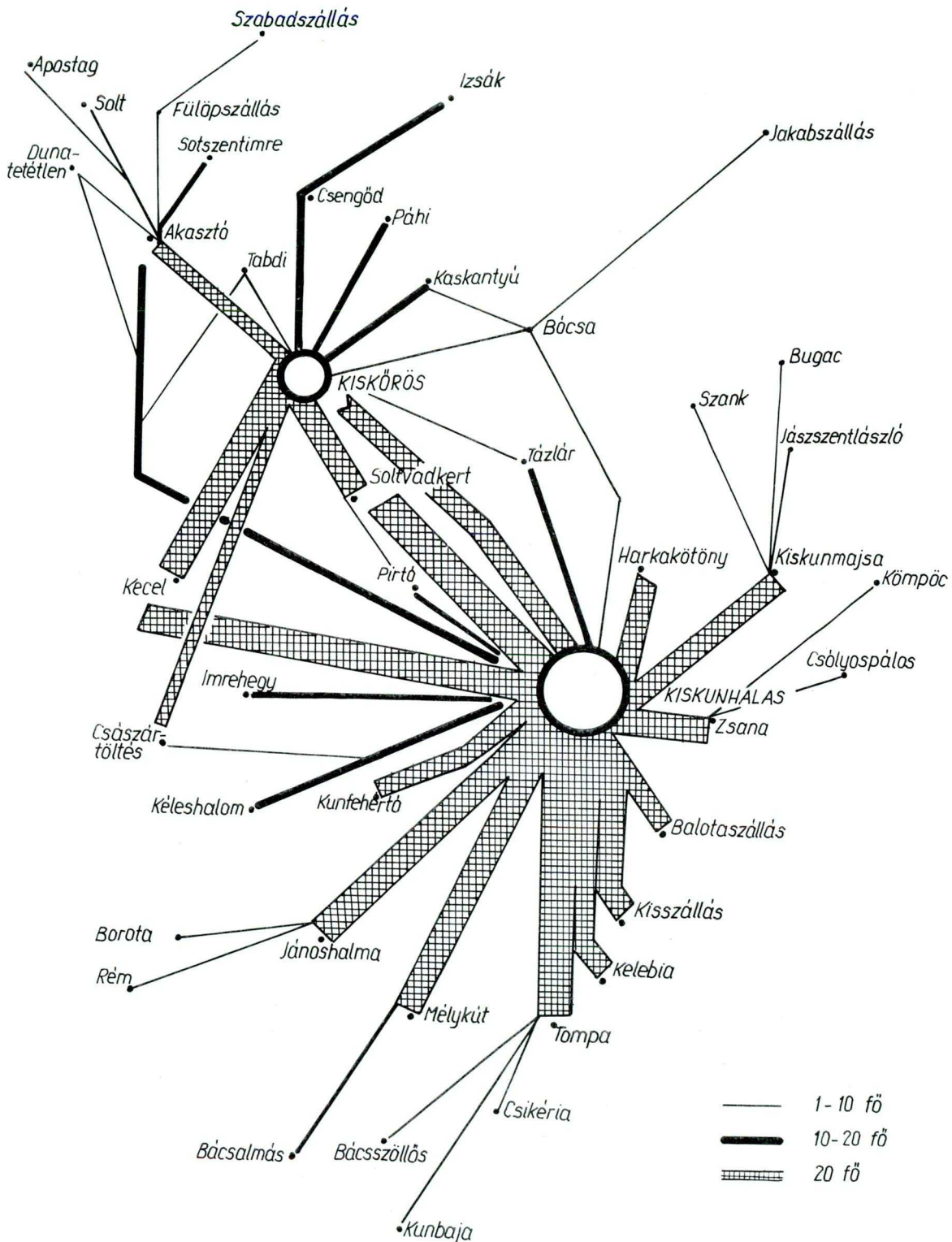
A rendszeresen bejáró tanulók területi megoszlását a 19. sz. ábra mutatja be. A Kiskunhalasra naponta bejáró 1 133 fő az összes tanulói létszám 54,2 %-át jelenti. A Kiskunhalason kívüli létszámnak pedig 79,3 %-át adják. A Kiskőrösre bejáró 316 fő az összes bejáró diák 45 %-át, a Kiskőrösön kívülinek pedig 79,6 %-át adják. A belső körzet részesedése 93,4 %, ezen belül is négy község /Akasztó, Kecel, Soltvadkert, Császártöltés/ 58,2 %-ot tesz ki. A külső körzet 5 %-kal, a körzeten kívüli 1,6 %-kal részesedik.

Kiskunhalas esetében a belső körzet 62,9 %-kal, a közbülső öv 31,7 %-kal, a külső öv 5 %-kal, a körzeten kívüli terület 0,4 %-kal részesedik.

A bejáró tanulók nagyobb része a közlekedési eszközök közül autóbust vesz igénybe.

A vizsgált oktatási intézmények területi vonzása a tanulólétszám %-ban /1976/

A mikrokörzet központjainak oktatási vonzása meghatározásához a városok mellett a mikrokörzet 3 középfokú oktatási intézménnyel rendelkező településére vonatkozóan is felmérést végeztem /Kiskunmajsa, Fülöpszállás, Jánoshalma/. A felmérés összesen 702 fő tanulót érintett. Kiskunmajsán 1 gimnázium /164 fő/, Jánoshalmán 1 gimnázium és szakmunkásképző intézet /369 fő/, Fülöpszálláson csak szakmunkásképző intézet működik /169 fő/. A középfokú oktatási intézmények területi vonzását vizsgálva megállapítható, hogy a gimnáziumok csak a települések /Jánoshalma, Kiskunmajsa/ közvetlen környékére gyakorolnak jelentősebb vonzást, amely a település külterületével, tanyazónájával esik egybe. A szakmunkásképző intézet /Fülöpszállás/ vonzáshatása már jelentősebb, mely elsősorban a mikrokörzeten kívüli településekre terjed ki, és Bács-Kiskun megye É-i településeit foglalja magába.

A naponta bejáró tanulók száma Kiskunmajsán 54 fő /33 %/, Jánoshalmán 56 fő /15 %/, Fülöpszálláson 7 fő /4 %/.

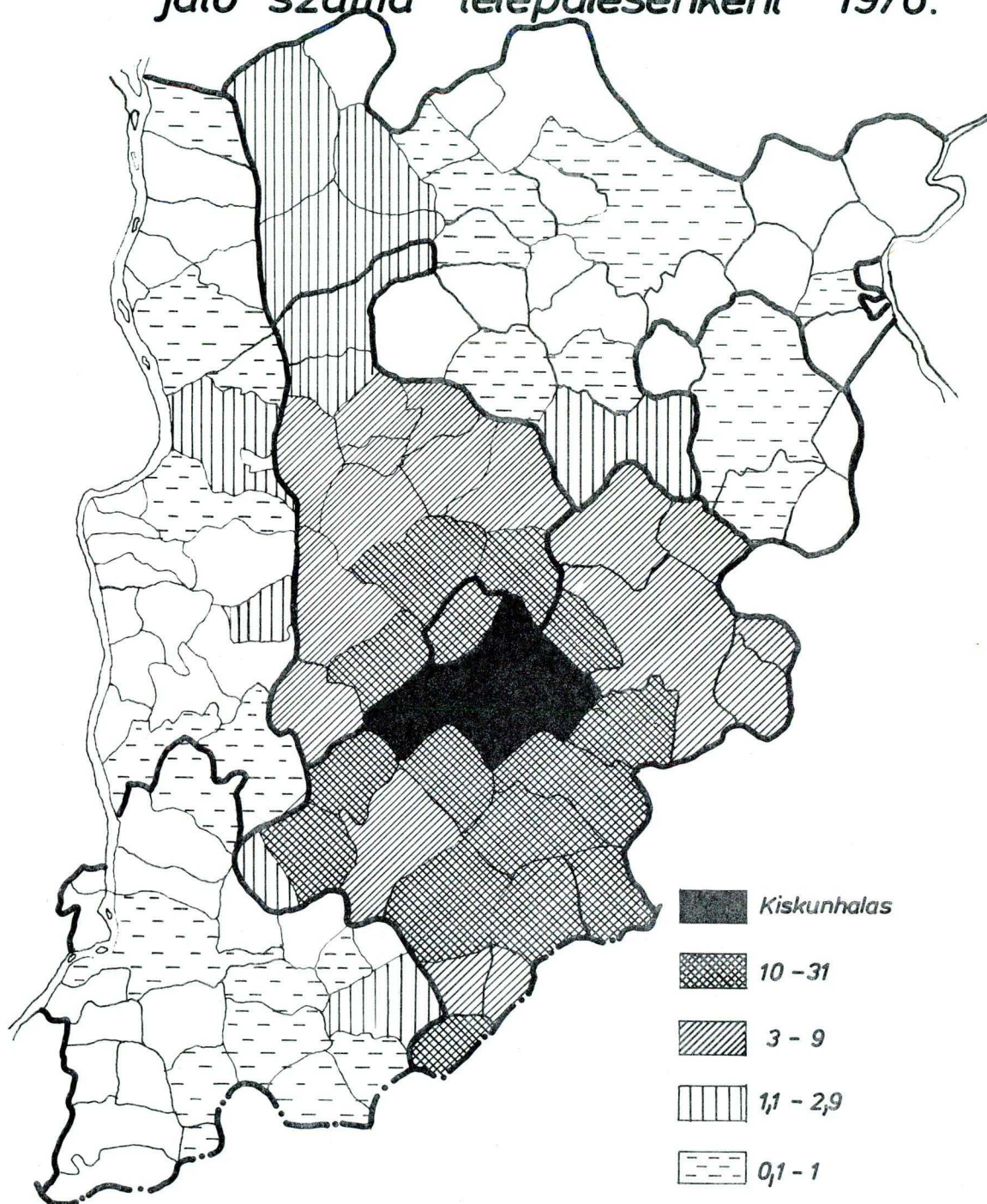
A diákotthonban elhelyezett tanulók száma Jánoshalmán 122 fő /33 %/. Fülöpszálláson 162 fő /95,8 %/, Kiskunmajsán ilyen tanuló nem volt.

Összegezve megállapítható, hogy a vizsgált települések oktatási intézményei kisterületi vonzással rendelkeznek, amely városok /Kiskunhalas, Kiskőrös/ középfokú oktatási intézményeinek területi vonzását számottevően nem befolyásolják.

A Kiskunhalas és Kiskőrös középfokú oktatási intézmények területi vonzását a 20. sz. és a 21. sz. ábra mutatja be. Kiskőrös esetében megállapítható, hogy a vonzott terület jól körülhatárolható, zárt egységet alkotva elsősorban a járás területére korlátozódik.

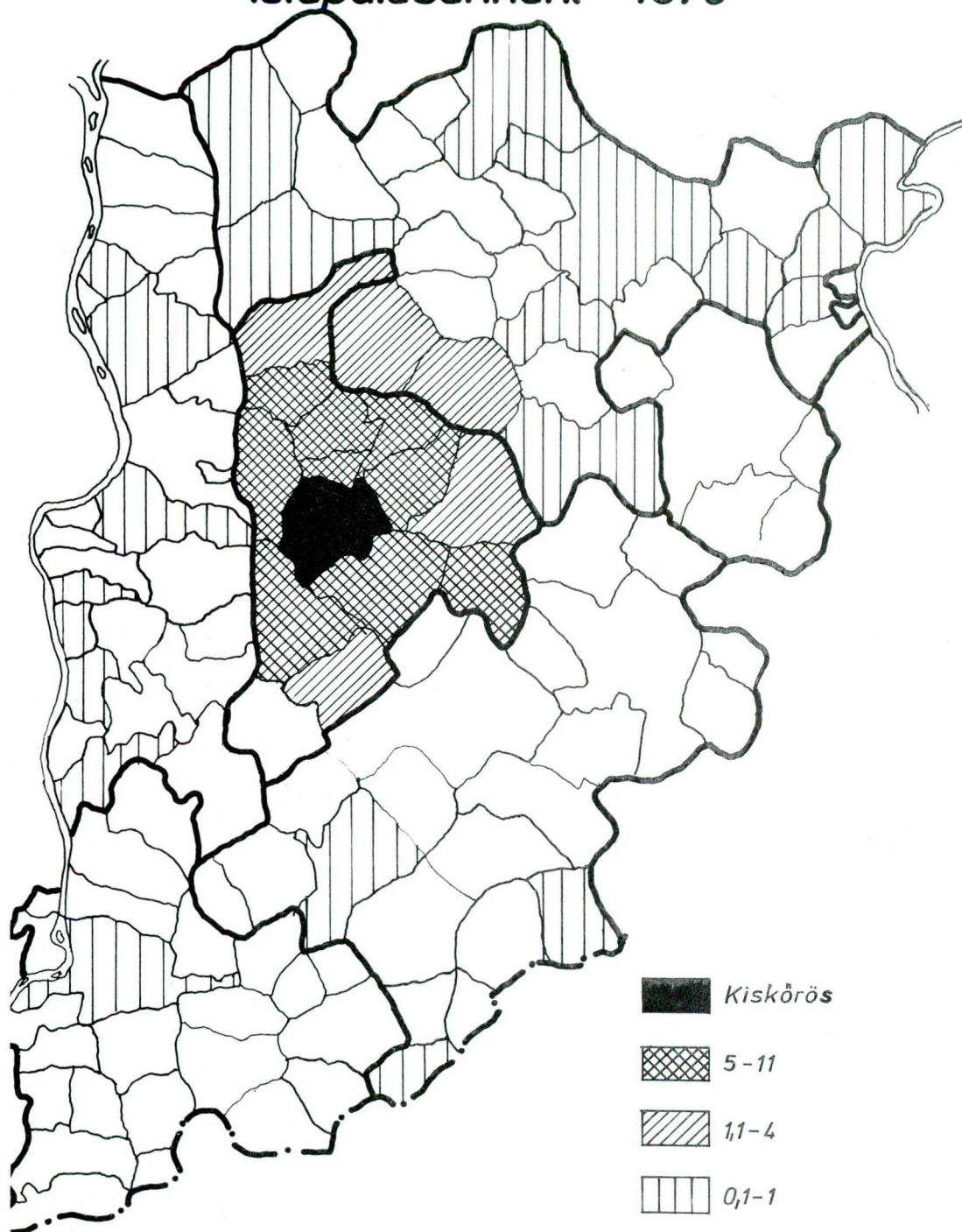
20. sz. ábra

*Kiskunhalas középfokú oktatási
intézményeiben tanulók 1000 lakosra
jutó száma településenként 1976.*

21. sz. ábra

**Kiskőrös középfokú oktatási intézményeiben
tanulók 1000 lakosra jutó száma
településenként 1976**

Kiskunhalas nagy hagyományokkal rendelkező intézményei és szakiskolái az oktatott szakmái révén elsősorban a megye középső és D-i részére gyakorolnak jelentős vonzáshatást. A belső /hegemon/ vonzásterület zárt egységét csak a két gimnáziummal rendelkező település /Jánoshalma, Kiskunmajsa/ töri meg. A közbülső öv gyűrűszerűen kapcsolódik az előzőhöz, amely azonban NY felé élesen lehatárolt. A külső öv kapcsolódása mozaikszerű. A körzeten kívüli, periférikus terület 25 Bács megyei és 15 más megyék településeire terjed ki.

A mikrokörzet középfokú oktatási intézményeinek földrajzi elhelyezkedése kedvező. Kiskunhalas és Kiskőrös város nagyobb hagyományokkal rendelkező, jól felszerelt, magasabb színvonalon működő intézményei iránt nagyobb az érdeklődés, ennek megfelelően területi vonzásuk is nagyobb. A kollégiumi férőhely ellátottság azonban nem megfelelő, mely különösen a szakmunkásképzésben okoz feszültségeket.

A kollégiumban elhelyezett tanulók aránya az összes bejáróhoz viszonyítva Kiskunhalason 26 %, Kiskőrösön 46 % volt, az 1975/76-os tanévben. Kiskunhalason az összes kollégiumban elhelyezett tanuló 20 %-a, az összes bejáró 5 %-a, Kiskőrösön 91 %-a, illetve 42 %-a vállalta a napi bejárás helyett az albérletet.

A mezőgazdasági funkciók ellátását a mikrokörzetben - amely meghatározó - az egyes iskolatípusoknak, a képzés jellegének és feltételeinek az eddigieknél még hatékonyabban kellene segítenie. A mezőgazdasági szakmunkásképzés bővítése, új szakmák bevezetése /pl. borászati/ mellett fontosnak tartom a mikrokörzet - mindenekelőtt a városok - iparának fejlesztéséhez, a gyártmányszerkezet korszerűsítéséhez, az új iparágak letelepítéséhez szükséges ipari szakmunkásképzés bővítését is.

3./ Az egészségügyi intézmények vonzása

a./ A Kiskunhalasi Kórház vonzásköre

A Kiskunhalasi mikrokörzet egészségügyi ellátását 1976-ban egy kórház 107 orvossal, 719 kórházi ágygal, 33 orvosi körzettel rendelkező településben /92 %/, összesen 66 orvosi körzet, 61 orvos végezte, amelynek 1975. évi betegforgalma 743 960 fő volt.

A viszonylag alacsony népességszám miatt Kéleshalom, Kömpöc, Pirtó önálló orvosi körzettel nem rendelkezik. Az egy körzeti orvos átlagos napi gyógykezelési forgalma a községekben 43 fő, Kiskőrösön 48 fő, Kiskunhalason 34 fő volt.

A szülőotthonok közül a kiskőrösi Akasztó, Csengőd, Tabdi, Páhi, Kaskantyú, Fülöpszállás, Soltszentimre községeket /32 000 fő/; a keceli Császártöltés, Imrehegy, Soltvadkert, Bócsa, Tázlár községeket /29 000 fő/; a kiskunmajsai Szank, Kömpöc, Csólyospálos, Jászszenlászló községeket /25 000 fő/ látta el.

A szülőotthonok fontosabb betegforgalmi adatai /1975/:

Szülőotthon	Ágyak száma	Elbocsátott sz.	Ápolás átlag. tartalma, nap	Ágykihasználási %
Kecel	15	736	6,7	90
Kiskőrös	18	879	7,0	94
Kiskunmajsa	23	1 129	8,4	113
Ö s s z e s e n:	56	2 744	7,4	99

A mikrokörzet települései közül Mélykút, Bácsszőlős, Csikéria, Kunbaja a mikrokörzeten kívüli bácsalmási szülőotthon vonzáskörzetébe tartozik, amely községek összes népessége 12 000 fő.

A Kiskunhalasi Kórház földrajzi elhelyezkedése kedvezőnek mondható. Az ágyszámok alapján /350/ 1975-ig a megye 4 kórháza közül az utolsó előtti helyet foglalta el.

Az 1975-ben átadott új kórház 719 ágygal, a kecskeméti és a bajai mögött jelenleg a harmadik helyet foglalja el. Az új kórház átadásával azonban nem csak az ágyak száma növekedett, hanem a betegellátás színvonala is javult, korszerűbb lett. Ezt bizonyítja az is, hogy a halálozási arányszám, amely a megnövekedett betegforgalom ellenére is a legalacsonyabb /2,2 %/ a megye kórházai közül. /12. sz. tábla/

Az 1975-ben kezelt fekvőbetegekről kiállított kartonok adatainak felmérésből megállapítható a kórház vonzáskörzete. 1975-ben a kórházban összesen 17 617 fekvőbetegot kezeltek. Közülük a kiskunhalasi betegek száma 5 331 fő /30,2 %/, a kiskörösi betegek száma 1 336 fő /7,6 %/, a kiskunhalasi mikrokörzet egyéb településeiből 10 081 főt/57,2 %/ kezeltek.

Ennek megfelelően a mikrokörzet összes beteglétszáma 16 748 fő /95 %/ volt. A mikrokörzeten kívüli egyéb Bács-Kiskun megyei települések 545 fővel /3 %/, más megyék 312 fővel /1,8 %/ a külföldi betegek 12 fővel /0,07 %/ részesültek az összes fekvőbeteg létszámából.

A felmért adatok jól bizonyítják, hogy a kórház elsőrendű ellátó területe a kiskunhalasi mikrokörzet. A betegforgalmi adatok több évre visszamenő elemzése is azt igazolja, hogy az egyéb településekre gyakorolt vonzása jelentéktelen, alkalmoszerű. Ezt elsősorban a városon - földrajzi fekvéséből adódóan - átmenő utasforgalomnál jelentkező betegségek sürgőssége indokolja és határozza meg.

Igazolja ezt, hogy a legnagyobb arányban a sebészet, a szülészet, a belgyógyászat szerepel.

BÁCS-KISKUN MEGYE KÓRHÁZAINAK BETEGFORGALMI ADATAI
1970-1975

KÓRHÁZAK	Ágyak száma		Ápolási eset		Átl.ápol. idő /nap/		Ápolási napok száma		Ágykihasználási %		1 ágyról kiirt bet.		Halálozási %	
	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975
Kecskemét	872	930	27.201	29.350	9,8	11,2	266.134	328.622	91,5	96,8	31	32	2,6	3,0
Baja	882	914	17.672	18.717	16,3	15,0	287.667	280.775	89,4	84,2	20	21	2,3	3,0
Kalocsa	671	599	11.293	12.332	19,8	15,9	223.901	196.129	91,4	88,2	17	21	1,9	3,0
Kkfélegyháza	302	302	9.374	8.781	10,8	10,8	101.585	94.941	92,5	86,1	31	27	2,3	2,7
Kiskunhalas	350	719	12.095	18.740	9,5	10,8	114.584	203.173	94,7	84,7	35	26	2,0	2,2
Megye összesen:	3.077	3.464	77.635	87.920	12,8	12,6	993.871	1.103.640	90,7	88,6	25	25	2,3	2,8

1
83
1

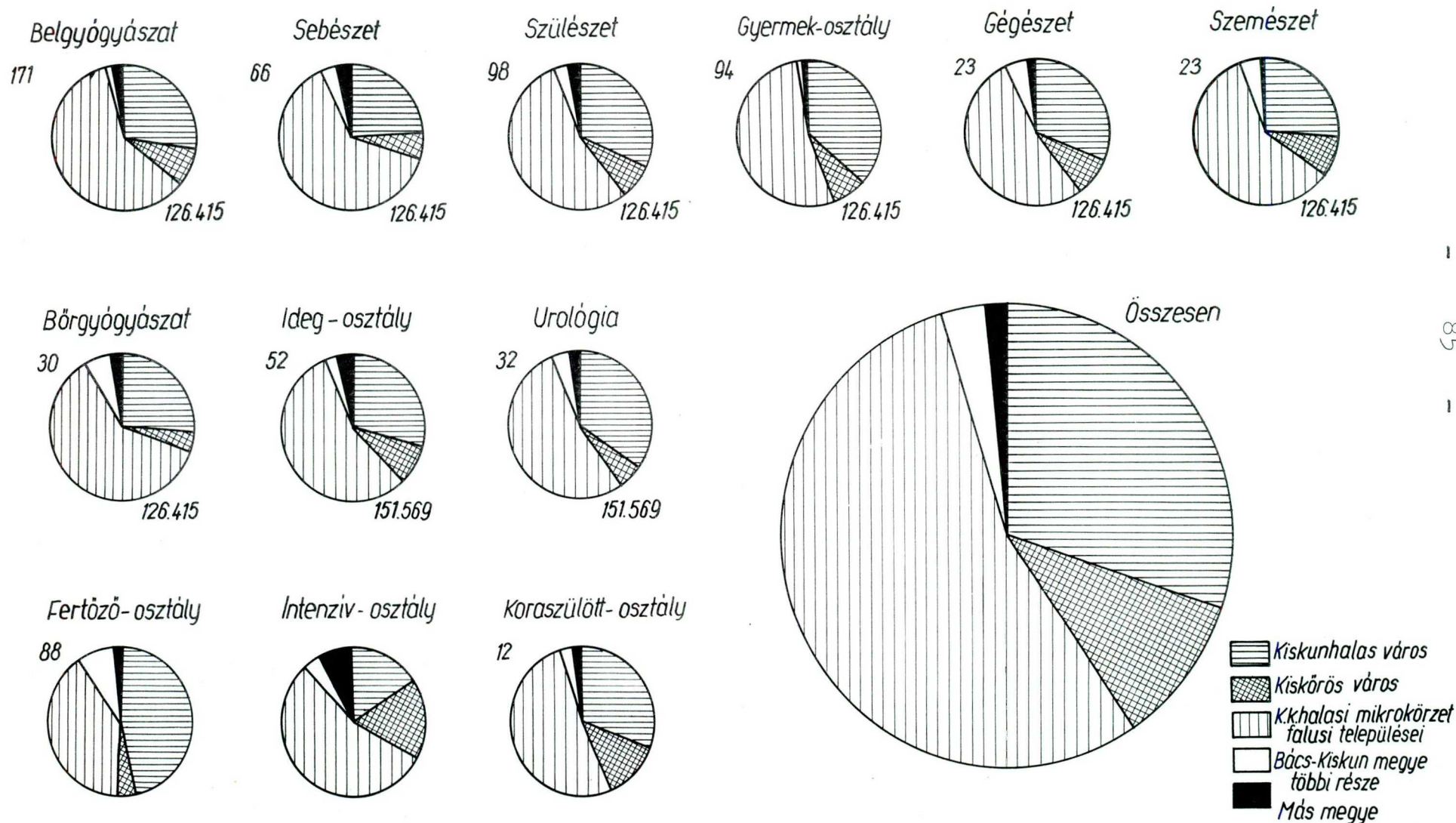
A Kiskunhalasi Kórházban ápolott betegek megoszlását osztályonként és lakóhely szerint a 22. sz. ábra mutatja be. A kórházi osztályoknál feltüntetett ágyszám, valamint az osztályok által ellátott terület összalakosság számának összevetéséből következik, hogy az új kórház átadásával a zsúfoltság megszűnt, elegendő a férőhely. Az osztályok többségénél azonos - 126 415 fő - az ellátó, illetve a felvevő körzete. Ez alól kivétel a 151 000 fős lakónépességű területet ellátó ideggyógyászat és urológia. A koraszülött osztály /12 ágygal/ látja el a kiskunmajsai, kiskőrösi, keceli szülőotthonok koraszülötteit.

Az egyéb, kisegítő osztályoknak nevezhető osztályok; az intenzív, Kórbonctan, a Laboratorium, Röntgen, EEG stb., melyek bár külön ágyszámmal nem rendelkeznek, de szakvizsgálatuk folytán a legszélesebb vonzáskörzettel bírnak.

A kórház betegforgalmának 76 %-át négy osztály: a belgyógyászat, a sebészet, a szülészet és a gyermek-osztály adja. A négy osztály közül is a szülészet részesedési aránya 27 %, amely az összes osztály közül is a legmagasabb. Ágykihasználása is ennek megfelelően a legmagasabb /98,2 %/. A kórház fekvőbetegeinek osztályonkénti megoszlását a 23. sz. ábra mutatja be.

Az ápolás átlagos tartama 10,8 nap volt 1975-ben, amely ugyan alatta marad a megyei átlagnak, de az új kórház átadása előttihez viszonyítva 1,3 nappal növekedett. Az ágykihasználás 84,7 %-os, amely 10 %-kal marad el a korábbi időszakhoz viszonyítva. Az új kórház átadásával öt új osztály /Koraszülött, Fül-orr-gége, Szemészet, Ideggyógyászat, Urológia/ is megkezdhette működését, összesen 108 ágygal. A kórház 1970 és 1975 közötti fejlődésének főbb mutatóit a 13. sz. táblázat mutatja be.

A kiskunhalasi kórházban ápolott betegek megoszlása osztályonként és lakóhely szerint

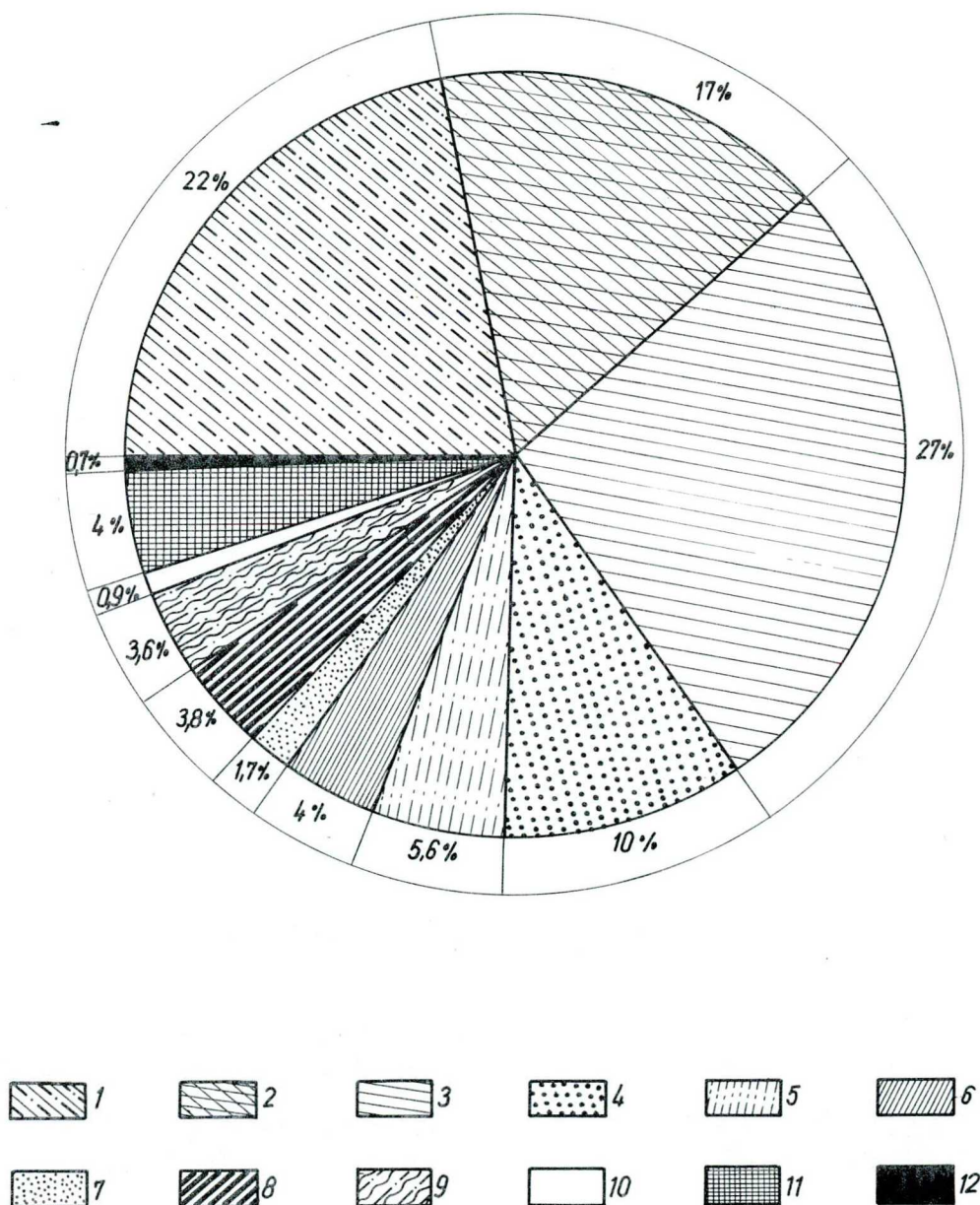
A KÓRHÁZ OSZTÁLYAINAK ÁPOLÁSI NAP, ÁPOLÁSI ESET, ÁPOLÁSI IDŐ
INDEX SZÁMITÁSA 1970-1975

O S Z T Á L Y O K	1970				1975				ágyak	ápol.	ápol.	ápol.
	száma	ápolási eset	áp. idő	ápolási napok	száma	ápol. eset	ápol. idő	ápolási napok	száma index	eset index	idő index	napok index
Belgyógyászat	93	2.492	12,8	31.926	171	4.057	11,7	47.483	183,8	162,6	91,4	148,7
Sebészet	66	2.549	8,2	20.856	107	3.340	9,2	30.811	162,1	131,3	112,2	147,7
Szülész-nőgyógyászat	71	4.520	5,8	26.095	98	5.119	6,9	35.110	138,0	113,7	118,9	134,5
Gyermekegyógyászat	56	1.414	13,8	19.449	94	1.898	14,2	26.919	167,8	134,6	102,8	138,4
Koraszülött	-	-	-	-	12	136	26,6	3.624	100,0	100,0	100,0	100,0
Fül-orr-gége	-	-	-	-	23	1.063	7,6	8.052	100,0	100,0	100,0	100,0
Szemészet	-	-	-	-	23	673	11,3	7.581	100,0	100,0	100,0	100,0
Bőr-nemibeteg	30	601	16,7	10.041	30	317	29,9	9.477	100,0	52,7	179,0	94,4
Ideggyógyászat	-	-	-	-	41	717	19,0	13.652	100,0	100,0	100,0	100,0
Urológia	-	-	-	-	32	683	12,8	8.758	100,0	100,0	100,0	100,0
Fertőző	34	519	12,0	6.217	88	737	15,9	11.706	258,8	142,2	132,5	188,2
Aktív összesen:	350	12.095	9,5	114.584	719	18.740	10,8	203.173	205,4	155,3	113,7	177,3

23. sz. ábra

A Kiskunhalasi Kórház fekvőbetegeinek száma osztályonként 1975-ben

1 belgyógyászat; 2 sebészet; 3 szülészeti; 4 csecsemő-osztály;
5 fül-orr-gége osztály; 6 szemészeti-osztály; 7 bőr-és nemibeteg oszt.;
8 ideg-osztály; 9 urológia; 10 intenzív-osztály; 11 fertőző-osztály;
12 koraszülött osztály

A kórház vonzásköréinek elhatárolására az ápoltak adatait községi szinten is elemeztem. Az ezer lakosra jutó Kiskunhalason kezelt betegek száma alapján 4 vonzástövedűt lehetett elkülöníteni /24. sz. ábra/.

Az első vonzáskörzetbe Kiskunhalas város és annak külterületi települései, valamint Imrehegy, Pirtó, Harkakötöny, Tázlár, Soltvadkert, Kecel, Jánoshalma, Kunfehértó, Balotaszállás, Zsana, Kéleshalom, Borota, Kisszállás és Tompa községek tartoznak. Erről a területről származik az összes beteglétszám 70 %-a, azaz 12 357 fő.

Az övezet NY-ról és D-ről élesen lehatárolt. Mélykútról, Rém-ről, Bácsszőlősről, Kunbajáról 1975-ben egyetlen beteget sem kezeltek. Az első körzet lényegében a hegemon övezetet alkotja.

A második vonzási körzet, amely a domináns övet alkotja, 11 települést foglal magába. Északon és Keleten szorosan illeszkedik az előző övezethez. A körzet az összes betegek 23 %-át, azaz 4 100 főt adott. Szankról és Jászszentlászlóról egyetlen beteget sem kezeltek 1975-ben.

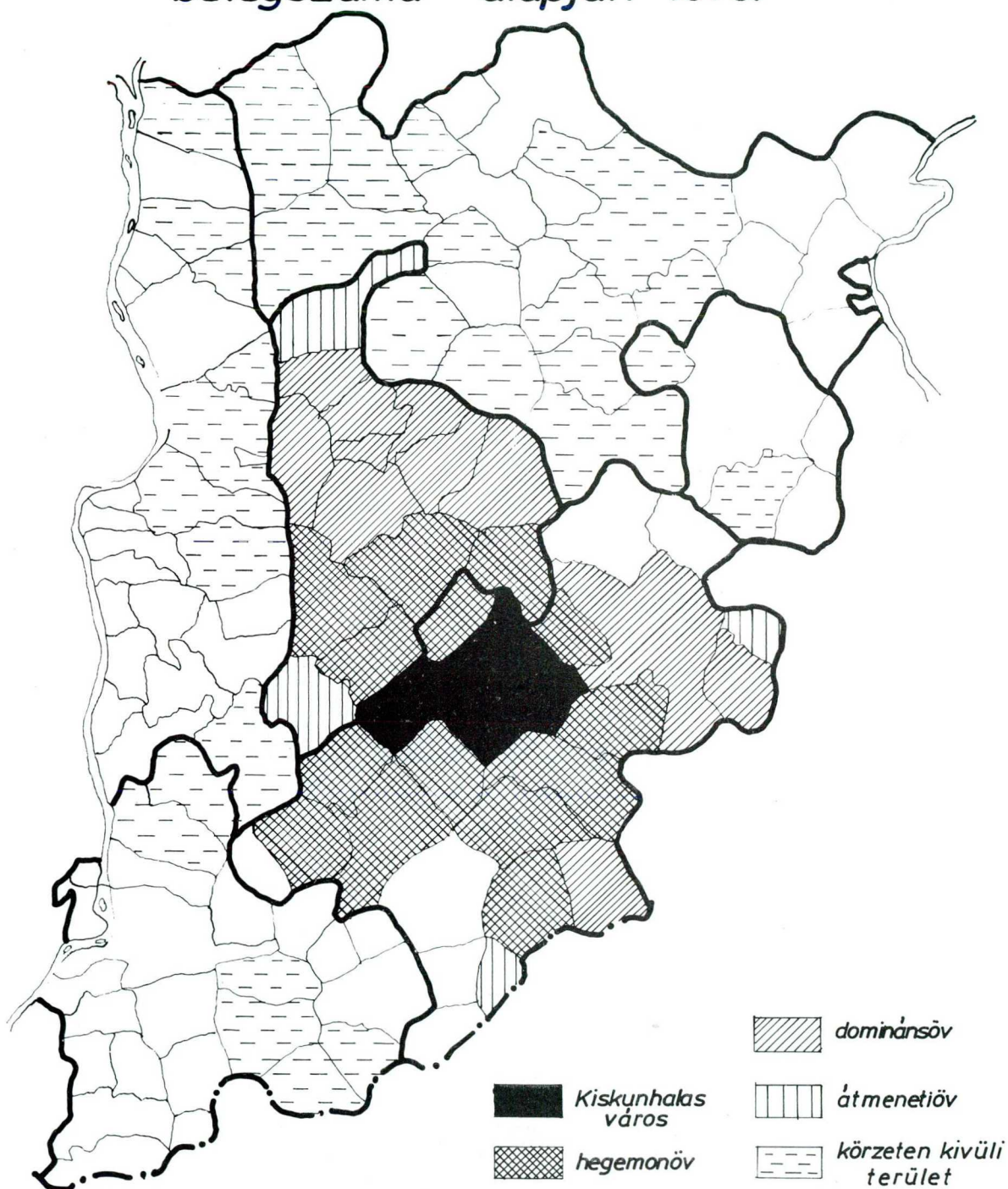
A harmadik vonzási övezetbe mindössze négy település: Fülöpszállás, Kömpöc, Csikéria és Császártöltés tartozik 291 fő beteglétszámmal /1,7 %/. A települések mozaikszerűen és lazán kapcsolódnak. Jól kimutatható a környező városok kórházainak vonzáshatása. A harmadik vonzási övezet az átmeneti övezetet foglalja magába.

A negyedik vonzási övezet Bács-Kiskun megye - 27 településére - és az ország 16 megyéjére terjed ki 857 fős beteglétszámmal /4,9 %/. Ebbe az övezetbe tartozik a 12 fő külföldi beteg is /0,07 %/.

A beteglétszám vonzástövedűnkénti megoszlását 14. sz. táblázat szemlélteti.

24. sz. ábra

A Kiskunhalasi kórház vonzásterületei
a települések 1000 lakosra jutó
betegszáma alapján 1976.

14. sz. táblázat

A BETEGSZÁM VONZÁSGYŰRÜNKÉNTI MEGOSZLÁSA
/1975/

Vonzás övezet	Települé- sek sz.	Kkhalason kezelt be- tegek sz.	1 községre jutó bete- gek száma	%	A körzetek lakónépes- sége
I.	15	12 357	882 x	70,1	87 285
II.	11	4 100	372	23,3	49 689
III.	4	291	73	1,7	9 101
IV.	43	869	20	4,9	
Összesen:	73	17 617	241	100	

x = községi átlag Kiskunhalas nélkül.

b./ A kiskunhalasi és a kiskőrösi rendelőintézetek vonzásköre

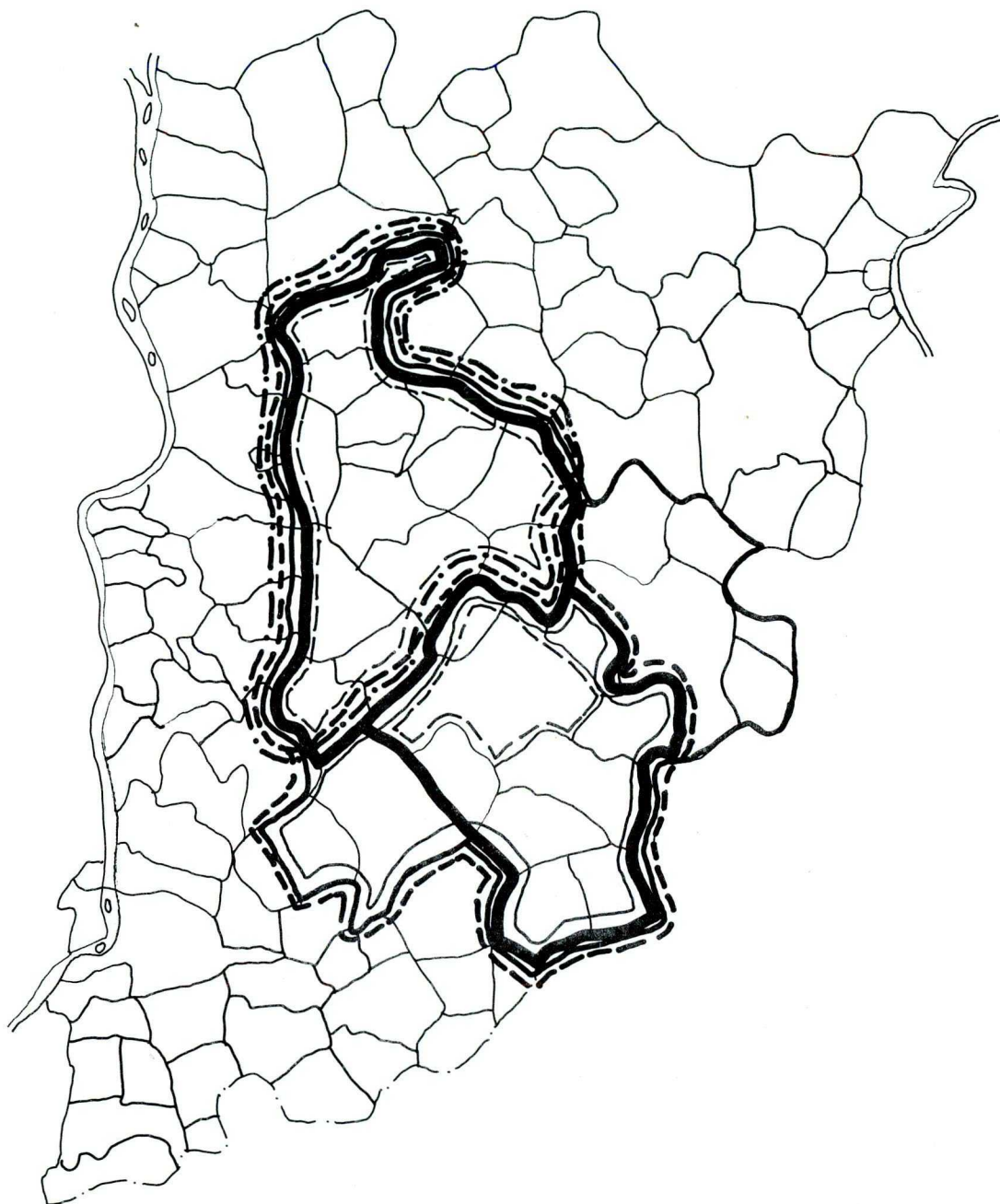
A rendelőintézetek 1975. évi összes betegforgalma 468 800 fő volt. Ebből Kiskőrös 87 900 fővel /18,7 %/. Kiskunhalas 380 900 fővel /81,3 %/ részesedett. A kiskunhalasi rendelőintézet betegvonzása 22-szerese a kórház betegvonzásának.

A kiskőrösi rendelőintézet Akasztón, Császártöltésen, Csenődön, Fülöpszálláson, Kecelen és Soltvadkerten végez kihelyezett szakrendelést. Ezek összes betegforgalma 27 200 fő. A kiskunhalasi rendelőintézet Borotán, Jánoshalmán, Kelebián, Kiskunmajsán, Kísszálláson, Mélykúton, Szankon és Tompán végez kihelyezett szakrendelést, amelyek összes betegforgalma 48 700 fő volt.

A rendelőintézet vonzáskörzetét a 25. sz. ábra mutatja be szakrendelések szerint. A két rendelőintézet vonzásterüle-

25. sz. ábra

**A Kiskörösi és a Kiskunhalasi
rendelőintézetek vonzás területei
a szakrendelések szerint 1976.**

————— Belgyógyászat, sebészet,
nőgyógyászat, gyermekgyógyászat	- · - · - orthodontia
----- Urológia, EEG.	————— táppénzes felülvizsgálat
----- Fül, orr, gége, bőr és nemibeteg
gondozó, Tüdőgondozó, Onkológia,
szemészet, gépjárművezetői
alkalmassági vizsgálat	terhességmegszakítást
ellenőrző bizottság
(TEMEB)

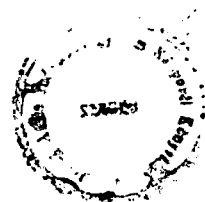
te lényegében megegyezik a kórházéval amelyek alapvetően egybeesnek a mikrokörzet határaival.

A Kiskunhalasi mikrokörzet településeinek egészségügyi ellátása a felmért adatok elemzése alapján megfelelőnek mondható. Az egészségügyi intézmények - különösen a kórház - földrajzi elhelyezkedése kedvező. Az intézmények a betegellátáshoz szükséges eszközökkel jól felszereltek, amelyeket az elmúlt öt évben jelentősen fel is újítottak. A betegellátás színvonala, az esetenként jelentkező zsúfoltság miatt nem kielégítő a körzet szülőotthonaiban. Az egészségügyi hálózat jelentős bővülését eredményezte az ipari üzemeknél, telephelyeknél, egyes nagyüzemi mezőgazdasági üzemeknél bevezetett üzemorvosi szakrendelés is, amely a feltételeknek megfelelően folyamatosan bővül. A körzet egészségügyi ellátásának további javításában alapvető problémaként jelentkezik a szakember, elsődlegesen az orvosok hiánya. A kedvező anyagi és tárgyi feltételek biztosítása ellenére is, több, főként a nagy külterülettel rendelkező településeknél nem megoldott az állandó körzeti orvosi ellátás. 1975-ben a mikrokörzetben a betöltetlen körzeti orvosi helyek aránya átlagosan 10 % volt.

4./ A mikrokörzet központjainak munkaerő vonzása

a./ Kiskunhalas és Kiskőrös munkaerő vonzásának általános tendenciái 1960-1976 között

Az ingavándor forgalom fejlődésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre összehasonlító, részletes, területi bontású anyagok, pedig ma már minden 4., 5. családot érinti hazánkban /Palotás Z. 1965/.

Nehezíti e terület kutatását, hogy a legilletékesebb szervezetek sem rendelkeznek megfelelő részletességű adatokkal. A különböző munkahelyek nem vezetnek ilyen jellegű nyilvántartást. Az ingázók számát illetően ellentmondó adatokat szolgáltatnak.

Ezekre való tekintettel az 1976. július 1-i állapotnak megfelelően Kiskunhalas és Kiskőrös város Tanácsa felmérést végzett a városok ingavándor forgalmáról. A városokba bejáró munkavállalók adatait a lakóhelyileg illetékes községi tanácsokkal is egyeztetve gyűjtötték össze. Ezzel egyidőben a hatékonyabb munkaerőgazdálkodás, az új ipartelepek, munkahelyek létesítése, a szelektív iparfejlesztés szükségessé tette az ingavándor forgalomra vonatkozó felmérés valamennyi Bács-Kiskun megyei településre történő kiterjesztését, amelyet a megyei tanács koordinált.

Kiskunhalasra összesen 1977 fő /a város aktív keresőinek 13,2 %-a/, Kiskőrösre 987 fő /a város aktív keresőinek 11,4 %-a/ munkavállaló jár dolgozni, napi, heti, illetve havi ingázással.

A városok külterületén levő bokortelepülések, külterületi, tanyai lakosok, helyi, illetve helyközi ingázók nem szerepelnek a felmérés adataiban.

A városokban foglalkoztatott aktív keresők döntő hányada az iparban dolgozik. Az elmúlt 16 év során végbement jelentős mértékű iparosítás, városfejlesztés következtében 1976-ra 58 %-ra, illetve 40 %-ra növekedett az iparban foglalkoztatottak aránya Kiskunhalason, illetve Kiskőrösön.

Az intenzív ipartelepítés és fejlesztés következtében a városok munkaerő igényét a helyben rendelkezésre álló munkaerőforrás egyre kevésbé tudta kielégíteni. Ennek következtében 1960-tól kezdve folyamatosan megnövekedett az ingázók száma is.

A bejáró munkavállalók számának növekedését jelentősen elő-

segítette a nagyüzemi mezőgazdaságok gépesítésével egyidőben felszabaduló munkaerő, amely elsősorban a városokban, az ipar valamely ágában keresett megélhetési lehetőséget. A mezőgazdaságból az iparba történő szabad munkaerő áramlása azonban napjainkban lelassult. Ennek oka elsősorban a mezőgazdasági nagyüzemek korszerű, több helyen iparszerű gazdálkodásában van, amely biztos megélhetési lehetőséget, helyenként magasabb életszínvonalat biztosít munkavállalóinak mint az ipar.

Az ingázók számának alakulása jelentős mértékben összefügg a nők nagyobb arányú munkavállalásával is. Ez a tény a falusi települések évtizedes tradícióinak megváltozását jelenti, amely egyben az itt végbement társadalmi fejlődést, átalakulást is jelzi.

A városok munkahelyeinek sokoldalúsága, elsősorban a könnyűipari ágazathoz tartozó ipari munkahelyek bővítése jelentősen elősegítette a nők térbeli mobilitásának fokozását. Jelenleg az összes bejáró 50 %-a a női munkavállaló Kiskunhalason és Kiskőrösön.

A mikrokörzet közlekedésföldrajzi helyzetében a bekövetkezett fejlődés - utazási idő csökkenése, a járatszámok növekedése stb. - kedvezően befolyásolták a bejáró munkavállalók számának növekedését.

Az ingázók létszámára vonatkozó korábbi adatok ugyan nem állnak rendelkezésre, de az egyes munkahelyeknél, városi tanácsoknál megtalálható dokumentumok elemzése alapján megállapítható, hogy az 1960-as évekhez viszonyítva a bejáró munkavállalók száma megközelítően négyszeresére növekedett Kiskunhalason, és több mint két és félszeresére nőtt Kiskőrösön.

A mikrokörzet falusi településeiben létrehozott ipartelepek, illetve a meglevők fejlesztése némileg mérsékelte a városokba ingázók számát, illetve csökkentette ennek tendenciáját.

Az élő munka felhasználása iránti igény az elmúlt években nagymértékben növekedett, míg a munkába állítható munkaerők száma évről-évre csökken. Az így előállott munkaerőhelyzet, illetve munkaerőhiány az elkövetkezendő időben az ingázók számának növelő tényezője. Ez azonban jelentős feszültséget okoz nem csak a mikrokörzet központjai és falusi települései között, hanem a mikrokörzeten kívüli egyéb településekkel összefüggésben is. Ennek feloldása, illetve mérséklése csak az eddigieknél hatékonyabb munkaerőközpontítással és munkaerőgazdálkodással valósítható meg.

b./ A bejáró dolgozók lakóhely és szakképzettség szerinti megoszlása

A mikrokörzet valamennyi településére vonatkozó felmérést végeztem, amelynek alapján elemeztem az egyes településekből eljáró munkavállalóknak az ingázás iránya, valamint a Kiskunhalasra és Kiskőrösre ingázók szakképzettség szerinti megoszlását.

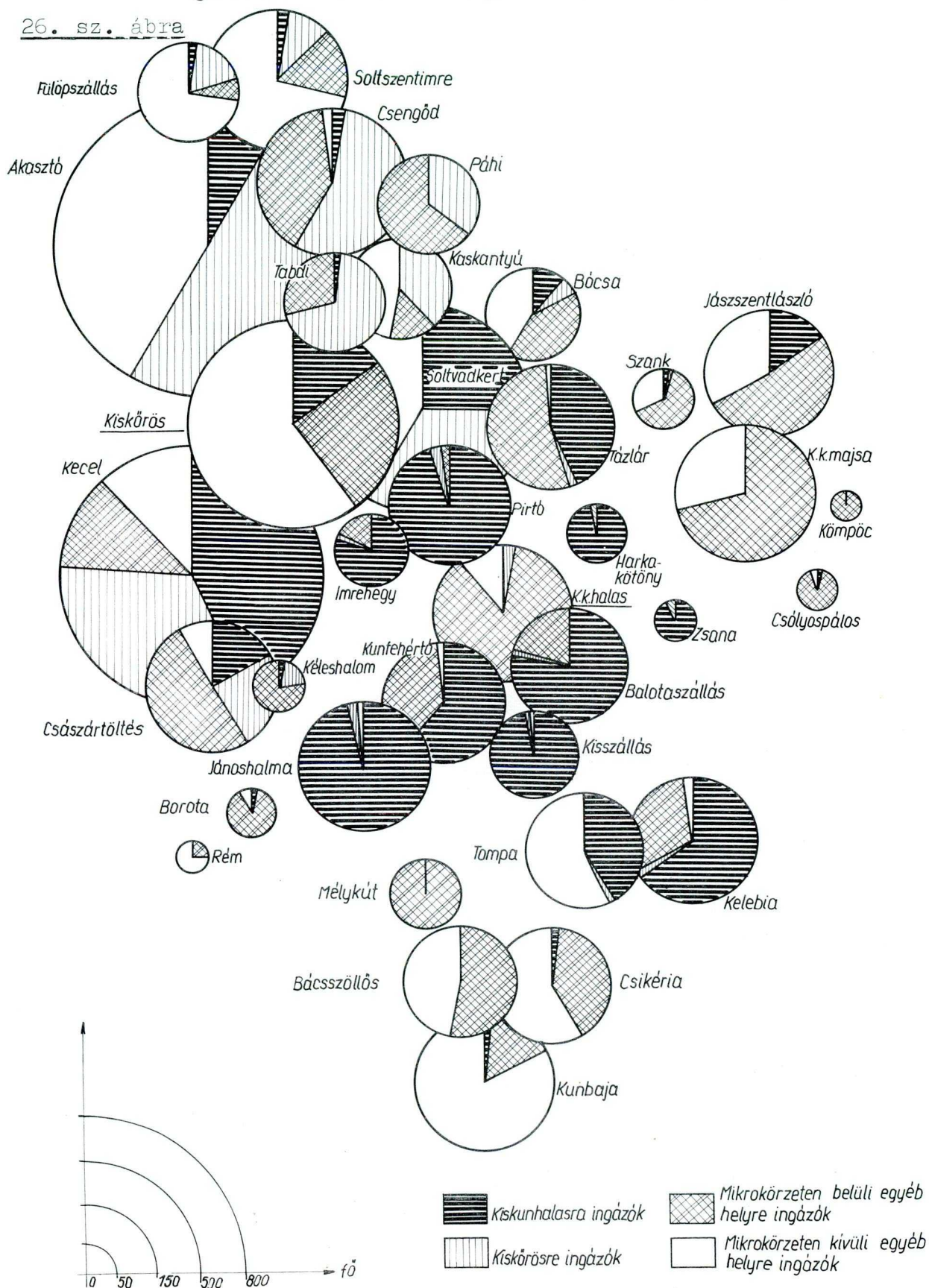
Az egyes településekből eljáró dolgozók ingázás iránya szerinti megoszlását a 26. sz. ábra szemlélteti.

A felmérés adataiból megállapítható, hogy a mikrokörzet valamennyi településéből az összes eljáró /6 151 fő/ 49 %-a /2 964 fő/ a mikrokörzet központjaiba /Kiskunhalas 33 %, Kiskőrös 16 %/, 25 %-a /1 586 fő/ a mikrokörzeten belüli egyéb településbe és 26 %-a /1 601 fő/ mikrokörzeten kívüli egyéb, elsősorban Bács-Kiskun megyei településbe jár naponta dolgozni.

Az ingázás irányának százalékos megoszlása településenként alapvetően megegyezik Kiskunhalas és Kiskőrös munkaerővonzás körzeteivel. Az ingázók száma az utazási idő és távolság növekedésével egyenes arányban csökken.

Az ingázás irányának megoszlása az összes ingázó %-ában településenként /1976/

26. sz. ábra

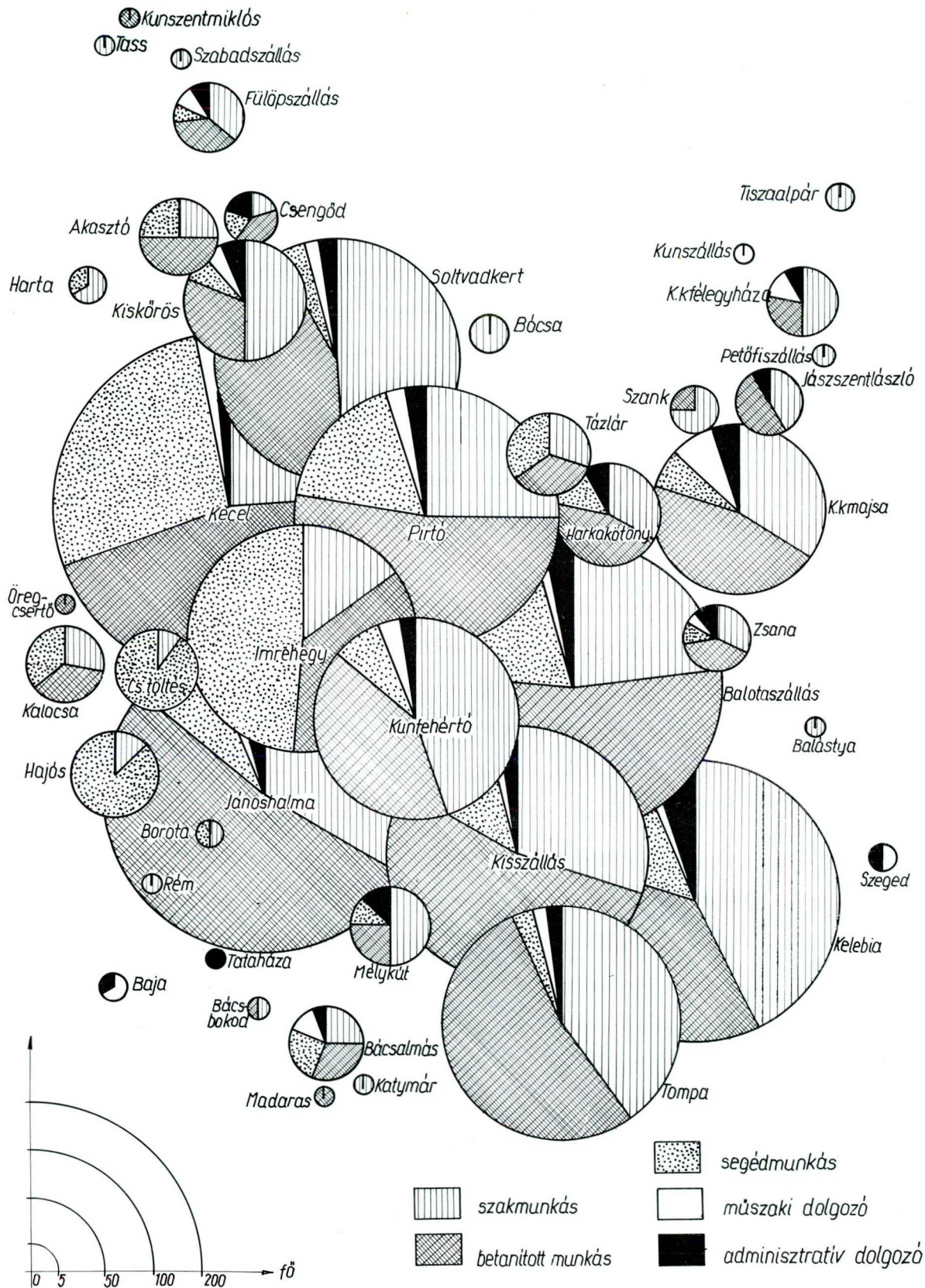
A mikrokörzet központjaiba ingázók szakképzettség szerinti megoszlását településenként a 27. és a 28. sz. ábrák mutatják be. Az ingázók döntő többsége fizikai munkakörben foglalkoztatott, amelyben a szakmunkások és a betanított munkások száma és aránya meghatározó. A mezőgazdasági területekről érkező szakképzetlen munkavállalókat a városokban csak betanított vagy segédmunkásként tudják foglalkoztatni. Ez utóbbiak - az egyes településekből eljárók arányában - esetenként magasabb részesedésűek, mint a más szakképzettségű összes ingázó a településből. A szellemi munkakörben foglalkoztatottak különösen Kiskőrös vonzott településeiben szerepelnek számottevőbb részesedéssel, amely egyben a nagyobb létszámot is jelenti.

Az egyes településekből ingázók szakképzettség szerinti megoszlása az ingázási idő és távolság között lényeges összefüggés nem mutatható ki Kiskunhalas és Kiskőrös város esetében sem.

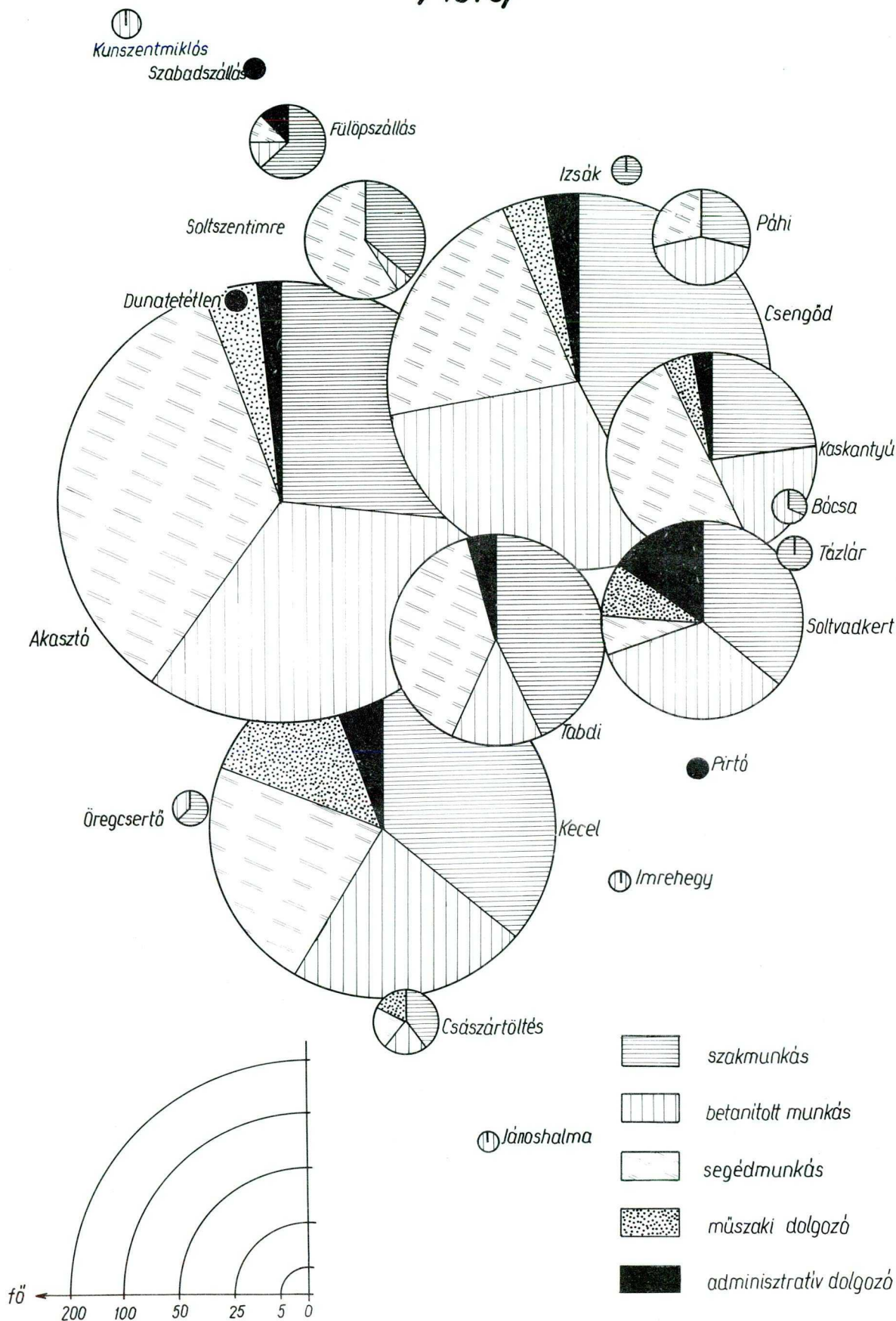
Kiskunhalas város ingavándorlási vonzáskörét a 29. sz. ábra szemlélteti. A naponta bejáró munkavállalók 27,2 %-a a 10 km-es övezetből, 46,3 %-a 10-20 km-es, 16,7 %-a 20-30 km-es övezetből ingáznak munkahelyeikre. A bejárók 9,8 %-a 30 km-nél is távolabbi területekről jár dolgozni a városba. A város összes ingázójának 73,5 %-át a 20 km-es zóna adja, amelyben a tiszta utazási idő 15-25 perc. A 30 km feletti zónában az utazási idő 1-2,5 óra időtartamu.

Kiskőrös város ingavándorlási vonzásköre /30. sz. ábra/ lényegesen eltér a Kiskunhalasitól. Itt a 10 km-es körzetből 4 %, a 20-30 km-esből 6 %, a 30 km-nél távolabbi területről mindössze 1,4 % ingázik naponta városi munkahelyére. A munkavállalók az első zónában 10-15 perces, a harmadik zónában 60 perces tiszta utazási idő alatt érik el a várost.

A Kiskunhalasra bejáró dolgozók szakképzettség szerinti megoszlása településenként /1976/

A Kiskőrösre bejáró dolgozók szakképzettség szerinti megoszlása településenként /1976/

Kiskunhalas és Kiskőrös város esetében is az egyes ipari üzemek az ingázó munkavállalóik döntő többségét szállítják, ennek megfelelően a tiszta utazási idő is jelentős mértékben csökken.

A mikrokörzet falusi településeinek ingázóit az aktív keresők, az inaktív népesség és az összlakosság arányában a 31. sz. ábra szemlélteti. Az ingázói arány legmagasabb Akasztón /34 %/ és Pirtón /33 %/. Az aktív keresők 25 %-a Kislöpszállásról, 22 %-a Soltszentimréről, 18 %-a Csikériáról, 17 %-a Kunbajáról és Kunfehértóról, 16 %-a Bácsszőlősről, 15 %-a Csengődről ingázik.

A többi település ingázói aránya 10 % alatt van.

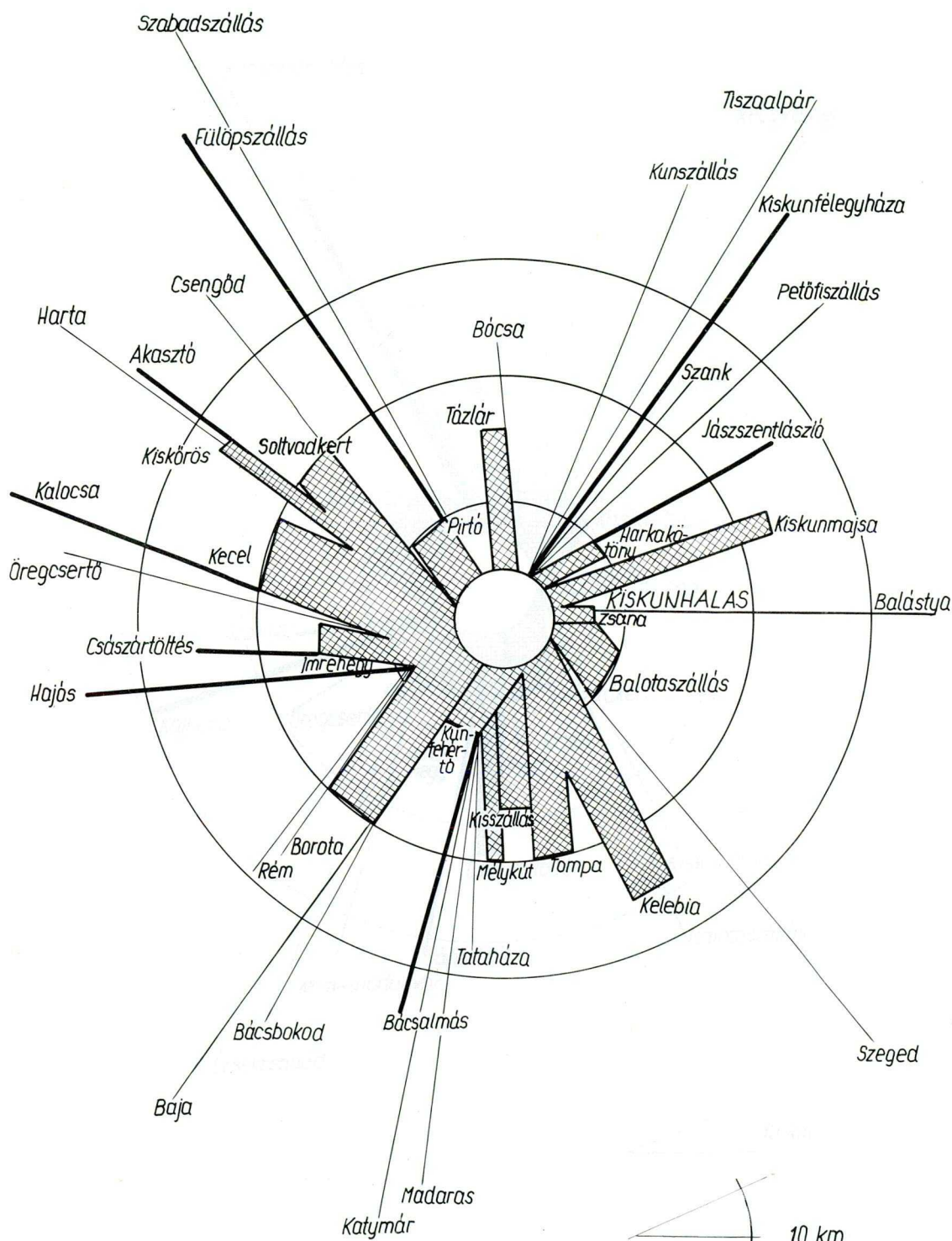
A legkisebb aránnyal Mélykút /1,8 %/, Csólyospálos, Szank /2,2 %/, Jánoshalma, Borota, Kiskunmajsa /3 %/ községek szerepelnek.

A felsorolt települések vagy egyáltalán nem, vagy teljesen jelentéktelen létszámmal foglalkoztatott ipari telephellyel rendelkeznek.

A munkaerő mozgásának iránya a munkaerő-leadó - mezőgazdasági - területek felől a fejlettebb iparral rendelkező, munkaerőfelvevő központok, elsősorban a városok felé irányul.

A városoktól való távolság az utazási időtartam növekedésével lényegesen csökken a bejárók aránya, amelyet jelentősen befolyásol a mikrokörzeten kívüli városok munkaerőszívóhatása is.

Kiskunhalas ingavándorlási vonzásköre /1976/

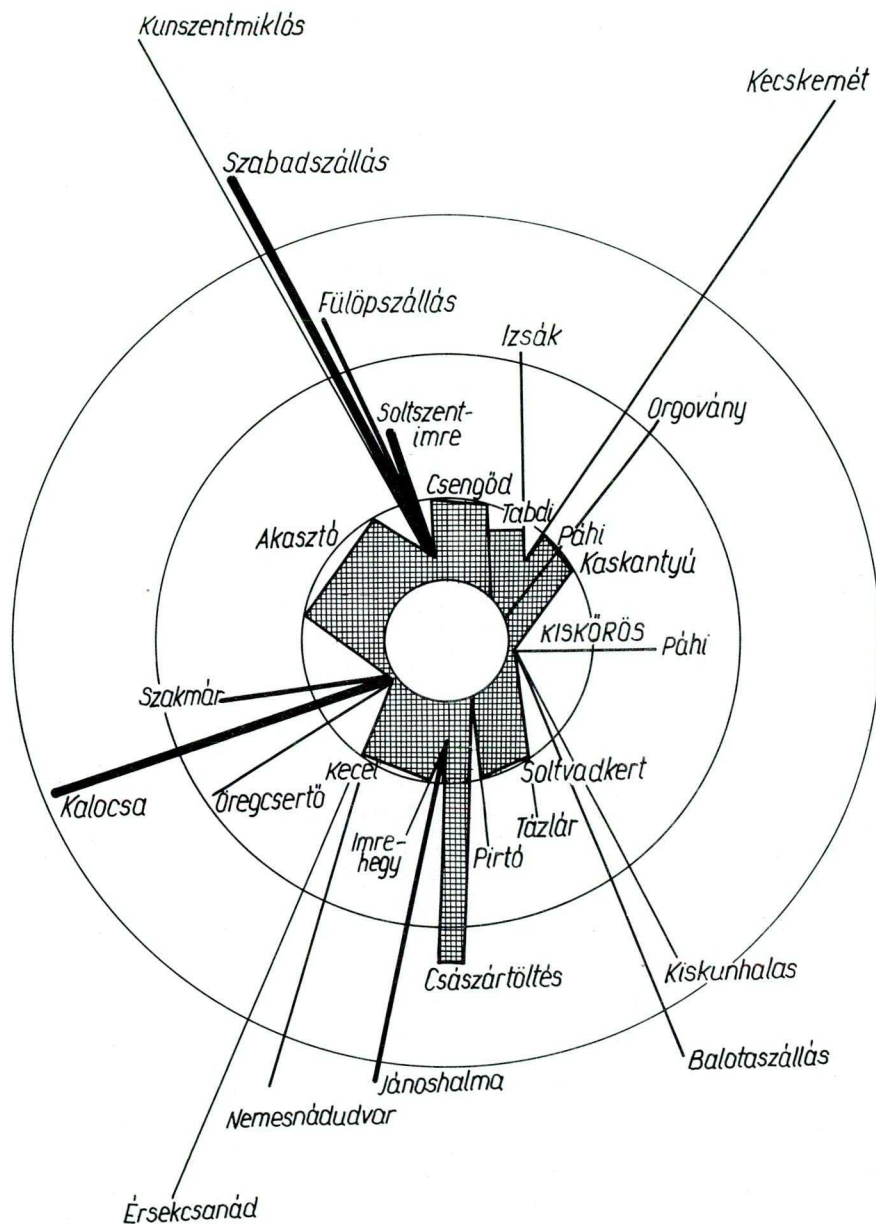

— 1 - 10 fő

— 11-19 fő

▨ 20 fő

Kiskörös ingavándorlási vonzásköre /1976/

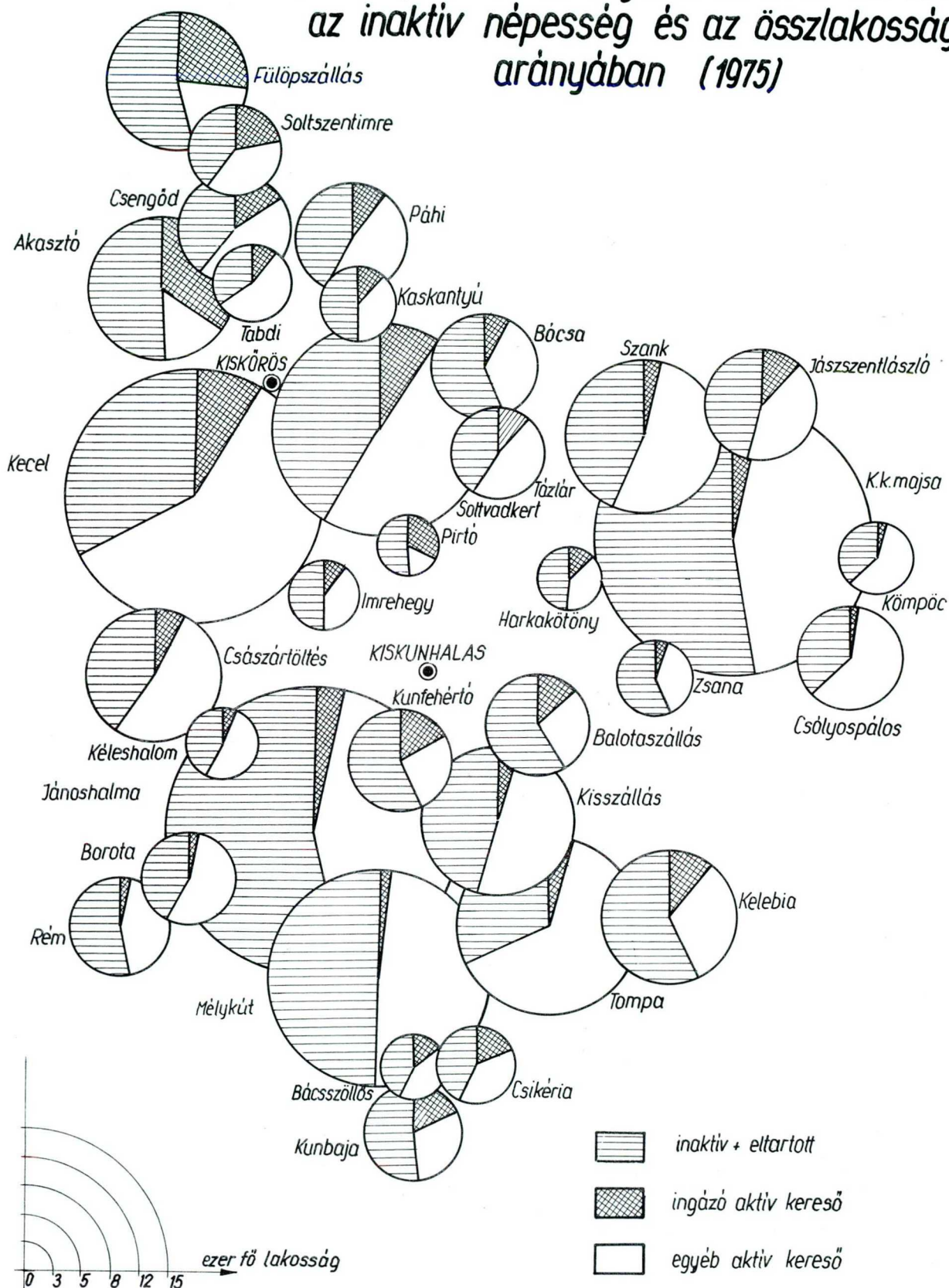
10 km

1-10 fő

11-19 fő

20 fő

A kiskunhalasi mikrokörzet falusi településeinek ingázói az aktív keresők, az inaktív népesség és az összlakosság arányában (1975)

c./ A kiskunhalasi és kiskőrösi üzemek munkaerő vonzása

A mikrokörzet ingázó munkavállalóinak vizsgálatával összefüggésben külön felmérést végeztem és ez alapján elemeztem Kiskunhalas és Kiskőrös város munkahelyeinek - elsősorban az ipari üzemek és telephelyek - munkaerővonzását az 1976. november 1-i állapotnak megfelelően. Ez a felmérés szükséges és jól hasznosítható volt abból a szempontból is, hogy az ezt megelőző tanácsai adatgyűjtéssel - amely a városokba bejáró munkavállalók teljes körét felöleli - egybevetve mintegy annak kontrolljaként használhattam fel, amely egyben alapot adott a különböző munkahelyek munkaerő vonzásának, szélesebb körű elemzéséhez is. A két felmérés eredménye Kiskunhalas városban azonos volt. Kiskőrös városban a vizsgált munkahelyek az összes bejáró 73 %-át foglalkoztatják. A hiányzó 27 %-os ingázói létszámu arányt nagy szóródása - a szolgáltatott adatok pontatlansága - miatt figyelmen kívül kellett hagynom. A különböző módszerrel készült két felmérés egybevetéséről azonban megállapítható, hogy ezek a bejáró munkavállalók a közintézményekben, az állami, társadalmi és tömegszervezetekben, valamint a különböző fegyveres testületekben foglalkoztatottak.

Kiskunhalas üzemei, vállalatai és egyéb munkahelyei 47 településből gyűjtik össze az 1977 fő bejáró dolgozót.

Az ingázók átlagos lakóhelyi szóródása:

$$D = \frac{\text{bejárók száma}}{\text{lakóhelyi telepek száma}}$$

/Vörösmartyné 1971/ 42 fő

Az összes bejáróból 1 743 fő /88 %/ napi, 168 fő /8 %/ heti, 66 fő /4 %/ havi ingázó.

A város belterületi határán belül elhelyezkedő, lényegében a lakóövezetbe települt munkahelyek döntő többsége termelő,

illetve szolgáltató tevékenységet végző ipari vállalat és telephely. /32. sz. ábra/.

A belterületen kívül az ipari övezetben számottevő ipari üzemként csupán a Kötöttárugyár helyezkedik el. A 28 vizsgált munkahely foglalkoztatja az összes bejáró 98 %-át, a 2 %-os aránnyal szereplő többi ingázó közintézményekben foglalkoztatott.

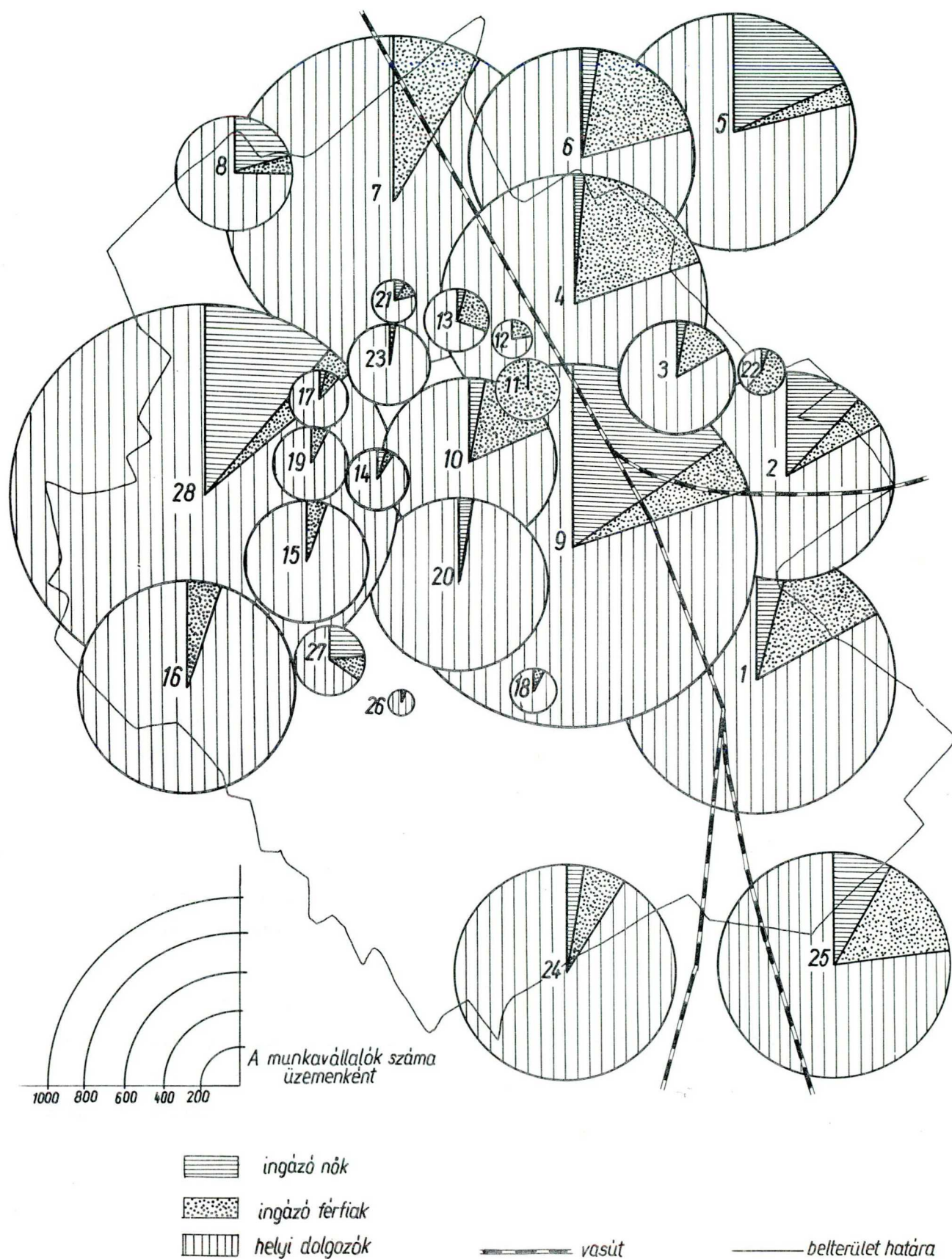
A városban jelentős a nagyobb többségében nőket foglalkoztató könnyűipari és élelmiszeripari ágazathoz tartozó üzemek aránya, amelyek dolgozói létszáma is magasabb az átlagosnál. /Pl. BOV kiskunhalasi gyára 1 200 fő, Kötöttárugyár 700 fő./ A bejáró munkavállalók nemek szerinti arányának megoszlása is ezt jól tükrözi.

A felmérés időszakában az összes bejáró 42 %-a nő, 58 %-a férfi volt Kiskunhalason. A nők aránya 10 %-kal magasabb, mint Kecskeméten. A Kötöttárugyár teljes üzembehelyezésével /1 200 fő/ 1980-ig az ingázó nők aránya eléri az 50 %-ot.

Az ipari üzemek közül a legtöbb bejárót a könnyűipari ágazathoz tartozó Pamutnyomóipari Vállalat kiskunhalasi üzemegysége foglalkoztat, ahol az összes dolgozó 25 %-a ingázó munkavállaló, amely 14 településből jár naponta munkahelyére dolgozni. A bejárók közül 60 % szakmunkás, 33 % betanított munkás, 4 % segédmunkás, 3 % műszaki, adminisztratív és egyéb szellemi munkakörben foglalkoztatott.

Az Építőipari Vállalat és a Kötöttárugyár összes foglalkoztatottjának 21-21 %-a bejáró dolgozó. Az építőiparban a szakmunkások aránya 50 %-os, a betanított munkásoké 23 %-os, a Kötöttárugyár esetében ez az arány fordított.

Ingázok az összes munkavállaló %-ában üzemenként Kiskunhalason /1976/

1. ÉM Fémmunkás gyáregység
2. PIV gyáregység
3. ÉPFA gyáregység
4. Ganz-Mávag gyáregység
5. Halasi Kötöttárugyár
6. Halasi Építőipari Vállalat
7. Dél-Bács Kiskun megyei Vízüz Vállalat
8. PNYV Pamutnyomó Vállalat üzeme
9. BOV Baromfifeldolgozó gyára - Kiskunhalas
10. MÁV Állomás - Forgalmi Főnökség
11. MÁV Vontatási Főnökség
12. MÁV Szertárfőnökség
13. MÁV Pályafenntartási Főnökség
14. Sütőipari Vállalat
15. Kommunális - Költségvetési Üzem
16. Fa- és Építőipari Szövetkezet
17. Cipőipari Szövetkezet
18. Ruházati Szövetkezet
19. Vegyesipari Javító Szolgáltató Vállalat
20. Háziipari Szövetkezet
21. Gabonaforgalmi Vállalat kirendeltsége
22. KPM Közúti Üzemi Vállalat
23. KPM Közúti Építő Vállalat
24. Vörös Október Termelőszövetkezet
25. Vörös Szikra Termelőszövetkezet
26. Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság
Kiskunhalasi Erdészete
27. ÁFÉSZ /Kalapüzem, szeszfőzde, vágóhid, savanyító
üzem/
28. Kórház

A gépipart képviselő Ganz-Mávag kiskunhalasi gyárában a bejárók aránya 19 %-os, a Fémmunkás Vállalat kiskunhalasi gyárában 17 %-os. A termelés jellegének megfelelően az ingázók 90 %-a férfi dolgozó.

Kiemelkedően magas a KPM Közúti Igazgatóság /65 %/ a kiskunhalasi ÁFÉSZ ipari tevékenységet végző üzemegységeibe bejáró munkavállalók aránya, amely 35 %-os, de jelentős még a mezőgazdasági nagyüzemekbe ingázók aránya is /9-21 %/ az ipari tevékenységet végző melléküzemágaik miatt.

Az ágazatok közül az iparban a bejárók 31 %-a a gépiparban, 44,3 %-a a könnyűiparban, 21,4 %-a az élelmiszeriparban, 3,3 %-a az egyéb iparban foglalkoztatottak.

A közlekedésben foglalkoztatott - csak a vasútnál - 820 fő 40 %-a, az összes városba ingázó dolgozó 18 %-a. A MÁV Kiskunhalasi Állomásfőnökségéhez tartozó különböző egységek a legszélesebb területi vonzással rendelkeznek, amelyekhez a kedvező utazási feltételek is hozzájárulnak. A 450 főt foglalkoztató Háziipari Szövetkezetbe ingázó dolgozók aránya a legkisebb /2 %/ a vizsgált munkahelyek közül.

A szövetkezet főként a város női munkaerejét foglalkoztatja. A kiskunhalasi üzemekbe, munkahelyekre bejáró összes munkavállaló szakképzettség szerinti foglalkoztatottságát a 33. sz. ábra szemlélteti. A legmagasabb a betanított munkások aránya /43 %/, a szakmunkásokat megelőzve /31 %/. Viszonylag magasnak értékelhető a segédmunkások 20 %-os részaránya is. A szellemi munkakörben foglalkoztatottak 6 %-kal részesednek az összes ingázó munkavállalóból. A szakképzettség ilyen arányú megoszlásának alakulása összefügg a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerő foglalkoztatottságával, az ipartelepítéssel, valamint a községekben jelentkező mind nagyobb számú képzetlen női munkaerő munkába állításával.

Kiskörös város üzemei, munkahelyei 30 településből gyűjtik össze a 987 fő bejáró dolgozót. Az ingázók átlagos lakóhelyi szóródása 33 fő.

A város összes /7/ ipari üzeme és telephelye összesen 721 fő bejáró dolgozót foglalkoztat, amely az összes ingázó 73 %-át jelenti. A legtöbb bejárót a MEZŐGÉP Vállalat 4. sz. gyára foglalkoztatja, ahol az összes dolgozó 59 %-a /225 fő/ nem helybeli lakos. A termelés jellegének megfelelően, a bejáró férfiak aránya 70 %-os. A vállalatnál az ingázókból a legmagasabb a segéd munkások aránya /50 %/, amelyet a szakmunkások 37 %-os részesedéssel követnek. A betanított munkások és a szellemi dolgozók részaránya egyaránt 6,6 %-os. A vállalat saját autóbuszával 13 településből naponta szállítja bejáró dolgozóinak 94 %-át. A második legtöbb bejárót /48 %/ foglalkoztató vállalat a MEZŐTERMÉK kiskörösi kirendeltsége, ahol a bejárók 61 %-a segéd munkásként dolgozik. A szakmunkások és a szellemi foglalkozású bejárók aránya egyaránt 17-17 %-os. A nők aránya 67 %-os. A 319 főt foglalkoztató Kalocsai Paprika és Konzervipari Vállalat kiskörösi telepére 140 fő /44 %/ jár naponta dolgozni a környező településekből.

A többségében nőt foglalkoztató /76 %/ vállalatnál ennek megfelelően a legmagasabb /81 %/ az ingázó nők aránya, akik mint betanított és segéd munkások dolgoznak. A város két gépiparhoz tartozó üzeme közül a legtöbb dolgozót /632 fő/ foglalkoztató IGV Finommechnikai Gyárába 10 településből naponta 184 fő /29,1 %/ jár dolgozni. Az üzemben elsősorban a pénztárgép alkatrészek gyártását végzik. A különböző munkagépek kezelését az egyes munkadarabok részmegmunkálását elsősorban betanított munkások végzik /49 %/, de magas a törzsgárdát alkotó szakmunkások aránya is /39,3 %/.

A bejáró munkavállalók szakképzettség szerinti megoszlása is ennek megfelelően alakul.

A betanított munkások aránya 46,2 %-os, a szakmunkásoké 37,5 %-os, a műszaki és az adminisztratív munkakörben foglalkoztatott ingázó dolgozók aránya 9 %-os. Az ingázó férfiak aránya 64 %-os, amely jelentősen eltér a vállalat összes foglalkoztatottjának nemek szerinti arányától /férfi 27 %/.

A Vegyes és Építőipari Szövetkezet Kiskőrös legtöbb dolgozót /1 082 fő/ foglalkoztató munkahelye, ahol a város aktív keresőinek 12,5 %-a talál kereseti lehetőséget. A bejáró dolgozók száma itt a legkevesebb /11,4 %/.

Az ingázók 85 %-a szak- és betanított munkás, a nők és férfiak aránya 50-50 %-os.

Kiskunhalas várostól eltérően a mezőgazdasági nagyüzemek ipari tevékenységet végző melléküzemágakkal nem rendelkeznek, ennek megfelelően bejáró munkavállalójuk nincs. A Petőfi Szakszövetkezet villamosipari üzemében foglalkoztatott 22 fő is városi lakos.

Az ágzatok közül az iparban a bejárók 57 %-a a gépiparban, 26 %-a az élelmiszeriparban, 17 %-a az egyéb iparban foglalkoztatott.

Kiskőrös város - üzeleinek, munkahelyeinek - vonzása kisebb, mint Kiskunhalas városé, ezt igazolja nem csak az ingázók közel 50 %-kal kisebb részaránya, hanem az is, hogy a kisebb területi vonzás miatt 99 %-a napi, 1 % heti ingázó az összes bejáró dolgozónak.

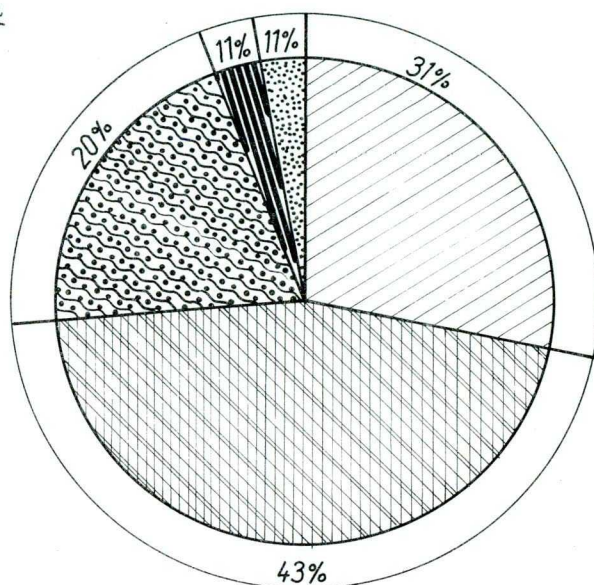
Az ingázók szakképzettség szerinti megoszlása is eltér a kiskunhalasitól. A Kiskőrösre járó munkavállalók 34,6 %-a szakmunkás, 28,5 %-a segédmunkás, 27,3 %-a betanított munkás. A műszaki és adminisztratív munkakörök részaránya 9,6 %-os, 3,6 %-kal magasabb mint Kiskunhalasvárosban.

/34. sz. ábra./

Az összes bejáró dolgozó szakképzettség szerinti megoszlása /1976/

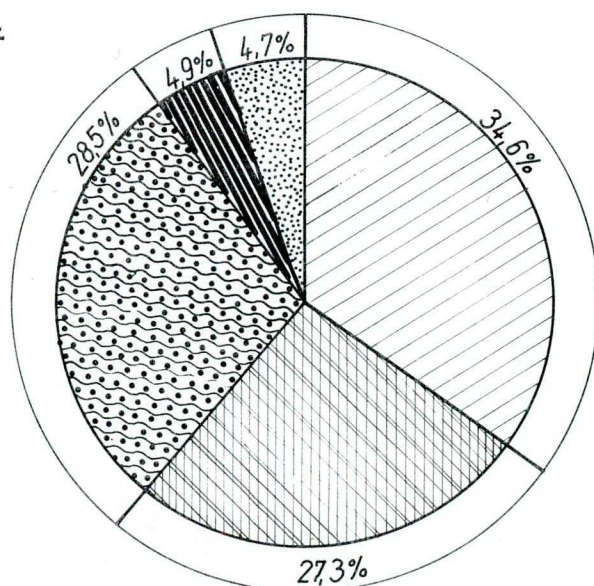
Kiskunhalas

33. sz. ábra

Kiskörös

34. sz. ábra

szakmunkás

betanított munkás

segédmunkás

műszaki dolgozó

adminisztratív dolgozó

A szakképzettség ilyen arányú megoszlása, valamint a Kiskőröst övező falusi települések ingavándor forgalmának alakulása /az eljárók magas száma a mikrokörzet É-i részéről/ a megfelelő foglalkoztatottság - főleg ipari munkahelyek - hiányát jelzi. A kevés és területileg is széttagolt kislétszámú üzemek, ipari telephelyek, a mezőgazdasági melléküzemágak az egyes községekben jelentkező szabad munkaerőt - fizikai és szellemi - nem képesek fogadni.

Kiskunhalas és Kiskőrös város üzemeinek munkaerővonzását összegezve megállapítható, hogy jelentős számú - a munkahelyek nagyságrendjéhez viszonyítva - bejáró dolgozót foglalkoztatnak. A nagyobb hagyományokkal rendelkező korszerűbb üzemek Kiskunhalason nagyobb területi és létszámú vonzásuk, mint Kiskőrösön. Mindkét város üzemei a bejáró munkavállalók megtartására törekednek, amely esetenként meghatározó az üzem feladatainak ellátásában és továbbfejlesztésében. Ezt igazolja, hogy mind több vállalat szállítja dolgozóit, ad utazási kedvezményt, és javítja a szociális ellátottságát, korszerűsíti munkafeltételeit. A mikrokörzet alapvetően mezőgazdasági funkciókat ellátó településeiből ingázó aktív munkavállalók többsége kettős foglalkozású. Ez különösen Kiskőrösön okoz jelentős gondot, ugyanis a tavaszi és őszi mezőgazdasági csúcsmunkák miatt az ingázó munkavállalók tömegesen veszik igénybe szabadságukat - gyakran fizetés nélkülivel is azt több héttel meghosszabbítva - és a mezőgazdaságban saját szőlő és gyümölcsösükben, vagy bér-munkásként vállalnak ilyen jellegű munkát.

A városok ipari üzemeinek, telephelyeinek bejáró dolgozói aránya tovább fog növekedni az elkövetkező években. A növekedés üteme Kiskunhalas városban gyorsabb. Kiskőrös városban mérsékeltebb lesz, a városok, valamint a mikrokörzet falusi településének szelektív iparfejlesztésével és az új ipartelepek létrehozásával összefüggésben.

d./ Munkaerő vonzáskörzetek

Kiskunhalas

Hegemon övezet a várost É-i és D-i irányban veszi körül. Az övezetbe tartozó 9 település közül 4 É-on: Imrehegy, Pirtó, Tázlár, Harkakötöny; 5 D-ről: Kunfehértó, Balotaszállás, Zsana, Kisszállás, Kelebia határolja a várost. Az övezet D-K fele a megye, illetve az országhatárral élesen határolt. /35. sz. ábra./

A községek 10-40 km. távolságban fekszenek a várostól, a tiszta utazási idő ennek megfelelően 15-40 perc.

A települések közül 4 rendelkezik ipari üzemmel, amelyek közül a legnagyobb a 232 főt foglalkoztató Borkósav üzem Kunfehértón. Kisszálláson 150, Kelebián 100, Tázláron 80 főt foglalkoztató ipari telephely van. A népesség első-sorban a mezőgazdaságban foglalkoztatott. Az övezetből az összes ingázó 40,2 %-a, illetve az övezet aktív keresőinek 8,4 %-a szám szerint 795 fő jár be naponta dolgozni Kiskunhalasra. Kelebiáról 144 fő, Balotaszállásról 134 fő, Pirtóról 128 fő, Kisszállásról 103 fő, a többi településből 28-88 fő ingázik.

Domináns övezet az előző övezethez szorosan kapcsolódik, melyet Bócsa, Kéleshalom, Szank községek megszakítanak. Az övezethez tartozó 7 település a várostól 20-30 km-es távolságban fekszik és ennek megfelelően a tiszta utazási idő 15-30 perc.

A települések közül Kiskunmajsa, Kecel, Jánoshalma, Mélykút, Tompa rendelkezik jelentősebb ipari üzemmel és telephellyel, azonban ezek munkerőszükséglete kisebb, mint a hasonló munkahelyet kereső munkavállalók száma. Soltvadkerten az ipar jelentéktelen, az ipari telephelyeken foglalkoztatottak száma a 200 főt sem éri el. A települések aktív keresőinek 1-4 %-a dolgozik Kiskunhalas különböző /elsősorban ipari/ munkahelyein.

Az övezetből az összes ingázó 42,7 %-a az övezet aktív keresőinek 2,3 %-a szám szerint 744 fő jár be naponta Kiskunhalasra dolgozni.

Az ingázók száma Kecelen a legmagasabb /218 fő/, a község aktív keresőinek 3,6 %-a. Kecel, Jánoshalma, Soltvadkert községek a körzet összes ingázóinak 73,2 %-át adják.

Periférikus terület 5 települést, Kiskőröst, Jászszentlászlót, Akasztót és Bócsát É-on, DNY-on Kéleshalom községet foglalja magába. A településekből a Kiskunhalasra ingázó aktív keresők aránya nem éri el az 1 %-ot sem. Akasztó és Bócsa esetében Kiskőrös város, Kéleshalomnál pedig Jánoshalma, Jászszentlászlónál Kiskunfélegyháza város munkaerő vonzása erősebb, mint Kiskunhalas városé.

A periférikus területhez tartozó 5 település az összes ingázó 5 %-át /88 fő/ adja. Az eljáró munkavállalók száma és aránya az aktív keresőkhöz viszonyítva a 0,6 %-ot éri csak el.

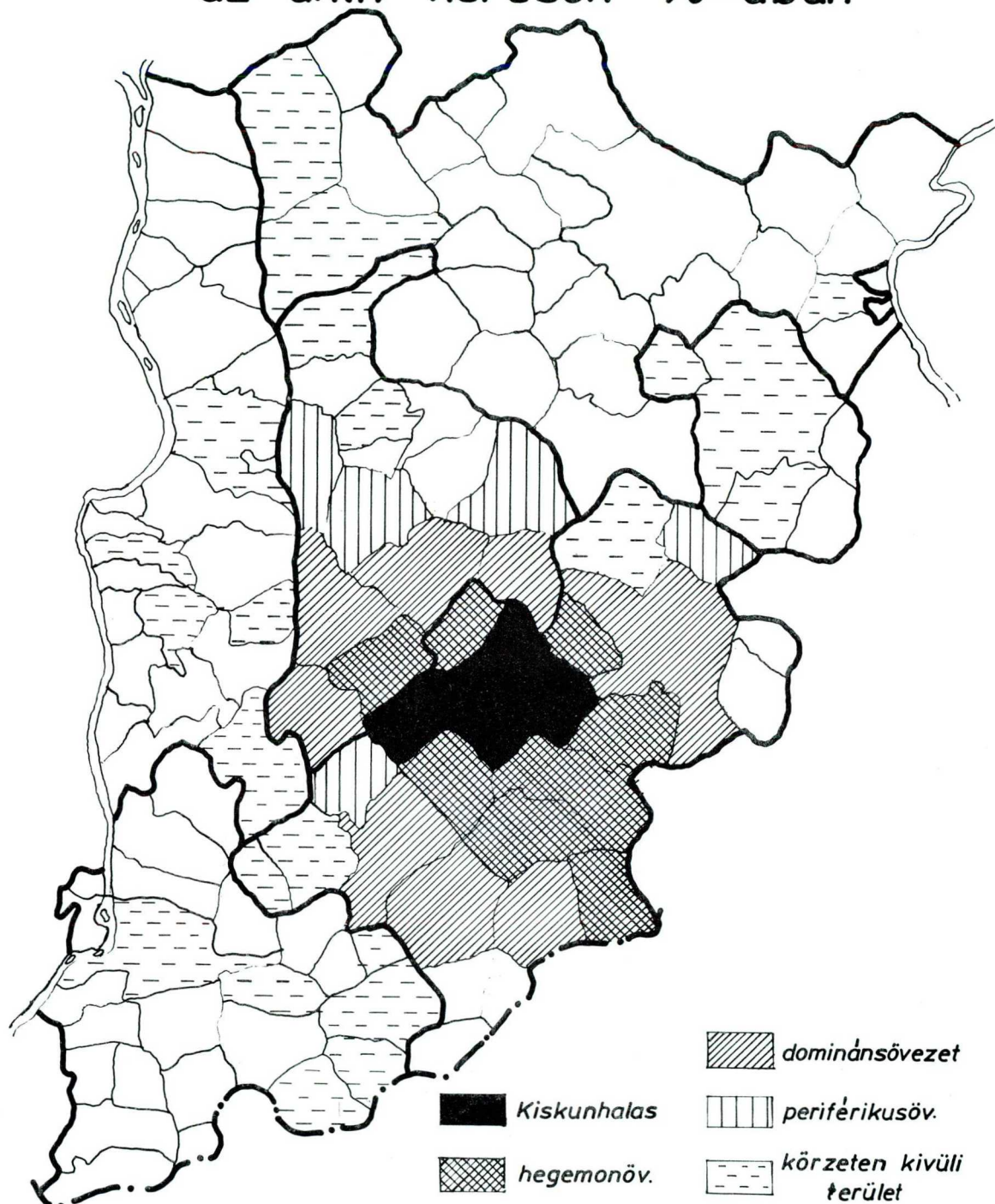
A 10-40 km-es távolságban elhelyezkedő településekből érkező munkavállalók 10-35 perces tiszta utazási idő alatt érhetik el a munkahelyeiket.

A körzeten kívüli területhez - a felmérés időszakában - 21 település tartozik, ebből 5 mikrokörzeten belüli. Az övezet összes ingázója 102 fő, a város összes bejárójának 6 %-a. Az egyes településekből bejáró munkavállalók száma 1-18 fő között változik, amely az aktív keresők 0,1-0,4 %-át jelentik. 5 település /Kiskunfélegyháza Fülöpszállás, Kalocsa, Hajós, Bácsalmás/ a körzet bejáróinak 72 %-át adja.

A távolsággal egyenes arányban növekszik a szakmunkások, a betanított munkások és a műszaki dolgozók aránya bejáró munkavállalók között és ennek megfelelően csökken a segédmunkások, az adminisztratív és egyéb alkalmazottak aránya.

35. sz. ábra

Kiskunhalas munkaerő vonzáskörzete az aktív keresők %-ában

Kiskőrös

Hegemon övezet a várost É-i irányban veszi körül. 4 község tartozik ebbe az övezetbe: Akasztó, Csengőd, Páhi, Tabdi. /36. sz. ábra./

E községek 10 km távolságban fekszenek a várostól, a tiszta utazási idő ennek megfelelően 10-15 perc. A települések ipari üzemekkel nem rendelkeznek. A népesség elsősorban a mezőgazdaságban - termelőszövetkezetekben, szakszövetkezetekben és a Kiskőrösi Állami Gazdaságnak a településekben elhelyezkedő kerületeiben foglalkoztatott.

Ennek megfelelően e zónából az összes ingázó 57,8 %-a illetve a körzet aktív keresőinek 10 %-a, szám szerint 571 fő jár be Kiskőrösre naponta dolgozni a különböző munkahelyekre. Kiemelkedően magas Akasztó /324 fő/ és Csengőd /139 fő/ bejáróinak száma. Ezekből a településekből az aktív keresők 16 %-a, illetve 8,2 %-a talál kereseti lehetőséget a közeli város üremeiben. A két község a körzet ingázóinak 57, illetve 24,3 %-át adják.

Tabdiról az aktív keresők 8,2 %-a, Páhiról 3,4 %-a ingázik Kiskőrösre.

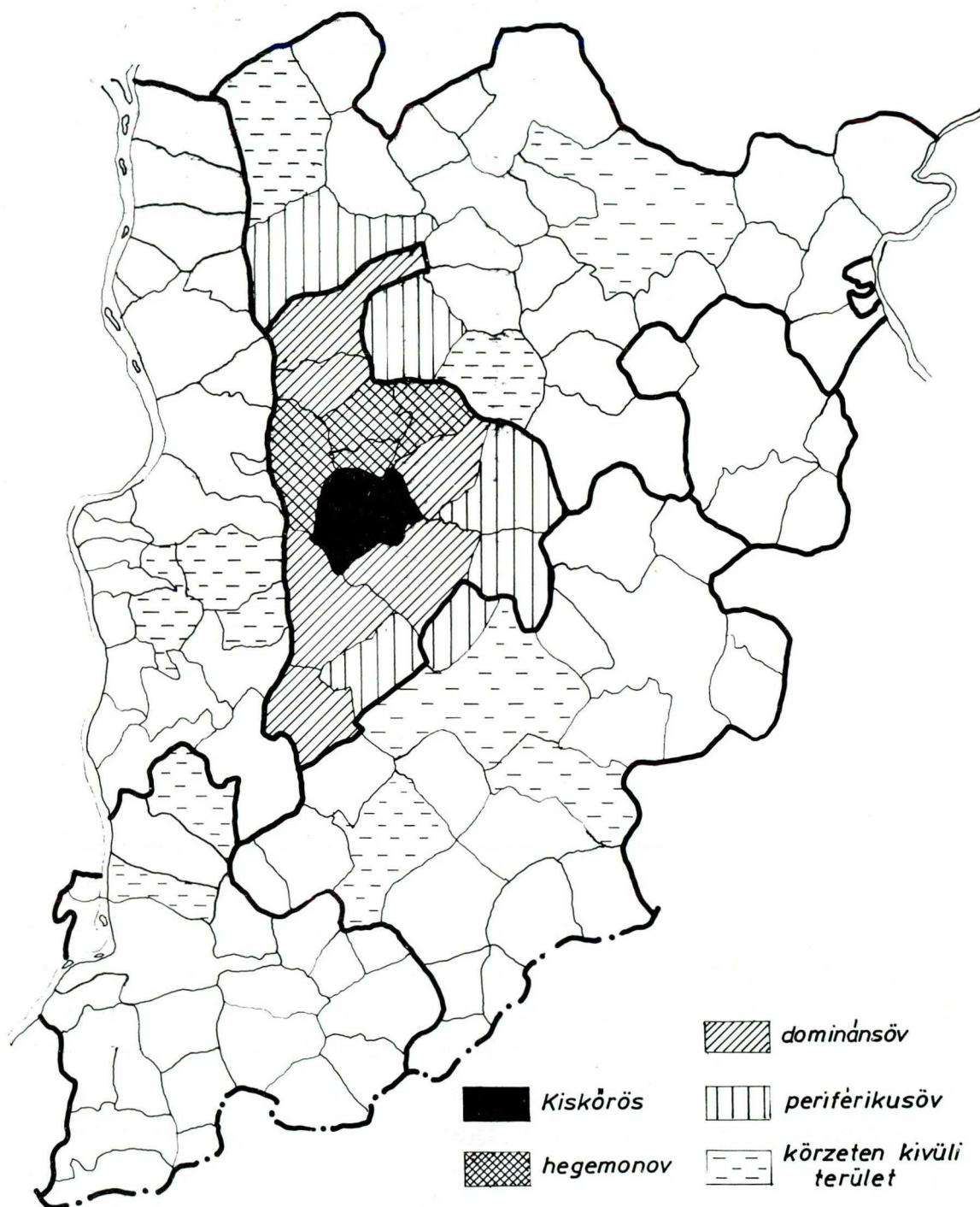
Domináns övezet községei Császártöltés, Kecel, Soltvadkert, Kaskantyú, Soltszentimre, Fülöpszállás. E körzet összes aktív dolgozóinak 2,3 %-a jár Kiskőrösre dolgozni, szám szerint 367 fő, amely a naponta bejáró ingázók összes létszámának 37,2 %-a. E körzetnek a 40 perces tiszta utazási idejű zóna a külső határa.

A körzet községeinek lakossága is elsősorban a mezőgazdaságban foglalkoztatott. Az átlagban 50 főt foglalkoztató néhány ipari üzem és telephely a településekben nem mondható számottevőnek.

Felentősebb iparral Fülöpszállás rendelkezik, ahol az aktív keresők 17,6 %-a /300 fő/, valamint Kecel 15,3 % /1 000 fő/, Császártöltés 15 % /300 fő/, Soltvadkert 9,3 % /400 fő/ az iparban foglalkoztatottak részaránya.

36. sz. ábra

Kiskőrös munkaerővonzáskörzete az aktív keresők %-ában

Periférikus övezet 6 községet: Imrehegy, Pirtó, Tázlár, Bócsa és a mikrokörzeten kívül Izsákot és Szabadszállást foglalja magába összesen 19 fő ingázóval, ez az összes ingázó 2 %-át jelenti. Az ingázók az aktív keresők százalékában az egyes településekben nem éri el az 1 %-ot sem. A települések közül számottevő iparral Szabadszállás rendelkezik, ahol az ipari üzemekben és telephelyeken összesen 624 fő dolgozót foglalkoztatnak. A mikrokörzethez tartozó községek közül csupán Tázláron van 80 főt foglalkoztató ipar.

Körzeten kívüli terület ahonnan a nagyobb távolságok miatt /30-60 km/ 1-1,30 órás tiszta utazási idő alatt érhetik el a dolgozók munkahelyeiket. A 11 településből összesen 24 fő ingázik Kiskőrösre, amely az összes bejáró 3 %-át jelenti. Az ingázók a települések aktív keresőinek százalékában a 0,01-0,1 %-ot érik csak el, amely településenként 1-2 fő ingázót jelent.

e./ Ingavándor forgalom a mikrokörzet falusi településeiben

A Kiskunhalasi mikrokörzet központjainak /Kiskunhalas, Kiskőrös/ munkaerővonzása és az ingavándor forgalom vizsgálata mellett külön is elemeztem a falusi települések munkaerővonzását, ingavándor forgalmának alakulását. Az erre vonatkozó adatok /amellyel semmilyen szerv nem rendelkezett/ hiánya miatt valamennyi településre vonatkozóan részletes felmérést végeztem a községi tanácsok segítségével, amelyek az eljáró és bejáró munkavállalók számbavétele mellett adataikat az érdekelt többi községgel is egyeztették az átfedések elkerülése miatt. A mikrokörzetben az első alkalommal elvégzett felmérés pontosnak mondható, amely az 1976. július 1-i állapotot tükrözi /37. sz. ábra/.

A felmérésből megállapítható, hogy a mikrokörzet falusi települései közötti ingázás jelentős, amelynek irányát elsősorban az ipari telephelyek földrajzi elhelyezkedése határozza meg. Az ingázók számát, az ingázások irányát az ipar mellett a korszerűen gazdálkodó nagyüzemi mezőgazdaságok, sok esetben azok ipari tevékenységet folytató melléküzemágai is befolyásolják. Az ingázók 32 %-a szakmunkás, 58 %-a betanított munkás, illetve segédmunkás, 6 %-a műszaki dolgozó, 4 %-a adminisztratív munkakörben dolgozik.

A mikrokörzet települései közül Kiskunhalason és Kiskőrösön kívül - amelyek a legnagyobb munkaerővonzással rendelkeznek - jelentős Szank, Kiskunmajsa, Jánoshalma, Tompa, Kecel, Tabdi, Kaskantyú és Soltvadkert munkaerővonzása.

Az egyes községek azonban csak kis vonzással rendelkeznek, és ennek megfelelően a munkavállalók 10-20 km-es körzetből ingáznak. A Kiskunmajsáról Tompára eljáró 70 fő ez alól kivételt képez, akiket a könnyűiparhoz tartozó Vegyesipari Szövetkezet foglalkoztat.

A nagyobb távolságokra történő ingázásnál döntő tényező a jobb kereseti lehetőség, a kedvezőbb munkafeltételek.

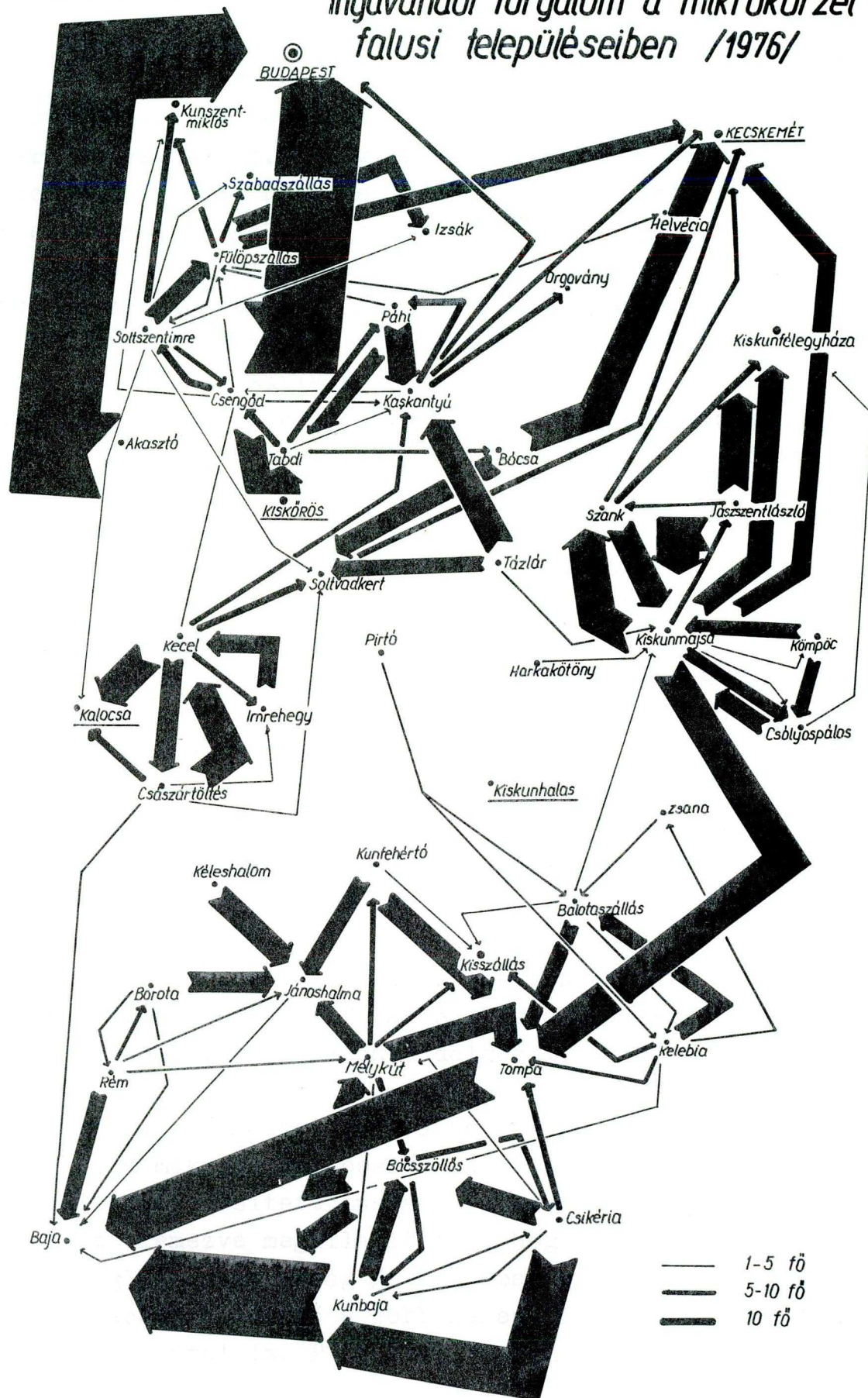
Azok a települések /Pirtó, Tázlár, Kéleshalom/, amelyek sem ipari, sem pedig jelentősebb mezőgazdasági üzemmel nem rendelkeznek, egyetlen fő bejáró munkavállalójuk sincs.

Az ingázások irányát, az ingázók számát vizsgálva külön is említést érdemel az a tény, hogy számottevő a különböző települések közötti keresztingázók száma, illetve a két település közötti számban és szakképzettségben is azonos ingázó munkavállaló.

Pl. Szank és Kiskunmajsa esetében. Ezek elsődleges oka a tervszerűtlen munkaerőgazdálkodásban van.

A mikrokörzeten belüli ingázás mellett jelentős számú a mikrokörzeten kívülre történő ingázás az 5 város /Budapest,

Ingavándor forgalom a mikrokörzet falusi településeiben /1976/

Kecskemét, Baja, Kalocsa, Kiskunfélegyháza/ intenzív munkaerővonzása miatt. A legnagyobb szívóhatást a mikrokörzet É-i részére Budapest gyakorolja. Akasztó és Soltszentimre községekből több mint 400 fő ingázik a főváros különböző ipari munkahelyeire.

Akasztó összes ingázójának /710 fő/ 21 %-a az aktív keresők 7,2 %-a, Soltszentimre község összes ingázójának /217 fő/ 64 %-a, az aktív keresők 15 %-a utazik Budapestre dolgozni. A két településben ipari munkahely nincs. Az ingázást a kedvező közlekedésföldrajzi helyzet is elősegíti.

A másik nagy mikrokörzeten kívüli vonzáscentrum DNY-on Baja város, ahova 9 településből 390 fő ingázik még olyan településekből is, mint Tompa, amely a mikrokörzeten belül jelentős vonzásintenzitással rendelkezik.

Kecskemét városnak a mikrokörzet településeire gyakorolt munkaerővonzása kisebb /6 településből összesen 120 fő/, mint az előző két városé.

A mikrokörzet NY-i részén Kalocsa város 2 településből 70 főt, ÉK-en Kiskunfélegyháza város 4 településből 120 főt foglalkoztat a mikrokörzet ingázói közül.

A kiskunhalasi mikrokörzet ingázó munkavállalóinak adataiból megállapítható, hogy a mikrokörzetben a falusi településekből összesen 5 068 fő, az összes aktív kereső 8%-a ingázik más településbe naponta dolgozni.

A mikrokörzet községeibe naponta bejáró munkavállalók száma 2 722 fő a mikrokörzet összes aktív keresőinek 4,2 %-a. A mikrokörzet összesített munkaerőmérlege negatív. Az ingázás okait elemezve megállapítható, hogy első helyen a megfelelő foglalkoztatottság /elsősorban ipari munkahelyek/ hiánya szerepel, de döntő a jobb kereseti lehetőség, a kedvezőbb munkafeltétel is. Fontosnak tartom az okok között a nem megfelelő munkaerő-gazdálkodást, amellyel csökkenteni

lehetne az indokolatlan és nagy távolságra történő ingázást. Ennek jelentőségét igazolja az a tény is, hogy a mikrokörzet központjai /gyakran a községi ipartelepek is/ munkaerőhiánnyal küzdenek, miközben a munkavállalók a közeli településekből 50, sőt 100 km. feletti távolságra utaznak naponta munkahelyeikre.

A megyei tanács koordinálásával megvalósuló szelektív iparfejlesztés, a munkaerő koncentráltabb felhasználása az új ipari üzemek, telephelyek tervszerűbb, koordinált telepítése az ingázást is nagymértékben csökkenteni fogja.

5./ A mikrokörzet központjainak közlekedésföldrajzi vonzása

Kiskunhalast és Kiskőröst a megyeszékhellyel, Kecskeméttel az 53. sz. és az 54. sz. közút kapcsolgatja össze. Az 53. sz. közút Soltnál csatlakozik az É-D-i irányba futó 51. sz. közúttal, amely a fővárossal, Budapesttel, illetve D-en Bajával köti össze a mikrokörzet központjait, amely egyben nemzetközi jelentőségű is. A mikrokörzet a Dunántúllal Solt-Dunaföldvárnál létesít kapcsolatot, amelyben kiemelkedő jelentőségű a 6. sz. főközlekedési úttal való összeköttetés.

A mikrokörzet D-i részén a transzverzális irányú 55. sz. közút a Dél-Alföld központjával, Szegeddel, illetve a Tiszántúllal, valamint Ny-on Bajánál a Dunántúllal létesít kapcsolatot. Az E 5-ös transzkontinentális útvonallal a legjobb kapcsolatot az 55 és az 54 sz. közutak biztosítják. Az alsóbb rendű közutak kapcsolata a felsőbb rendű utakkal több helyen csak áttételesen valósul meg. Ezek az utak ugyan rövidebb utazási időt biztosítanak, ugyanakkor áteresztőképességük és minőségük sem éri el a kívánt szintet. A közúti közlekedés mellett - amely a mikrokörzet valamennyi települését érinti - jelentős a vasút szerepe is. A vasúti közlekedésben különös jelentőséggel bír a mikrokörzeten ÉD-i irányban húzódó nemzetközi - Budapest-Kelebiai vasútvonal, amely a körzet néhány községét is érinti, de

a legjelentősebb forgalmi csomópontjait a mikrokörzet központjai alkotják.

Kiskunhalas és Kiskőrös személyforgalmának döntő többsége közutakon bonyolódik le, mivel a mikrokörzet központjait vasúton többségében, vagy csak áttételesen, néhány község esetében a vasút hiánya miatt egyáltalán nem lehet elérni.

Mivel a közúti fejlesztés nem érte el a szükséges mértéket, így a korábban tervezett Kecskemét-Kiskőrös, illetve a Kecskemét-Kiskunmajsa közötti összes 97 km-es keskeny nyomközű vasútvonal felszámolására nem kerül sor. Mindkét vasútvonal ma még különösen jelentős - a személy és áruszállítás mellett - abból a szempontból is, hogy azok a kisebb községek /külterületek, tanyák/ és a felsőbb rendű központok között létesítenek megfelelő kapcsolatot. A közúti forgalmi hálózat az autóbuszközlekedés fejlődésével lényegesen javult, szerkezetileg azonban Bács-Kiskun megye közlekedése továbbra is Kecskemét-centrikus maradt. Az autóbuszforgalom Kiskunhalas és Kiskőrös esetében is elsősorban az ingavándorforgalmat, az adminisztratív, az oktatási és egészségügyi központok, a szabadpiacok és a kereskedelmi objektumok napi forgalmi igényeit, valamint az idegenforgalmat szolgálja.

A Kiskunhalasra utazók száma naponta 3 000 - 3 500 főre, Kiskőrösön 1 500 - 2 000 főre tehető.

Az olcsóbb vasúttal szemben az egyre gyorsabbá váló közúti közlekedési eszközöket - zömmel az autóbust - részesítik előnyben a naponta bejáró munkavállalók és az egyéb célból utazók egyaránt, mivel a tiszta utazási idő ezeken lényegesen rövidebb. Kivételt ez alól csupán a mikrokörzet É-i és D-i azon települései jelentenek, amelyek a Budapest-Kelebia vasúti forgalomba be vannak kapcsolva.

A gépjármű forgalomban - jelen esetben az autóbuszforgalomban - a járatsűrűség Kiskunhalas és Kiskőrös felé

közeledve számszerűen növekszik, amely egyben a városok vonzáserejének mértékét és körzetét is tükrözi. /38. sz. ábra/

Az ingázók döntő többsége Kiskunhalas esetében a 20 km-es távolság területén levő 30 perces időzónán belülről utazik a városba /39. sz. ábra/. Kiskőrös városnál a 10 km-es távolság a 20-30 perces időzónát jelenti, amely a bejáró munkavállalók szempontjából a legjelentősebb /40. sz. ábra/. A 10, illetve a 20 km-es távolságon felül mind az utazási idő, mind a költséggráfordítás jelentősen növekszik.

"A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az ingázás mértéke a centrum vonzásával egyenesen, viszont az időzónával fordítottan arányos, vagyis a távolság növekedésének arányában csökken." /Krajkó 1973/

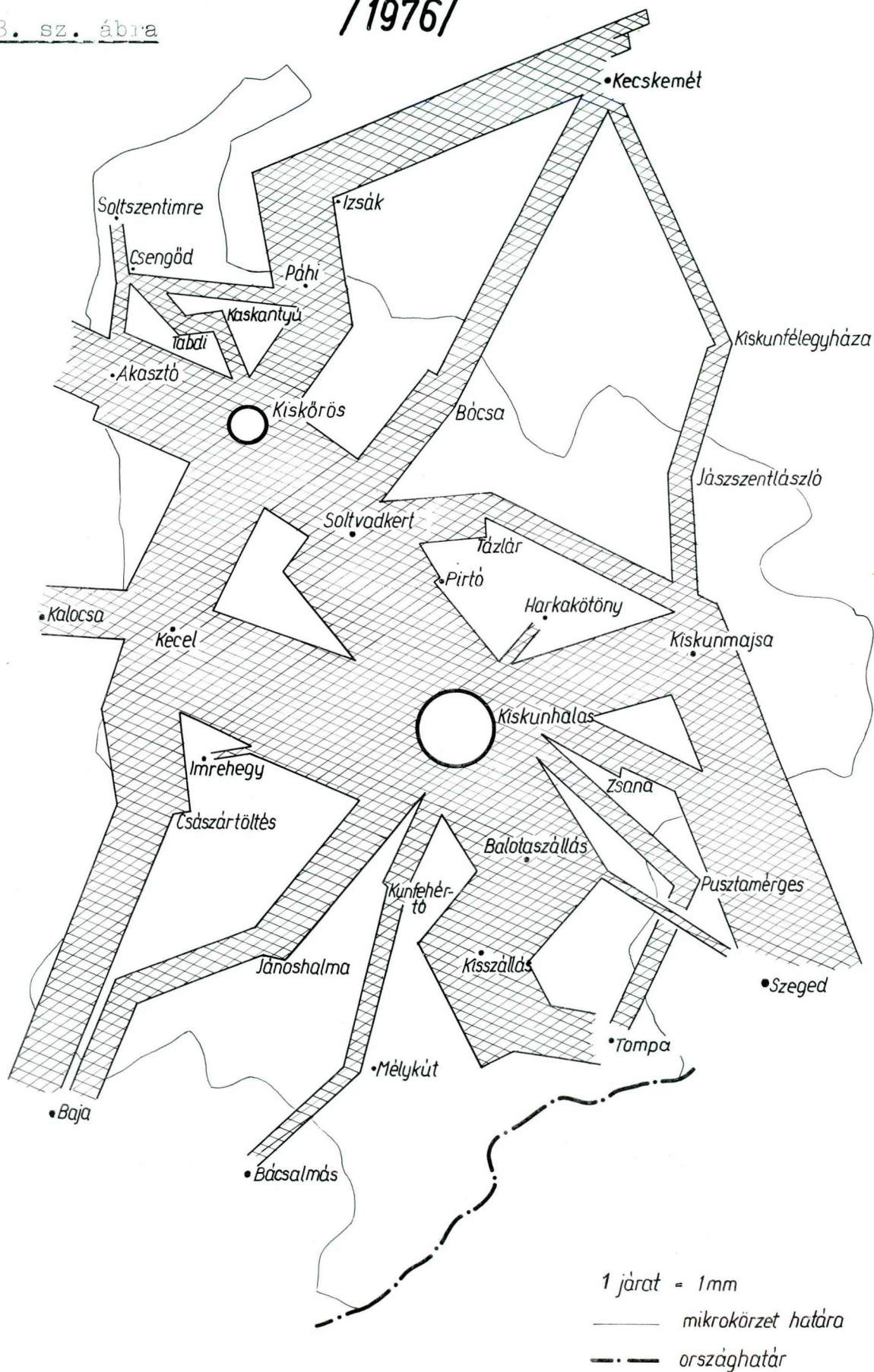
Ez a megállapítás Kiskunhalas és Kiskőrös város esetében is jól kimutathatóan érvényesül.

A közúti áruszállításra vonatkozóan megbízható teljeskörű adatok nem álltak rendelkezésemre és az erre illetékes intézmények sem tudtak adatokat szolgáltatni. A mikrokörzet különböző területeinek elemzése - elsősorban az ipar és a mezőgazdaság - kapcsán azonban kimutatható, hogy a nyersanyag, illetve a késztermék szállításában is jelentős szerepe van a közútnak. Ennek okai között döntő az a tény, hogy az ipartelepek többsége nem rendelkezik iparvágánnyal, és mind szélesebb körben terjedt el a korszerűbb szállítási mód /konténer, tartály és hűtőgépkocsik stb./. A Volán vállalatok mellett az ipari a mezőgazdasági üzemek saját gépkocsiparkjukkal jelentős részt vállalnak a közúti áruszállításban.

A vasúti teheráruforgalom alakulását mutatja be a 15. sz. táblázat mikrokörzetenként. Tekintettel azonban arra a tényre, hogy a kiskunhalasi mikrokörzetben a vasúton érkező

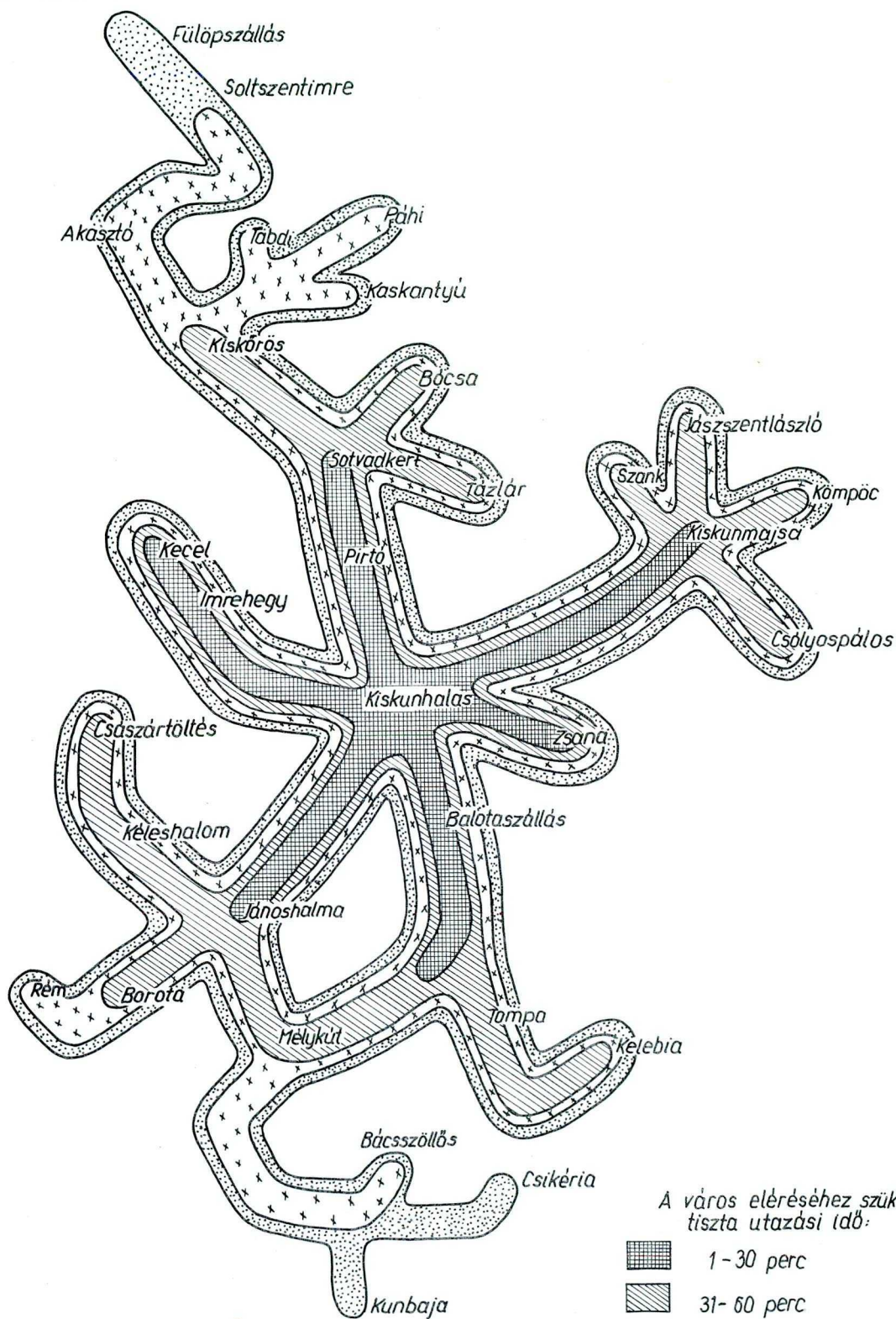
A Kiskunhalasra és Kiskörösre irányuló autóbuszforgalom járatsűrűsége /1976/

38. sz. ábra

Kiskunhalas izokrontérképe /1977/

39. sz. ábra

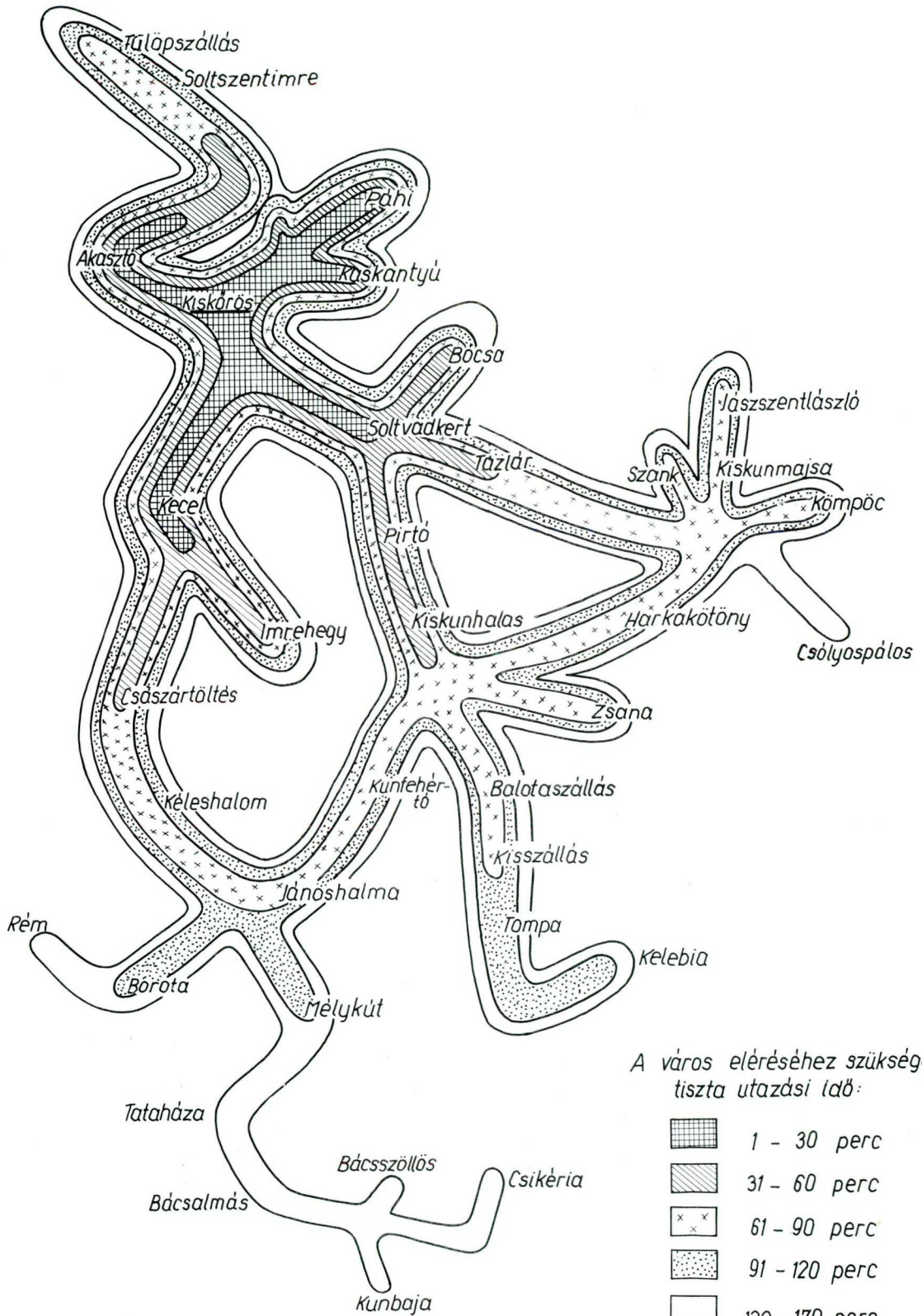
A város eléréséhez szükséges
tiszta utazási idő:

- 1-30 perc
- 31-60 perc
- 61-90 perc
- 91-120 perc

Kiskörös izokrontérképe

/1977/

40. sz. ábra

árak döntő többsége a körzet központjába kerül, így ez városi vonatkozásban is értékelhető.

15. sz. táblázat

A VASUTI ÁRUFORGALOM MIKROKÖRZETENKÉNT/1973/

/Krajko-Mészáros 1974/

Körzet	Feladás ezer t- ban	Körzet	Leadás ezer t- ban	Körzet	Össz. ezer t- ban
1. Szeged	3 334	Szeged	4 559	Szeged	7 893
2. Baja	1 133	Békéscsaba	2 211	Békéscsaba	3 234
3. Békéscsaba	1 023	Orosháza	1 396	Kecskemét	2 093
4. Szentes	950	Kecskemét	1 215	Orosháza	2 074
5. Kecskemét	878	Kiskunhalas	979	Baja	2 012
6. Orosháza	678	Baja	879	Szentes	1 657
7. Kiskunhalas	548	Szentes	707	Kiskunhalas	1 527

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a vasúti szállításban a leadott áruk mennyisége meghaladja a feladottakét Kiskunhalason is. A Dél-Alföld mikrokörzetei közül a vasúti teheráruforgalomban az utolsó helyet foglalja el. 1975-ben a mikrokörzetben /Kiskunhalas, Kiskőrös/ leadott áruk mennyisége 460 232 tonna volt. A Kiskunhalason a leadott áruk /350 032 tonna/ 42 %-a tüzelőanyag, 33 %-a építőanyag, 4 %-a élelmiszer, Kiskőrösön /110 200 tonna/ 4 %-a tüzelőanyag, 40 %-a építőanyag, 16 %-a élelmiszer volt. A feladott áruk mennyisége összesen 100 720 tonna /a leadottak 20 %-a/. Kiskunhalason /64 320 tonna/ a feladott áruk 16 %-a élelmiszer, 9 %-a építőanyag, 6 %-a tüzelőanyag, Kiskőrösön /36 400 tonna/ 14 %-a élelmiszer, 9 %-a tüzelőanyag, 5 %-a építőanyag.

Mindkét városban a feladott és leadott áruknál egyaránt magas aránnyal szerepelnek a különböző darabáruk.

A mikrokörzet mezőgazdasági jellegét - a jelentős közúti szállítástól eltekintve - jelzi a feladatott nyers, illetve feldolgozott élelmiszerek magas aránya is.

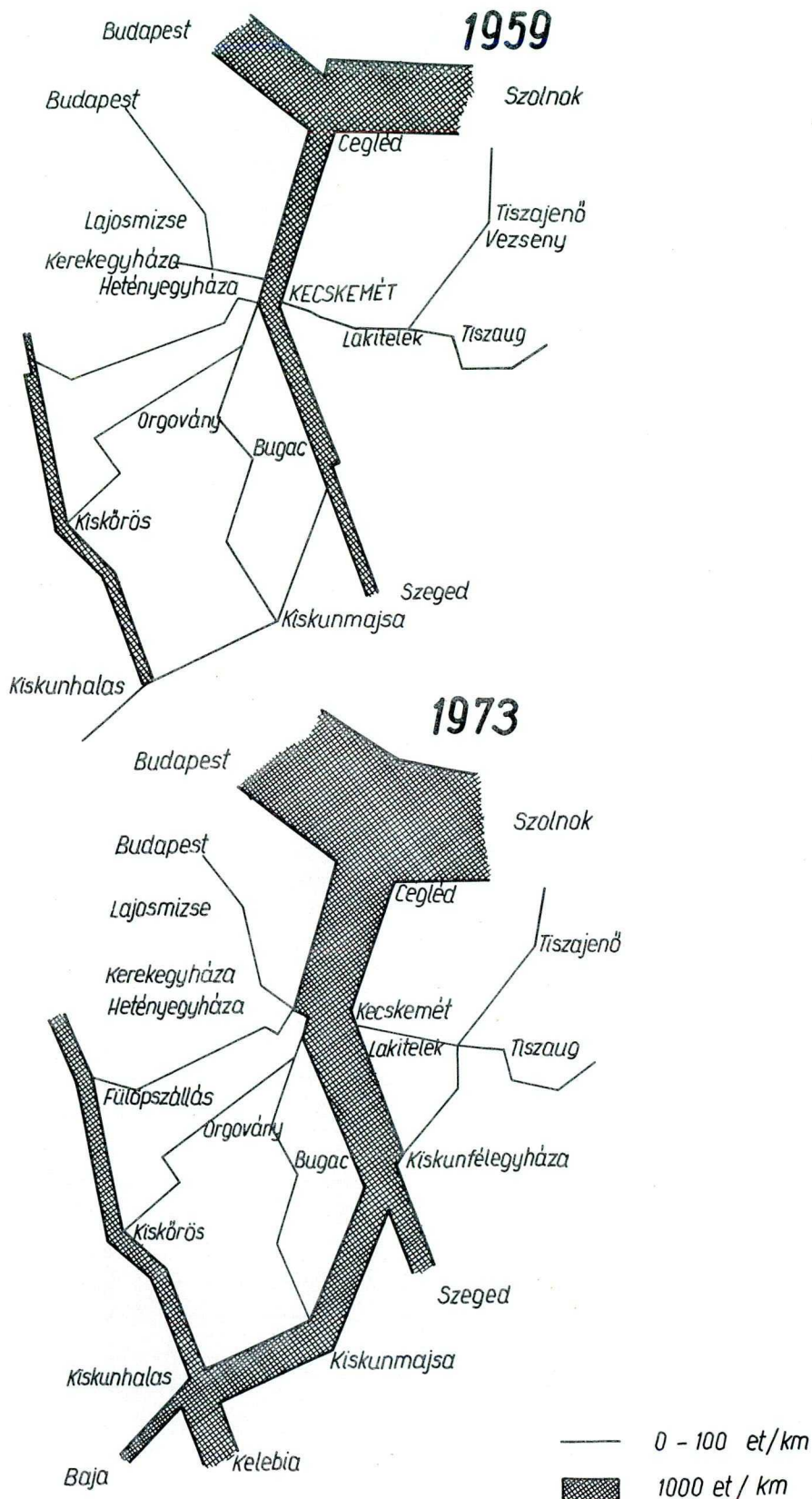
A közúti teherszállítás előtérbe kerülése mellett a vasúti teherszállítás is ugrásszerűen növekedett. A mennyiség növekedését és a fejlődés mértékét a 41. és a 42. sz. ábrák mutatják be.

A helyközi autóbuszjáratok a települések helyi forgalmát is végzik. Külön helyi járat 3 viszonylatban, csupán Kiskunhalason van, amely átlagos napi utasforgalma összesen 600 fő volt 1976-ban.

A mikrokörzet közúti, vasúti személy és teheráruforgalmára is kedvező hatással lesz a Budapest-Kelebiai vasútvonal villamosítása, valamint a tompai kishatárátkelőhely megnyitása /1978/. A szükséges út és vasút-korszerűsítési munkálatok megkezdődtek. A mikrokörzetben és annak központjaiban is a vasúton érkező teheráru fogadása és rakodása azonban további korszerűsítést igényel.

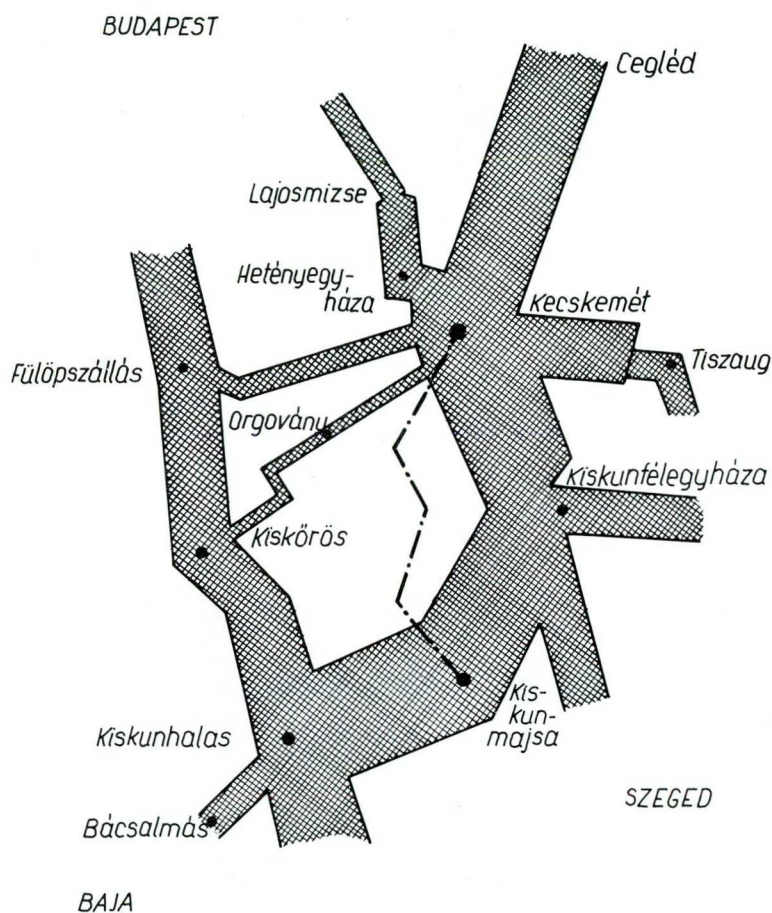
A teheráru-forgalom alakulása

/Krajkó Gy. - Mészáros R. 1974/

A teherárú-forgalom változása 1959-hez viszonyítva

/Krajkó Gy. – Mészáros R. 1974/

Növekedés

0 - 25 %	1 mm
25 - 50 %	2 mm
50 - 100 %	4 mm
100 - 150 %	6 mm
150 - 200 %	8 mm
200 - 350 %	10 mm
350 - 500 %	12 mm
500 -	15 mm

Csökkenés

0 - 25 %	1 mm
25 - 50 %	2 mm
50 - 85 %	3 mm
85 - 100 %	4 mm

III. A MIKROKÖRZET VONZÁSKAPCSOLATAINAK ÖSSZEGEZÉSE

- 1./ A Dél-Alföld gazdasági körzeteinek elhatárolása azoknak a tényezőknek a segítségével történt, amelyek a társadalmi munkamegosztáshoz szorosan kapcsolódnak, vagy ennek a folyamatnak a megnyilvánulásai.

A gazdasági körzetek körülhatárolását a Dél-Alföld mikrokörzetekbe való sorolását első alkalommal DR. Krajkó Gyula egyetemi tanár a földrajztudományok doktora, a JATE Gazdasági Földrajzi Tanszék vezetője végezte el. A körzetek körülhatárolásának menete, a kutatás három fázisból állt: a körzetek belső területi strukturájának meghatározása, a központokhoz tartozó területek kijelölése, végül a megjelölt területi egységek mikrokörzetbe sorolása, a következő szempontok segítségével:

1. A termelési profil azonossága. 2. a termelési, szállítási és közlekedési kapcsolatok erőssége. 3. a központokhoz tartozó területek vonzásköri kapcsolatai.
4. a gazdasági fejlődés irányában, ütemében és sajátos vonásaiban mutatkozó közös vonások. 5. a természetföldrajzi adottságokban mutatkozó közös vonások. 6. a közigazgatási határok /megyehatárok/.

A Kiskunhalasi mikrokörzetre vonatkozó főbb megállapításai a következők voltak: "Kiskunhalasnak és Kiskőrösnek az elmúlt évtized gyors fejlődése révén határozott vonzásköre alakult ki, amely egyre terebélyesedik és a környező falvak életritmusában, a népesség vándorlásában egyre kifejezőbbé válik.

Tehát a körzetnek megvan a sajátos fejlődési perspektívája /az iparban és mezőgazdaságban egyaránt/ és üteme. A gazdasági és társadalmi folyamatok révén van

sajátos életritmusa is. Tulajdonképpen ez a leglényegesebb vonása, amely elválasztja, valamennyi szomszédjától.

Ezek alapján - ugyanugy mint a Duna menti körzetet - a kiskunhalasi körzetet is jogosan tekinthetjük önálló területi egységnek."

- 2./ A Kiskunhalasi mikrokörzet területileg jól körülhatárolható gazdasági körzet, amelyben a mezőgazdasági tevékenység dominál, de az utóbbi másfél évtizedben jelentős az ipar előretörése, amely a körzetben a népesség térbeli mobilitásának felgyorsulását eredményezte. A körzeten belüli népességmozgás mellett jelentős a körzeten kívülre irányuló is, amelynek oka, hogy jelentős vonzó hatást gyakorolnak a körzetre a szomszédos mikrokörzetek, azok központjai és erőteljesen Budapest.
- 3./ Figyelemre méltó az a tény, hogy a mikrokörzet központjaiba irányuló munkaerőmozgás mellett, nagy tömegű munkaerő mozog a falusi települések között is, amely főként a falusi ipartelepítés következménye. A nagylétszámú munkaerőmozgás nincs szoros korrelációban a közlekedésföldrajzi helyzettel. Ez szükségszerűen azt eredményezte a munkaerő megtartására irányuló törekvésekkel együtt, hogy a munkahelyek többsége magára vállalja a dolgozók utaztatását, saját vagy bérelt közlekedési eszközökkel.
- 4./ Az egészségügyi és az oktatási vonzásterület adminisztratív módon meghatározott, de mint a vizsgálatok is bizonyítják, ettől jelentős területi eltérések vannak, amelyeket a jövőbeni területi elhatárolásoknál indokolt figyelembe venni.
- 5./ A szabadpiaci vonzás területei a vizsgált időszakban lényegében nem változtak és alapvető módosulás a jövőben sem várható.

6./ A mikrokörzet két városa közül tényleges központi szerepkörrel Kiskunhalas rendelkezik. Ez kimutatható a vonzott terület nagyságrendjében és a vonzásintenzitásban is. Kiskőrös központi szerepköre a körzetben másodlagos, vonzásterülete lényegesen kisebb mint Kiskunhalasé, sőt annak erős vonzása alatt van.

Várható, hogy a jövőben növekszik ugyan Kiskőrös központi szerepköre, de kisebb mértékben mint Kiskunhalasé, így a két város közötti központi szerepkörbeli különbség tovább növekszik.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Asztalos I. /1960/ A Duna-Tisza köze mezőgazdasági földrajza. - Akadémiai Kiadó Bp.
2. Barna G. /1971/ Kőszegfalvi Gy. Az ipar szerepe Szolnok város fejlődésében. - Föld.Ért.20.p.409-422
3. Beluszky P. /1963/ Mátészalka vonzásterülete. - Föld.Ért. 12.p. 201-220.
4. Baluszky P. /1971/ A város - falu közötti kapcsolatok jellege és mennyiségi jellemzői Nyiregyháza példáján. - Föld.Ért. 20. p. 159-186.
5. Beluszky P./1974/ Nyiregyháza vonzáskörzete. - Földrajzi tanulmányok 13. Akadémiai Kiadó - Budapest.
6. Bene L. /1962/ Városok és vonzásterületük népességi-gazdasági kapcsolatai. Demográfia 5.p. 501-503.
7. Berényi I. /1965/ Kiskőrös vonzásterülete. - Föld.Ért. 14. p. 113-130.
8. Bercsényi Z./1973/ A vidéki ipartelepítés Bács-Kiskun megye sajátosságai - Területi Statisztika 2.p. 135-146.
9. Bernát T./1969/ Magyarország gazdaságföldrajza. - Tankönyvkiadó, Budapest.
10. Bulla B. /1964/ Magyarország természeti földrajza. - Tankönyvkiadó, Budapest.
11. Göcsei I. /1966/ Győr ipari dolgozóinak ingavándorforgalma. - Föld.Ért. 15.p. 69-83.
12. Krajkó Gy./1961/ A gazdasági körzet-beosztás és a közlekedés összefüggésének néhány elvi problémája. - Föld. Ért.10.p. 321-331.
13. Krajkó Gy./1973/ A gazdasági mikrokörzet elvi és módszertani kérdései. - Föld.Ért. 22. p. 383-409.
14. Krajkó Gy./1973/ A Dél-Alföld mikrokörzeteinek elhatárolása. - Föld.Ért. 22.p.383-409.

15. Krajkó Gy. /1970/
Pénzes I.
Tóth J. A szegedi agglomeráció népesség
alakulásának néhány kérdése. - Föld.
Közl.18.p. 129-146.
16. Krajkó Gy./1974/ Dél-Alföld szállítási kapcsolata.
- Acta Geografica, Szeged.
17. Krajkó Gy. /1969/
Pénzes I.
Tóth I.
Abonyi Gyné. Magyarország gazdasági körzetbeosz-
tásának néhány elvi és gyakorlati
kérdése. - Föld. Ért. 18.p. 95-114.
18. Lettrich E. /1968/ Kecskemét és tanyavilága - Földrajzi
tanulmányok 9.Akadémiai Kiadó, Bp.
19. Pécsi M. /1967/ A dunai Alföld - Akadémiai Kiadó, Bp.
20. Pécsi M. /1969/ A tiszai Alföld - Akadémiai Kiadó Bp.
21. Pénzes I. /1972/ Szeged napi piaci árufelhozatalának
szerkezete. - Föld.Ért. 21.p.259-279.
22. Pénzes I. /1971/
Tóth J. Szeged vonzáskörzete. - Föld.Ért.20.
p. 153-158.
23. Pénzes I. /1970/ Szeged egészségügyi vonzáskörzete
és igazgatási szerepköre. - Föld.
Ért. 19.p. 303-314.
24. Pénzes I. /1971
Tóth J. Szeged oktatási kulturális vonzása
és idegenforgalma. - Föld.Ért. 20.p.
51-62.
25. Tóth J. /1973/
Pénzes I.
Béla D. A Dél-Alföld oktatási központjainak
hierarchiája és vonzáskörzetei.
- Föld.Ért. 22.p. 289-296.
26. Sárfalvi B. /1965/ A társadalmi átrétegződés és a mező-
gazdasági munkaerőhelyzet területi
alakulása. - Föld.Ért.14.p. 243-253.
27. Szappancs A. /1975/ Kecskemét vonzáskörzete, - Doktori
értekezés kézirat - Kecskemét.
28. A tanyavilág helyzete és a tanyapolitika feladatai Bács-
Kiskun megyében. /VÁTI tervtanulmány, Budapest 1971./
29. KSH Bács-Kiskun megyei évkönyvei /1960, 1970, 1972, 1975/

TARTALOMJEGYZÉK

I.	A Kiskunhalasi mikrokörzet társadalmi-gazdasági fejlődése	1 oldal
	1./ Természeti földrajzi környezet	1 oldal
	2./ A mikrokörzet demográfiai viszonyai	9 oldal
	3./ Az ipari tevékenység alakulása a mikrokörzetben	17 oldal
	4./ A mezőgazdasági tevékenység alakulása	30 oldal
II.	Vonzásvizsgálatok	42 oldal
	1./ Szabadpiaci vonzások	42 oldal
	2./ A középfokú oktatási intézmények vonzása	72 oldal
	3./ Az egészségügyi intézmények vonzása	81 oldal
	4./ A mikrokörzet központjainak munkaerővonzása	92 oldal
	5./ A mikrokörzet központjainak közlekedés-földrajzi vonzása	122 oldal
III.	A mikrokörzet vonzáskapcsolatainak összegzése	132 oldal
	Irodalomjegyzék	135 oldal

